

Kandidatafhandling

Copenhagen Business School 2010

Cand.merc.aud.-studiet

Institut for Regnskab og Revision

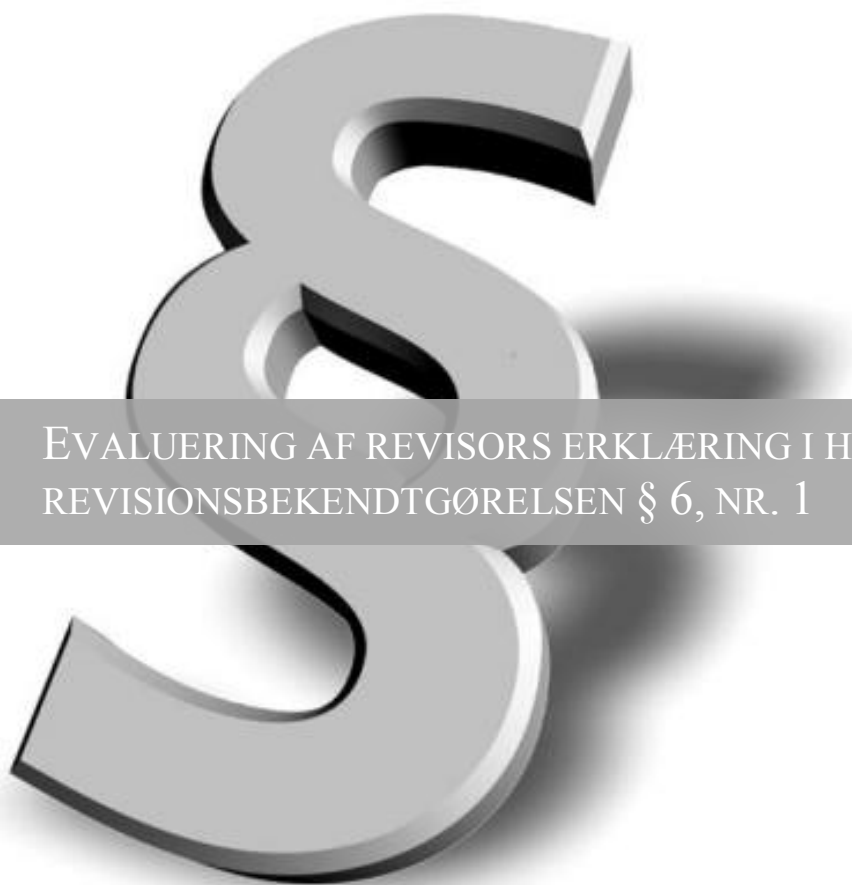
Afhandlingens omfang:

Antal anslag inkl. figurer: 271.554

Antal normalsider: 119,4

**Afleveret
13. august 2010**

EVALUERING AF REVISORS ERKLÆRING I HENHOLD TIL REVISIONSBEKENDTGØRELSEN § 6, NR. 1

Vejleder: Thomas Riise Johansen

Censor:

Udarbejdet af:

Morten Raskov Højslev Lund

Rikke Malling Nielsen

Indholdsfortegnelse

Executive Summary	4
1 Indledning.....	6
1.1 PROBLEMFORMULERING	7
1.2 AFGRÆNSNING	8
1.3 MÅLGRUPPE.....	9
2 Metode	10
2.1 LITTERATURVALG	10
2.1.1 Kildekritik.....	11
2.2 BEGREBSDEFINITION OG SPROGBRUG	11
2.3 STRUKTUR	11
3 Teoretisk forankring af interne kontroller	15
3.1 CORPORATE GOVERNANCE	15
3.2 AGENTTEORI	16
3.3 TEORETISK INDGANGSVINKEL TIL INTERNE KONTROLLER	17
3.3.1 COSO Enterprise Risk Management – Integrated Framework	18
3.3.1.1 Interne miljø	19
3.3.1.2 Fastlæggelse af mål.....	20
3.3.1.3 Identifikation af begivenheder	20
3.3.1.4 Risikovurdering.....	21
3.3.1.5 Risikorespons	21
3.3.1.6 Kontrolaktiviteter.....	22
3.3.1.7 Information og kommunikation.....	22
3.3.1.8 Overvågning.....	22
3.4 SAMMENFATNING	22
4 Karakteristik af fondsmæglerselskaber	24
4.1 HISTORISK OPRINDELSE AF FONDSMÆGLERSELSKABER OG DISSES SÆRLOVGIVNING	24
4.2 HVAD KARAKTERISERER FONDSMÆGLERSELSKABER	24
4.2.1 Fondsmæglerselskabets aktivitetsområde	25
4.2.2 Fondsmæglerselskabets indtjeningsgrundlag.....	25
4.3 HVORLEDES OPSTÅR FONDSMÆGLERSELSKABER	26
4.4 TYPER AF FONDSMÆGLERSELSKABER.....	26
4.5 ORGANISATION OG LEDELSE	27
4.5.1 Generalforsamlingen	28
4.5.2 Ledelsen.....	28
4.5.2.1 Særlige bestemmelser vedr. personerne i ledelsen.....	29
4.6 INVESTORER & KUNDER	30
4.7 FINANSTILSYNETS ROLLE.....	31
4.8 SAMMENFATNING	32
5 Revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1	35

5.1	INTRODUKTION TIL DEN RETSDOGMATISKE FORTOLKNING	35
5.2	RETSDOGMATISK FORTOLKNING AF REVISIONSBEKENDTGØRELSEN § 6, NR. 1	37
5.2.1	Historisk oprindelse.....	39
5.2.2	Analyse & beskrivelse af revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1	41
5.2.2.1	Opsamling på analyse og beskrivelse af revisionsbekendtgørelse § 6, nr. 1.....	46
5.2.3	Fortolkning af revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1	47
5.2.3.1	Præciserende fortolkning	50
5.2.4	Forretningsgange og interne kontrolprocedurer i henhold til § 71-vejledningen.....	53
5.3	ERKLÆRING I HENHOLD TIL REVISIONSBEKENDTGØRELSEN § 6, NR. 1	55
5.3.1	Definition på en erklæring	55
5.3.2	Erklæringsopgaver med sikkerhed	57
5.3.2.1	FSR's begrebsramme for erklæringsopgaver med sikkerhed	58
5.3.2.1.1	Begrebsrammens rækkevidde	60
5.3.2.1.2	Elementer i erklæringsopgaver med sikkerhed.....	60
5.3.2.1.2.1	Begrebsrammens punkt a - Trepartsforhold	61
5.3.2.1.2.2	Begrebsrammens punkt b - Erklæringsemnet.....	66
5.3.2.1.2.3	Begrebsrammens punkt c - Egnede kriterier.....	67
5.3.2.1.2.4	Begrebsrammens punkt e - Passende erklæringsform.....	68
5.3.2.1.2.4.1	Andre erklæringsopgaver med sikkerhed	68
5.3.2.1.2.4.2	Beslægtede opgaver	70
5.3.3	Erklæringsmedie	72
5.3.3.1	Lovkrav og standarder vedrørende revisionsprotokollen	74
5.3.3.1.1	RS 265 - Revisionsprotokollen.....	76
5.3.3.1.2	Kommunikation af revisionsmæssige forhold til virksomhedens øverste ledelse.....	77
5.3.4	Adgang til revisionsprotokollen	79
5.4	DELKONKLUSION	79
6	Revisors gennemgang og vurdering af interne kontroller	87
6.1	PLANLÆGNING AF ERKLÆRINGSOPGAVEN.....	92
6.2	VIRKSOMHEDENS MÅL	93
6.3	RISIKOIDENTIFIKATION.....	95
6.3.1	Revisors forståelse af risikofyldte og væsentlige risici.....	95
6.3.1.1	Markedsrisici.....	97
6.3.1.2	Risici forbundet med indtjeningen.....	98
6.3.1.3	Risikokonzentration.....	99
6.3.1.4	Likviditetsrisici.....	100
6.3.1.5	Operationelle risici.....	101
6.3.1.5.1	Vurdering af risikoen for besvigelser	102
6.3.1.5.1.1	Misbrug af aktiver.....	102
6.3.1.5.1.2	Regnskabsmanipulation	102
6.3.1.6	Kontrolrisici	106
6.3.1.7	Omdømmerisici.....	108
6.3.2	Opsummering på identificerede væsentlige risici.....	108
6.4	DESIGN AF INTERNE KONTROLLER.....	109

6.4.1	Revisors tilgang til vurdering af designet af interne kontroller	109
6.4.2	Design af forretningsgange.....	110
6.4.3	Opnåelse af bevis for designets effektivitet	111
6.5	IMPLEMENTERING AF INTERNE KONTROLLER	112
6.6	TEST AF INTERNE KONTROLLER.....	112
6.7	DELKONKLUSION	114
7	Konklusion.....	120
8	Perspektivering.....	124
9	Litteraturliste	126
10	Bilag.....	131
	Bilag 1 - Forkortelser/begrebsdefinition.....	131
	Bilag 2 - Individens adfærdstræk i henhold til agentteoriens teoretiske sfære	133
	Bilag 3 - Grundlæggende begreber affødt af COSO ERM iht. risikostyring	134
	Bilag 4 - Tjenesteydelser for fondsmæglerselskaber, jf. FiL, bilag 4.....	135
	Bilag 5 - Fordeling af indtægter for alle fondsmæglerselskaber i Danmark	136
	Bilag 6 - Etablering af fondsmæglerselskab	137
	Bilag 7 - Fordeling af tilladelser	138
	Bilag 8 - Fondsmæglerselskabs organisation og tilknytning til eksterne aktører	139
	Bilag 9 - Myndigheder, råd og paneler m. indflydelse på Finanstilsynets opgaver.....	140
	Bilag 10 - Kapitalkrav i henhold til FiL § 125.....	142
	Bilag 11 - Oversigt over alle de identificerede væsentlige risici.....	143
	Bilag 12 - Sammendrag af Walker review.....	144

Executive Summary

With regard to the auditing of investment service companies, an auditors' statement must be made in accordance with *revisionsbekendtgørelsen* § 6, nr. 1 (article 6(1) of the Audit Act). This requires the auditor to make a statement as to the prudence of internal control and business procedures in important areas.

By means of a judicially dogmatic interpretation, this thesis seeks to examine the value generated by such a statement and the way in which it should be presented by the auditor.

In this thesis, and in connection with the auditors' statement, the term, prudence, will be presumed to mean that the auditor must elicit suitable and sufficient evidence with regard to the efficiency of the design, implementation and functionality of internal control and business procedures in order to draw his conclusions.

On the basis of the judicially dogmatic interpretation, the auditors' statement is presumed to cover all significant risk areas which may influence a business enterprise, and not merely, as is the case with the audit, those areas which will have an effect on the true and fair view of the financial statements.

By means of risk identification, an attempt has been made to identify significant risks to which investment service companies generally are exposed, in order to assess whether the legal minimum requirements in relation to the internal control and business procedures of investment service companies are sufficient to enable the auditor to make a statement in accordance with *revisionsbekendtgørelsen* § 6, nr. 1, or not.

This thesis further presumes that the auditors' statement should be viewed as being subject to a tripartite relationship consisting of the auditor, the Board of Directors as the liable part, and *Finanstilsynet* (the Danish Financial Supervisory Authority) together with the Board of Directors as the intended users, since *Finanstilsynet* receives a copy of the long-form audit report. This leads to the conclusion that the auditors' statement should be given as an independent statement subject to RS 3000.

A further corollary to the above conclusion indicates that it should be an RS 3000 statement with a reasonable assurance, directly commenting on the subject in question, since *Finanstilsynet* stipulates that the statement be submitted with a positive conclusion.

The study and evaluation of *revisionsbekendtgørelsens* § 6, nr. 1, which forms the basis of this thesis, has been carried out in the context of investment service companies, but the authors are convinced that the thesis might constitute a guide for all companies subject to the provision of the Act, in the event that this, in the future, will develop into a self-contained statement task.

1 Indledning

Den finansielle krise¹ har medført et større offentligt fokus på aktørerne i den finansielle sektor, herigennem øget krav til åbenhed og mådeholdenhed samt større fokus på ledelsesansvar og interne kontroller. Herudover har den finansielle krise understreget den internationalisering, der er i den nutidige finansielle sektor. Finanstilsynet og de enkelte finansielle virksomheder kan ikke længe blot koncentrere sig om den nationale sfære, men skal fremover tage hensyn til den internationale udvikling for at kunne fastsætte og vurdere eventuelle risici og påvirkninger på det finansielle marked, som kan have indflydelse på virksomhederne.

Disse forhold har fremmet vigtigheden af betryggende og operationelle forretningsgange samt betryggende interne kontrolprocedurer til reduktion og identifikation af risici. Dette omfatter både finansielle og ”almindelige” selskaber, hvor Folketinget i juni 2008 vedtog en ændring af årsregnskabsloven, hvorefter børsnoterede virksomheder og statslige aktieselskaber i årsrapporten skal medtage en redegørelse for virksomhedsledelse, der bl.a. omfatter en beskrivelse af hovedelementerne i virksomhedens interne kontrol- og risikostyringssystemer, i forbindelse med regnskabsafslæggelsesprocessen.² For finansielle virksomheder er der kommet større fokus på revisors særlige handlinger ved revision af disse, herunder revisors erklæringer om hvorvidt virksomhederne lever op til de fastsatte krav og vilkår, der gør sig gældende for denne type af virksomheder. Det er således nu et krav at virksomhedens eksterne revisor, i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, selvstændigt skal erklære sig om hvorvidt virksomhedens administrative og regnskabsmæssige praksis på væsentlige områder, herunder forretningsgange og interne kontrolprocedurer, er tilrettelagt og fungerer på betryggende vis. Endvidere har den finansielle krise medført et øget fokus på ledelsens evne til at sikre effektiviteten af virksomhedens interne kontrolprocedurer og risikostyringsprocesser, således at disse skaber bedre forhold for virksomheden til at imødegå fremtidige skandaler.

Nationalt har *Roskilde Bank krakket*, været en af de helt store skandaler i den finansielle sektor. I denne sag er de eksterne revisorer blevet stævnet, hvori stævningen bl.a. rejser spørgsmål om, hvorvidt der egentligt fandt en lovpligtig revision sted.³ Dette indebærer implicit at der stilles spørgs-

¹ Når betegnelsen ”finansiel krise” anvendes, menes der den internationale finansielle krise som tog sin begyndelse i sommeren 2007 og udsprang af tab på det amerikanske marked for subprime boliglån. Krisen tog rigtig fat over sommeren og efteråret 2008, hvor Lehman Brothers Holding indgav konkursbegæring, Goldman Sachs og Morgan Stanley mistede deres status som investeringsbank og Roskilde Bank blev sat til salg under likviditetsgaranti fra Nationalbanken.

² Meyer, Finn L og Jan Jansson

³ Dagbladet Børsen

målstegn ved de eksterne revisorers erklæring i henhold til revisionsbekendtgørelse § 6, nr.1, idet det efterfølgende er konstateret at enkelte interne afdelinger i Roskilde Bank ikke konsekvent overholdte de interne kontrolprocedurer og forretningsgange, hvilket giver anledning til at rejser spørgsmål om værdien af denne erklæring.

1.1 Problemformulering

Set i lyset af de sidste års finansielle skandaler og den finansielle krise, findes det relevant at undersøge værdien af revisors erklæring vedrørende finansielle virksomheders forretningsgange og interne kontrolprocedurer.

Som revisionsbekendtgørelsen § 6, nr.1 fremstår i dag er denne bred, idet den ikke tilkendegiver en nøjagtig definition af hvilken type erklæring der kræves af revisor, eller hvilke arbejdshandlinger der kræves udført i forbindelse hermed, hvorfor det ligeledes findes relevant at undersøge hvordan revisor skal afgive denne. Som følge heraf findes det væsentligt at foretage en kritisk evaluering af denne bestemmelse, hvilket leder frem til afhandlingens hovedspørgsmål:

Hvilken værdi giver revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 og hvordan bør revisor afgive sin erklæring i henhold til denne?

Interne kontrolprocedurer og forretningsgange er et væsentligt fokusområde, ved revisors erklæringsafgivelse i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr.1.

Med den intention efterfølgende at kunne foretage en gennemgang af hvilke forhold revisor skal iagttage vedrørende gennemgang og vurdering af selskabets interne kontrolprocedurer og forretningsgange, anses det for relevant indledningsvist at foretage en kort redegørelse af den teoretiske forankring bag interne kontroller, herunder hvorfor etablering af interne kontroller er nødvendige. Dette leder frem til afhandlingens første underspørgsmål:

- *Hvorfor og på hvilken måde er interne kontroller relevante?*

Som nævnt indledningsvist er revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 en generel bestemmelse omfattende finansielle virksomheder.

For at kunne foretage en kritisk evaluering af bestemmelsen anses det derfor for nødvendigt at anskue denne i en konkret kontekst. I afhandling er det således valgt at evaluere bestemmelsen i forhold til fondsmæglerselskaber, som udgør en af de virksomhedsformer der er omfattet af bestemmelsen. Revision af fondsmæglerselskaber er at betragte som et specialområde for revisorer. Det er herfor essentielt, at revisor opnår et indgående kendskab til fondsmæglerselskabernes særlige karak-

teristika, og dermed bliver i stand til, med den fornødne faglige viden, at foretage revisionen på professionel vis, herunder identificere de risici denne type af virksomhed kan være udsat for.

Det skal derfor klarlægges, hvad der karakteriserer fondsmæglerselskaber, herunder hvorledes disse opstår, hvilke forskellige typer af selskaber der eksisterer, hvorledes disse er organiseret og reguleret samt hvilke investorer og kunder denne form for selskaber henvender sig til. Dette leder frem til afhandlingens andet underspørgsmål:

- *Hvad karakteriserer fondsmæglerselskaber?*

På baggrund af gennemgangen af fondsmæglerselskabernes særlige karakteristika og den teoretiske forankring af interne kontroller, skal det klarlægges, hvordan revisor sikre sig tilstrækkeligt og egent bevis om virksomhedens interne kontroller, herunder at væsentlige risici er afdækket, for at kunne erklære sig i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, hvilket leder frem til afhandlingens sidste underspørgsmål:

- *Hvorledes opnår revisor egnet og tilstrækkelig overbevisning om interne kontroller?*

1.2 Afgrænsning

Det er på baggrund af hovedproblemstillingen valgt at afgrænse afhandlingen til at omhandle fondsmæglerselskaber, da dette findes nødvendigt for at kunne foretage en konkret evaluering af revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1.

Afhandlingen omfatter både fondsmæglerselskaber med stor og lille tilladelse. Når der i afhandlingen blot benyttes begrebet fondsmæglerselskab, dækker dette således både over fondsmæglerselskaber med stor og lille tilladelse, med mindre der specifikt sonderes mellem de forskellige tilladelser.

Afhandlingen vil ikke omfatte behandlingen af finansielle koncerner.

Afhandlingen vil omhandle fondsmæglerselskaber, der er omfattet af dansk lovgivning. Dog vil der i de tilfælde det vurderes relevant for afhandlingen, blive inddraget paralleller til udenlandske vejledninger, revisionsstandards mv.

1.3 Målgruppe

Afhandlingens primære målgruppe er de personer der bliver berørt af revisors erklæring i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, og udgøres således af revisorer, ledelsen i finansielle virksomheder samt Finanstilsynet.

Ydermere kan afhandlingen tjene som inspirationskilde for personer der er ansvarlig for compliance i finansielle virksomheder, herunder vedligeholdelse og overvågning af forretningsgange og interne kontrolprocedurer samt risikostyring.

2 Metode

Dette afsnit har til formål at præsentere metodevalgtes styringsfaktorer og bestanddele⁴, dvs. redegøre for den struktur og systematik, herunder til- og fravalg, der ligger til grund for behandlingen af problemstillingen som beskrevet i afsnit 1.1.

Afhandlingen har til formål at foretage en kritisk evaluering af revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, for herigennem at bidrage med en kvalificeret vurdering af hvilken værdi bestemmelsen giver og hvordan revisor bør afgive sin erklæring i henhold til denne.

Idet revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, som nævnt i afsnit 1 er en generel bestemmelse omfattende finansielle virksomheder, jf. FiL § 5, stk. 1, nr. 1 samt investeringsforeninger, specialforeninger, fåmandsforeninger og hedgeforeninger, findes det nødvendigt at konkretisere i hvilken kontekst afhandlingens problemstilling skal anskues, for derigennem at kunne foretage den kritiske evaluering af bestemmelsen.

I indeværende afhandling er det således valgt at fokusere på fondsmæglerselskaber og de konkrete risici der er forbundet med denne type af virksomheder. Forfatterne er bevidste om at dette kan influere på bestemmelsens generalisering, hvorfor der i afhandlingen afslutningsvist vil blive set på hvorledes resultaterne af denne evaluering vil kunne anvendes på samtlige omfattede virksomhedstyper.

Afhandlingen er teoretisk funderet, idet revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 ikke umiddelbart lader sig belyse empirisk, da det ikke har været muligt at få adgang til de personer, der har formuleret bestemmelsen.

Idet det forudsættes at afhandlingens målgrupper har et overordnet kendskab til den teoretiske forankring af interne kontroller, herunder baggrunden for at det er nødvendigt at de eksisterer i en organisation, vil der i kapitel 3 kun være en kort præsentation af de teorier der anvendes i afhandlingen. Efterfølgende vil de enkelte teorier anvendes hvor relevant, uden en dybere beskrivelse og forklaring heraf.

2.1 Litteraturvalg

Der vil i afhandlingen blive taget udgangspunkt i relevant lovgivning, anerkendt praksis for revision og regnskabsvæsen samt andet tilgængeligt materiale herunder statistiske data, offentliggjorte regnskaber mv. som anvendes til at understøtte behandlingen af problemstillingen.

⁴ Andersen, Ib, s. 42

For at kunne vurdere samt identificere potentielle nye tiltag vil der endvidere, i relevant omfang, blive inddraget artikler, tidsskrifter og andet offentliggjort materiale.

Foruden dette udgøres det litterære grundlag for afhandlingen endvidere af faglitteratur på området.

Hvor muligt inddrages desuden udtagelser og forklaringer fra Finanstilsynet samt andre fagmænd på området, som i forbindelse med undersøgelsen af afhandlingens problemstilling findes relevant.

2.1.1 Kildekritik

Der er løbende igennem afhandlingen taget kritisk stilling til de valgte kilder, ligesom afhandlingens forfattere har forsøgt at forholde sig objektivt til disse. Dette er foretaget med det formål ikke at søge efter én bestemt holdning i det pågældende materiel, således afhandlingen fremstår så objektiv og generaliserbar som muligt.

Det har under behandlingen af afhandlingens problemstilling, været meget sparsomt med tilbagemeldinger fra Finanstilsynet, ligesom revisionsbekendtgørelsen ikke er kommenteret på lige fod med f.eks. lov om finansiel virksomhed etc.. Som følge heraf har det ikke været muligt at foretage en tilbundsgående afdækning af Finanstilsynets holding til området.

2.2 Begrebsdefinition og sprogbrug

Der er i afhandlingen anvendt forkortelser for bl.a. love og bekendtgørelser mv.. For at sikre en fælles forståelse af de anvendte begreber er der i bilag 1, foretaget en opstilling af disse.

I de tilfælde, hvor det ikke umiddelbart er vurderet at der eksisterer en præcis dansk definition, er det i afhandlingen valgt ikke at oversætte de engelske termer.

2.3 Struktur

Overordnet set kan afhandlingen deles op i to dele;

Første del, bestående af kapitel 3 og 4, vil indeholde en kort teoretisk forankring af intern kontrol, ligesom der vil fortages en karakterisering af fondsmæglerselskaber, som skal danne kontekst for den efterfølgende evaluering af revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1. Disse kapitler danner således begge fundament for den efterfølgende behandling af hovedproblemstillingen.

Afhandlingens anden del, bestående af kapitel 5 og 6, vil tage udgangspunkt i revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, og ud fra retsdogmatikkens fortolkningsprincipper, beskrive, fortolke og analysere

hvilken værdi denne paragraf har og hvad dens betydning vurderes at være. Herefter vil der blive foretaget en detaljeret gennemgang af revisors erklæringer og kommunikation med selskabets øverste ledelse, for herigennem at kunne foretage en vurdering af hvilken erklæringsform der anses for at give mest værdi for alle parter i erklæringsforholdet. Endvidere vil der i forlængelse heraf blive foretaget en gennemgang af revisionsprotokollen, for herved at kunne komme med en faglig vurdering af protokollen som det korrekte erklæringsmedie, set i lyset af lovgivningen og revisors erklæring. Med udgangspunkt i den teoretiske forankring af interne kontroller samt de særlige karakteristika for fondsmæglerselskaber, der er beskrevet i afhandlingens første del, vil afhandlingens anden del endvidere indeholde en vurdering af revisors tilgang til interne kontroller. På baggrund af denne vurdering og den retsdogmatiske analyse af revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, vil der foretages en evaluering af hvorvidt lovgivningens minimumskrav til fondsmæglerselskabernes interne kontrolprocedurer og forretningsgange, er tilstrækkelige til at revisor kan erklære sig i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 eller ej.

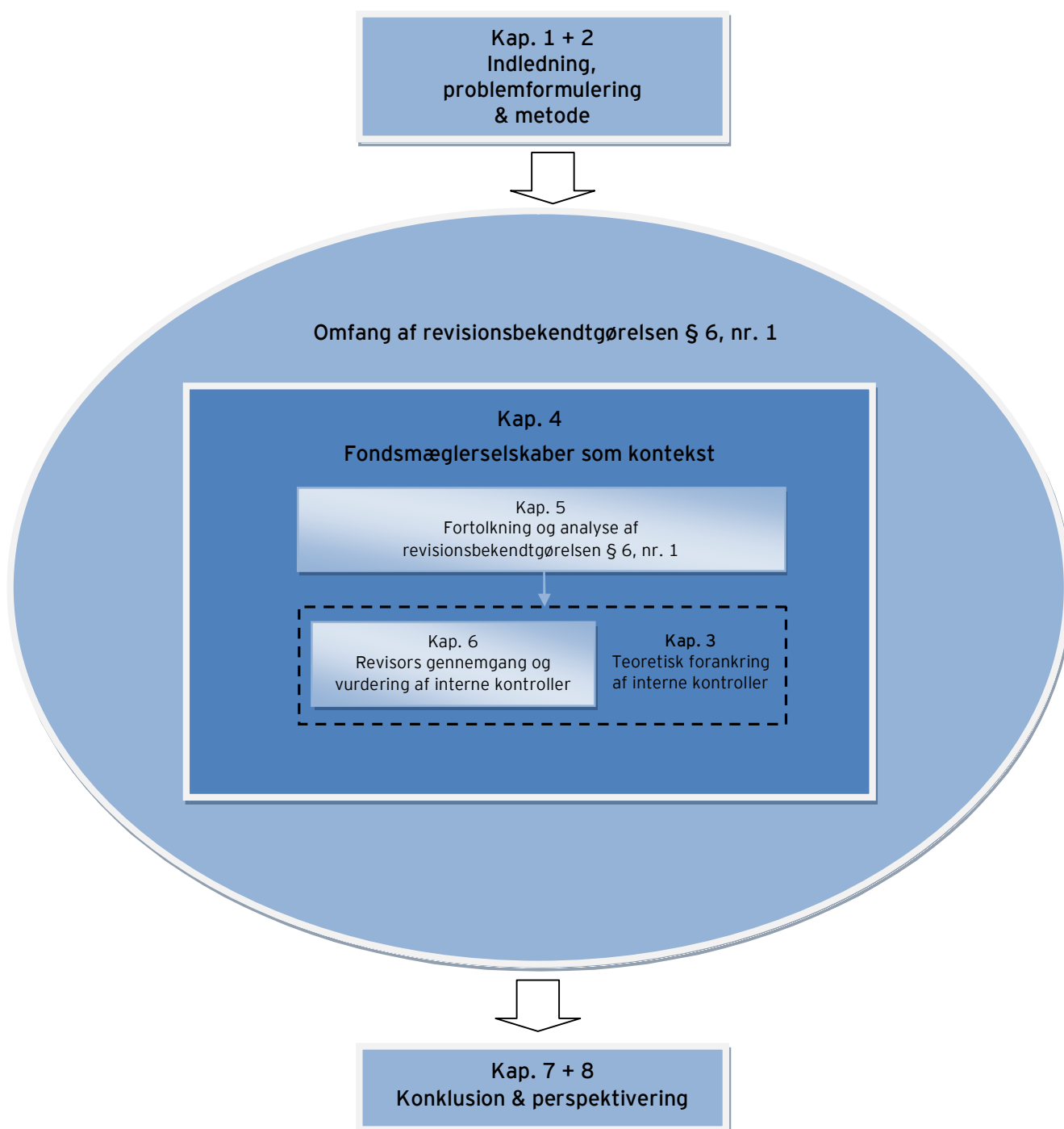
Endvidere vil denne redegørelse bistå afklaringen af afhandlingens problemstilling, om hvilken værdi revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 giver og hvordan revisor bør afgive sin erklæring i henhold til denne.

De to kapitler vil hver blive afsluttet med en delkonklusion, indeholdende en opsamlende diskussion, omfattende afhandlingens forudgående tekstdele.

Afhandlingen afsluttes med en sammenfattende konklusion på hovedproblemstillingen, samt en perspektivering i relation hertil. Herunder vil der i perspektiveringen blive taget stilling til om konklusionen er generel for alle virksomheder underlagt revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 eller hvorvidt denne kun er gældende for fondsmæglerselskaber.

På baggrund af ovenstående systematik og de i problemformuleringen opstillede delspørgsmål vil afhandlingen blive opbygget med følgende struktur:

2.3-1: Afhandlingens struktur

Del 1

Forståelse

*Teoretisk forankring
af interne kontroller
og karakterisering af
fondsmæglerselskaber*

3 Teoretisk forankring af interne kontroller

Fondsmæglerselskaber er underlagt særlige lovkrav i deres virke som fondsmæglere. Disse krav skal kontinuerligt overholdes, og revisor er herigennem pålagt at erklære sig om, hvorvidt fondsmæglerselskabet har betryggende forretningsgange og interne kontrolprocedurer, der sikrer dette⁵. For at strukturere arbejdet med intern kontrol og risici anses det for en fordel at tage udgangspunkt i et passende rammeværktøj. En af fordelene ved at relatere gennemgangen af intern kontrol og styring af risici for, at der opstår fejl, til et rammeværktøj er, at det medvirker til at skabe en fælles tilgang til håndtering af intern kontrol, og modvirker at forskellige parter udtaler sig om intern kontrol på grundlag af forskellige opfattelser af indhold og formål med begrebet.

Formålet med nærværende kapitel er således en kort angivelse af den teoretiske forankring af termen intern kontrol og dens relation til generel virksomhedsledelse og agentteori.

3.1 Corporate Governance

Forskellige teoretikere og forskere har gennem tiden forsøgt at formulere en definition af begrebet intern kontrol.⁶ De foreslåede definitioner varierer, men et fællestræk for definitionerne er, at de kæder begrebet intern kontrol sammen med termer, der i al væsentlighed kan henføres til overordnet eller daglig ledelse af en organisation.⁷

Overordnet ledelse dækkes på det teoretiske plan af termen Corporate Governance, der i teorien henstår relativt udefinerbart. Termen fungerer som et paraplybegreb for de specifikke sammenhænge, der kan identificeres ved interaktionen imellem organisationens aktionærer, bestyrelse, direktion og øvrige interessegrupper.⁸

Kernen i Corporate Governance kan beskrives ved, at der tilstræbes overensstemmelse mellem hvem der får glæde af virksomhedsbeslutningerne eller direktionens handlinger, og hvem der i princippet skulle have glæde af virksomhedsbeslutningerne eller direktionens handlinger. Dette vil sige at med, Corporate Governance prøver man at reducere eller eliminere agent-principal problematikken.

⁵ Revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1

⁶ Laursen, Peter Birkholm, s. 15

⁷ Laursen, Peter Birkholm, s. 17

⁸ Ibid.

3.2 Agentteori

I en virksomhed er der typisk adskillelse mellem ejerskab og ledelse som konsekvens af, at ejerandelene er spredt ud på mange forskellige ejere. Til varetagelse af den overordnede strategiske ledelse af virksomheden vælger ejerne herfor en bestyrelse, der igen ansætter en direktion til varetagelse af den daglige ledelse af virksomheden. Det er således direktionens ansvar at styre den daglige drift på netop den måde, der, så vidt muligt, opfylder ejernes krav, nytteværdi, præferencer og interesser, og bestyrelsens opgave er at overvåge direktionen. Agent-principal problematikken opstår, når direktionen handler ud fra personlige særinteresser, der ikke er konsistente med ejernes interesser. Agentteorien behandler således netop de problemstillinger, der opstår ved adskillelse mellem ejerskab og kontrol, samt uoverensstemmende interesser agenter og principaler imellem.

I den teoretiske sfære er agentteorien bygget op om de tre grundlæggende postulater omkring individers adfærdstræk⁹; individualisme, rationalitet samt ligevægt.¹⁰

Virksomheden betragtes i forbindelse med agentteorien udelukkende som et knudepunkt for de kontraktuelle relationer, der binder de enkelte individer sammen, og som definerer reglerne for det økonomiske spil imellem de enkelte individer.¹¹ De enkelte aktører vil, som følge af mistro til de øvrige aktører, kræve kontrol af, at de enkelte kontraktlige relationer overvåges og håndhæves. Omkostningerne ved denne overvågning benævnes agentomkostninger. Virksomhedens aktører vil qua deres rationalitet og forudsætning om de øvrige aktørers rationalitet indregne agentomkostningerne i deres analyser.

Principalen har således et ønske om at agenten udfører opgaven tilfredsstillende, men principalen har et problem, der består i at opstille en betalingsstruktur - en belønning - som giver agenten tilstrækkeligt incitament til at udføre opgaven i overensstemmelse med principalens ønsker.

Principalerne vil forudsætte, at agenternes egeninteresser ikke er konsistente med principalernes interesser. Principalerne vil ligeledes være i stand til at bedømme deres tab, som følger af, at agenterne handler ud fra egne interesser i forhold til principalernes interesser. Principalerne vil benytte denne indsigt til at regulere aflønningen af agenterne, således at principalernes samlede nytte efter reguleringen af agenternes aflønning vil være uændret i forhold til situationen, hvor principalerne havde fuld tillid til agenternes ageren.

⁹ Laursen, Peter Birkholm, s. 26

¹⁰ Bilag 2 indeholder en nærmere beskrivelse af disse begreber

¹¹ Laursen, Peter Birkholm, s. 29

Agenternes aflønning vil således blive reduceret med det, der svarer til principalernes forventede tab, som følge af agentproblematikken. Såfremt denne reduktion overstiger agentomkostningerne til overvågning af agentrelationerne, vil det være agenten, der har incitament til at efterspørge overvågning af agentkontrakterne, idet dette vil forhøje prisen på agentens ydelser.¹²

En væsentlig pointe der udledes i agentteorien er således, at agenten selv, som følge af rationalitet og ligevægtshensyn, vil besidde en særinteresse i at blive overvåget samt at kunne dokumentere denne overvågning overfor principalen. Overvågningen og dokumentationen heraf vil alt andet lige medføre højere aflønning af agenten end en situation uden kontrol.

En metode til kontinuerlig overvågning af agenten er udarbejdelse, kontrol og analyse af finansielle opgørelser over virksomhedens finansielle forhold. De finansielle opgørelser har imidlertid kun værdi for principalerne, såfremt disse kan stifte tillid til opgørelserne. Denne tillid kan bl.a. bibringes af en uafhængig revision. Omkostningen til revisionen bliver dermed en agentomkostning. Denne omkostning kan dog reduceres og yderligere tillid til agenternes virke kan tilføres ved implementering af et effektivt og betryggende internt kontrolsystem i organisationen.

3.3 Teoretisk indgangsvinkel til interne kontroller

Af ovenstående kan det udledes, at interne kontroller udgør et centralt begreb i relation til ledelse af en organisation. For revisor er det, som nævnt, ligeledes et nøglebegreb, idet der i relation til fondsmæglerselskaber stilles særlige lovkrav til revisor om vurderinger og rapporteringer vedrørende de interne kontrolsystemer¹³.

Til brug for den fælles forståelse af begrebet intern kontrol, skal der som nævnt tages udgangspunkt i en passende begrebsramme. En passende begrebsramme er designet til at assistere ledelsen af en virksomhed med at analysere virksomhedens risikostyring og interne kontrolprocedurer, samt give vejledning til etablering af et passende system herfor. En begrebsramme kan også anvendes som grundlag for at vurdere effektiviteten af virksomhedens risikostyring og interne kontrolsystemer. Et eksempel på et udbredt og i litteraturen hyppigst nævnt rammeværktøj på dette område er COSO Enterprise Risk Management (2004) som er en videreudvikling af COSO's begrebsramme for intern kontrol fra 1992. Ingen virksomheder opererer i et risikofrit miljø, og dette kan ikke sikres gennem

¹² Laursen, Peter Birkholm, s. 37

¹³ Revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1

god Risk Management. Men styret Risk Management sætter ledelsen i stand til at manøvrere effektivt i risikofyldte miljøer,¹⁴ hvorfor det i afhandlingen netop er valgt at tage udgangspunkt i COSO ERM, som kort gennemgås herunder.

3.3.1 COSO Enterprise Risk Management – Integrated Framework

Risikostyring¹⁵ defineres i COSO ERM således:

”Enterprise risk management is a process, effected by an entity’s board of directors, management and other personnel, applied in a strategy setting and across the enterprise, designed to identify potential events that may affect the entity, and manage risk to be within its risk appetite, to provide reasonable assurance regarding the achievement of entity objectives”¹⁶ & ¹⁷.

COSO ERM bygger på antagelsen om, at en virksomheds risikostyrings- og interne kontrolsystem kan opdeles i otte komponenter, imellem hvilke interaktionen er afgørende for disses effektivitet.

De 8 interrelaterede komponenter er følgende:

1. *Interne miljø*
2. *Virksomhedens risikovurderingsproces*
3. *Kontrolaktiviteter*
4. *Information og kommunikation*
5. *Overvågning af kontroller*
6. *Fastsættelse af mål*
7. *Identifikation af begivenheder*
8. *Risikorespons*

De otte komponenter skaber i sammenhæng synergi, og vil ved rette vægtning af de enkelte komponenter skabe et integreret og effektivt risikostyringssystem, som kan assistere virksomheden i at opnå fastsatte mål, opdelt i følgende områder:

- *Strategi*
- *Drift*
- *Rapportering*
- *Compliance (overholdelse af lovgivning)*

¹⁴ Informatikudvalg, FSRs, s. 8

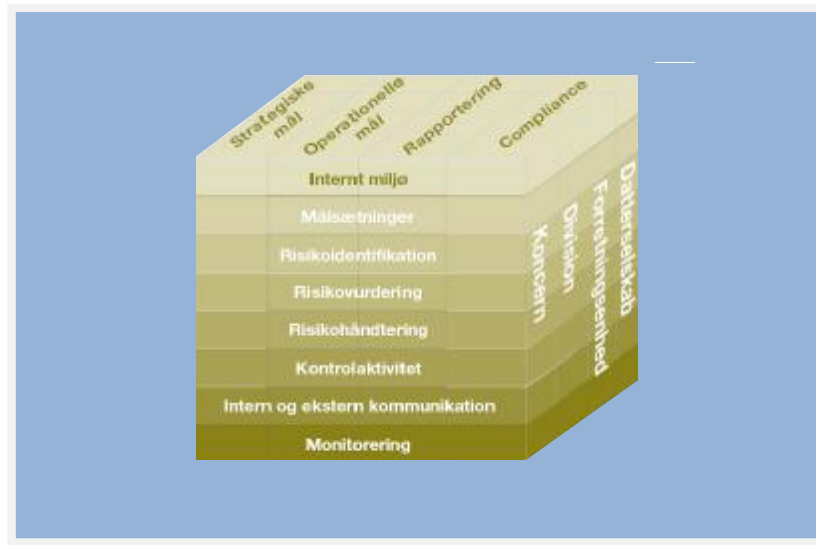
¹⁵ Oversættelse af det engelske Risk Management, fra COSO ERM

¹⁶ Moeller, Robert R, s. 50

¹⁷ Denne definition af risikostyring reflekterer nogle grundlæggende begreber, som er beskrevet i bilag 3

Det beskrevne rammeværktøj er illustreret herunder i figur 3.3.1-1. Som det fremgår af figuren repræsenterer kubens tre sider henholdsvis virksomhedens risk management komponenter, målsætninger og de enkelte forretningsenheder/-aktiviteter. Som det fremgår, er risikostyring i denne kontekst, processer, der systematisk anvendes på tværs af en organisation med henblik på at opnå virksomhedens mål ved brug af et effektivt internt kontrolsystem.

3.3.1-1: COSO Enterprise Risk Management

Kilde: Moeller, Robert R, s. 53

3.3.1.1 Interne miljø

Virksomhedens interne miljø udgør fundamentet for risk management ved at tilføre disciplin og struktur. Det interne miljø har indflydelse på, hvordan virksomhedens målsætninger og strategier fastsættes, samt hvordan risici identificeres, vurderes og håndteres. Det interne miljø påvirker endvidere tilrettelæggelsen og funktionen af kontrolaktiviteter, informations- og kommunikationssystemer samt overvågningsaktiviteter. Foruden dette omfatter det interne miljø elementer som virksomhedens etiske værdier, kompetence og udvikling af personale, ledelsesstil, samt hvordan ledelsen uddelegerer beføjelser og ansvar.¹⁸

En væsentlig faktor i tilliden til de interne kontrolprocedurer er funktionsadskillelse. Funktionsadskillelse må reelt kategoriseres som en kontrolaktivitet,¹⁹ men vil indgå i betragtninger omkring en virksomheds interne miljø (interne kontrolmiljø), idet adskillelsen af funktioner bør indgå som et

¹⁸ Informatikudvalg, FSRs, s. 10

¹⁹ Elilifsen, Aamund og William F. Messer, s. 6

grundprincip i virksomhedens organisationsstruktur for at skabe et betryggende grundlag for de interne kontrolprocedurer.

Selve risk management-disciplinen består af de syv resterende delprocessen, der udspiller sig omkring virksomhedens interne miljø. De syv delprocesser gennemgås kort herunder.

3.3.1.2 Fastlæggelse af mål

Det er ifølge begrebsrammen enhver leders fornemmeste opgave at sikre virksomhedens fortsatte eksistens og vækst.²⁰ Indenfor rammerne af den fastsatte vision, fastsættes strategiske mål og delmål, samt udarbejdes strategier herfor. Målene er en forudsætning for, at ledelsen kan identificere fremtidige begivenheder med potentiel risiko.²¹ Virksomhedens mål kan ifølge COSO ERM, henføres under nedenstående kategorier:²²

- *Strategi*: Vedrører mål på højt plan som er med til at sikre opfyldelsen af mission og vision.
- *Drift*: Vedrører effektiviteten i virksomhedens drift, som f.eks. et rentabilitetsmål.
- *Rapportering*: Omhandler effektiviteten i virksomhedens rapportering, herunder både interne og eksterne rapporteringer.
- *Overholdelse*: Vedrører virksomhedens overholdelse af gældende lov og regler samt egne retningslinjer.

3.3.1.3 Identifikation af begivenheder

Risici der kan påvirke realiseringen af virksomhedens mål, kan ifølge COSO ERM opstå i alle dele af virksomheden som følge af interne eller eksterne forhold, hvorfor ledelsen i sin identifikationsproces må rette blikket såvel udad som indad i virksomheden. Foruden dette bør en virksomheds metode til identifikation af potentielle risici, endvidere bestå af en kombination af teknikker og værktøjer der baseres på såvel historisk viden som fremtidige forventninger, idet historiske begivenheder, kan danne grundlag for fremtiden.²³

Foruden dette er det ligeledes væsentligt at være opmærksom på, at risikofaktorerne udvikler sig dynamisk med tiden, hvorfor en kontinuerlig overvågning af de enkelte faktorer, samt analyse af alle ændringer udgør en væsentlig del af ledelsens risikoidentifikation.

²⁰ Informatikudvalg, FSRs, s. 13

²¹ Moeller, Robert R, s. 66

²² Informatikudvalg, FSRs, s. 14

²³ Informatikudvalg, FSRs, s. 14-15

3.3.1.4 Risikovurdering

Risikovurdering handler om risk management. Hermed menes at risikovurdering ikke handler om at undgå risici, men fastsætte et niveau herfor og styre derefter.²⁴

Gennemførelse af en risikovurdering gør det muligt for virksomheden at identificere i hvilket omfang mulige begivenheder kan påvirke målopfyldelsen. Ledelsen bør vurdere hvordan begivenhederne påvirker målopfyldelsen med udgangspunkt i en vurdering af såvel sandsynlighed som påvirkning i tilfælde af en begivenheds indtræf. Skøn over sandsynligheden for, at en begivenhed indtræffer samt i givet fald påvirkningen heraf, kan f.eks. være baseret på information fra tidligere konstaterede begivenheder. Et sådant grundlag for vurdering vil være mere objektivt end et grundlag, der alene er baseret på subjektive skøn.²⁵

Foruden ovenstående bør ledelsen endvidere vurdere, hvordan en række begivenheder påvirker hinanden, idet én enkelt begivenhed, isoleret set, kan være ubetydelig, hvorimod en række af begivenheder samlet set kan have en væsentlig påvirkning på virksomhedens mål.²⁶

3.3.1.5 Risikorespons

Ledelsen bør opstille en politik for risikostyring, som virksomheden skal agere indenfor. Risikostyringspolitikken bør dels indeholde de organisatoriske rammer for risikostyring og dels sætte klare mål for virksomhedens risikovillighed og politik for kontrol og overvågning. Foruden dette bør politikken endvidere identificere de områder, såvel eksternt som internt i forhold til virksomheden, som har ledelsens særlige bevågenhed, samt stille krav til, hvordan rapportering vedrører risici skal finde sted.²⁷

Overordnet set kan risici afdækkes af fire områder:²⁸

- *Undgåelse*: Denne strategi handler om at ”forlade risikoen”. Hermed menes at der foretages handlinger med henblik på at ophøre med de aktiviteter, der giver anledning til risiciene.
- *Reduktion*: Handlinger som mindsker risikoens sandsynlighed og/eller konsekvens.
- *Dele*: Dette går ud på at dele risikoen med en anden, f.eks. en anden afdeling af virksomheden, via eksempelvis hedging.

²⁴ Informatikudvalg, FSRs, s. 8

²⁵ Moeller, Robert R, s. 76

²⁶ Informatikudvalg, FSRs, s. 16

²⁷ Informatikudvalg, FSRs, s. 17

²⁸ Moeller, Robert R, s. 77-78

- *Accept*: Ved accept foretages der ingen handlinger for at påvirke sandsynligheden eller konsekvens af risikoen, hvorfor den må rummes inden for kapitalen.

3.3.1.6 Kontrolaktiviteter

Kontrolaktiviteterne er de politikker og procedurer, der skal sikre, at en risikorespons gennemføres hensigtsmæssigt, således at de risici, der blev identificeret ved risikovurderingen, afdækkes. COSO ERM opdeler termen i hhv. politikker og procedurer, hvor politikkerne er de overordnede retningslinier for hvad der skal gøres, det vil sige, hvilken form og formål de enkelte kontroller skal antage, mens procedurerne er de egentlige operationelle handlinger.²⁹

3.3.1.7 Information og kommunikation

Det skal sikres, at der uhindret kan flyde information op og ned igennem alle niveauer i virksomheden. Dette er nødvendigt for ledelsens kommunikation af sine etiske værdier, målsætninger, politikker og procedurer til de relevante medarbejdere. Dette skal samtidig sikre, at de ansvarlige personer på lavere niveauer i virksomheden forstår deres funktion og ansvar i det interne kontrolsystem, således at de interne kontroller tages alvorligt på alle niveauer. Ligeledes er det vigtigt, at information og idéer kan flyde fra lavere niveauer op til virksomhedens ledelse. Informationerne skal gøre det muligt rettidigt at tilpasse risk management i forhold til ændrede forhold i virksomheden.³⁰

3.3.1.8 Overvågning

Det er nødvendigt at overvåge risk management processen. Dels skal det sikres, at virksomhedens risk management proces fungerer efter hensigten, og dermed afdækker de risici, som ledelsen har identificeret og vurderet nødvendige at afdække. Dels betyder det forhold at interne og eksterne forudsætninger for virksomhedens risikopåvirkning ændres over tid, at ledelsen løbende må vurdere tilstedeværelsen og kvaliteten af virksomhedens risk management komponenter. Ledelsens tillid til virksomhedens risk management proces er således afhængig af en effektiv overvågning.³¹

3.4 Sammenfatning

Det fremgår af kapitlet at Corporate Governance tilstræber overensstemmelse mellem hvem der får glæde af virksomhedsbeslutningerne eller direktionens handlinger, og hvem der i princippet skulle have glæde af virksomhedsbeslutningerne eller direktionens handlinger. Dette vil sige at med, Corporate Governance prøver man at reducere eller eliminere agent-principal problematikken.

²⁹ Informatikudvalg, FSRs, s. 19

³⁰ Informatikudvalg, FSRs, s. 20-21

³¹ Moeller, Robert R, s. 89

Af kapitlet udledes endvidere at et middel der kan bistå eliminering af agent-principal problematikken er intern kontrol, idet en metode til kontinuerlig overvågning af agenten er udarbejdelse, kontrol og analyse af finansielle opgørelser over virksomhedens finansielle forhold. De finansielle opgørelser har imidlertid kun værdi for principalerne, såfremt disse kan stifte tillid til opgørelserne. En sådan tillid til agenternes virke kan tilføres ved implementering af et effektivt og betryggende internt kontrolsystem i organisationen.

For at sikre at alle parter har et fælles fundament for begrebet intern kontrol, til brug for afhandlingens andre kapitler, er der således etableret en fælles begrebsramme herfor, med udgangspunkt i COSO Enterprise Risk Management – Integrated Framework. COSO ERM ligger op til en overordnet vurdering af de interrelaterede risikoforhold, som eksisterer i en virksomhed, og ikke en individuel vurdering af hver enkelt risikofaktor. Denne overordnede risikovurdering af risici og kontroller betyder samtidig, at bestyrelsens rolle gøres mere synlig i COSO ERM.

4 Karakteristik af fondsmæglerselskaber

Revision af fondsmæglerselskaber er et specialeområde for revisorer. Dette som følge af deres karakteristika, forholdsvis begrænsede udbredelse set i relation til omfanget af f.eks. aktieselskaber, samt den særlovgivning som denne type af selskaber er underlagt.

Det er et grundlæggende krav, at revisor har kendskab til fondsmæglerselskabernes særlige karakteristika, disses omgivelser og risici der måtte være forbundet med en sådan type af selskaber, således at revisor er i stand til, med den fornødne viden, at afgive sin erklæring i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1. Det er derfor vigtigt, at revisor har kendskab til de forskellige typer af fondsmæglerselskaber, der eksistere, samt hvorledes disse er organiseret mv.

4.1 Historisk oprindelse af fondsmæglerselskaber og disses særlovgivning

Den egentlige betegnelse af fondsmæglerselskaber, som vi kender den i dag, blev indført i 1996, med vedtagelse af lov nr. 1071 af 20. december 1995 om fondsmæglerselskaber, hvorefter et selskab, der ønskede at udbyde tjenesteydelser i forbindelse med værdipapirhandel, skulle have tilladelse hertil af Finanstilsynet. I forlængelse af ikrafttrædelsen af den nye lov om fondsmæglerselskaber trådte endvidere en ny regnskabsbekendtgørelse i kraft, som skulle regulere finansielle rapporter for denne type af virksomheder. Fondsmæglerselskaber skulle således ikke være omfattet af årsregnskabsloven, som almindelige aktieselskaber, men i stedet være omfattet af en ny regnskabsbekendtgørelse fremsat af Finanstilsynet. Fondsmæglerselskaber, som tidligere var kendt som Børsmæglerselskaber, og disses særlige regulering, er således fortsat relativt unge begreber, der stadig betragtes som et specialiseringsområde for revisorer. Årsagen hertil skal findes i den forsat begrænsede udbredelse af fondsmæglerselskaber, set i forhold til traditionelle aktie- og anpartsselskaber. I 2009 var der eksempelvis 46 selskaber, der havde opnået tilladelse til at drive fondsmægler virksomhed mod ca. 100.000 aktive aktie- og anpartsselskaber registreret ved Erhvervs- og Selskabsstyrelsen.

4.2 Hvad karakteriserer fondsmæglerselskaber

Et fondsmæglerselskab er kort fortalt et aktieselskab der har opnået tilladelse fra Finanstilsynet, til at udbyde tjenesteydelser i forbindelse med værdipapirhandel, og er defineret i FiL § 9, stk. 2 som: *”Værdipapirhandlere, som ikke har tilladelse efter § 7, stk. 1, § 8, stk. 1, eller § 10, stk. 1, er fondsmæglerselskaber. Fondsmæglerselskaber må kun udføre aktiviteter som nævnt i bilag 4”.*

4.2.1 Fondsmæglerselskabets aktivitetsområde

Overordnet består fondsmæglerselskabernes aktiviteter (tjenesteydelser) af køb og salg af værdipapirer for egen eller tredjemands regning samt erhvervsmæssig rådgivning vedrørende værdipapirer og porteføljepleje. Fondsmæglerselskaber udfører således en række finanstransaktioner, der tidligere var forbeholdt banker og sparekasser, med undtagelse af udlån og lignende.³²

De konkrete tjenesteydelser der nævnes i FiL, bilag 4 og gør sig gældende for fondsmæglerselskaber er oplistet i bilag 4.

4.2.2 Fondsmæglerselskabets indtjeningsgrundlag

Fondsmæglerselskabernes kerneindtjening er baseret på netto kurtager, gebyrer og provisionsindtægter fra værdipapirhandel, og er derfor meget eksponeret for udviklingen på de globale finansielle markeder. Dette som følge af, at et typisk fondsmæglerselskab ofte honoreres med en fast procentandel af den formue, selskabet administrerer³³, et såkaldt fast fee. Et fald på de finansielle markeder, vil således medføre et fald i netto kurtager, gebyrer og provisionsindtægter, i det AUM vil falde, med mindre selskabet performer bedre end markedet.³⁴

Foruden ovenstående honoreres de fleste fondsmæglerselskaber endvidere efter hvor stort afkast, der er i den portefølje, de administrerer, et såkaldt performance fee, hvilket igen rammer deres indtjening. Fondsmæglerselskaberne rammes således dobbelt på deres indtjening ved kursfald.

For illustration af indtægtsfordelingen i fondsmæglerselskaberne er fordelingen af indtægter for alle fondsmæglerselskaber i Danmark siden 2004, gengivet i bilag 5.

Da de finansielle markeder var for opadgående i starten og midten af dette årtusind, blev nogle fondsmæglerselskaber fristet til at ligge deres primære indtjening på performance fee, mod til gengæld kun at indkræve et beskedent fast fee. De selskaber der valgte denne indtjeningsform, havde potentiale til at generere høj indkomst på kort tid, i opturs tiderne, men var til gengæld også de første til at blive ramt af den finansielle krise, da markederne vendte tilbage i 2007. Visse selskaber havde indtil da en så lille procentsats for det faste fee, at dette ikke var nok til at generere en nulindtjening, men derimod betød et underskud på bundlinjen. Dette medførte et øget fokus på langsigtet stabil indtjening i branchen i efteråret 2007, hvor en del af fondsmæglerselskaberne lagde deres indtægtsstruktur om, og begyndte at satse mere på fast fee, baseret på AUM, frem for performance fee, baseret på afkast. Resultatet set fra en risikobetragtning, er således at selskaberne i dag er mere

³² Finanstilsynet. Fondsmæglerselskaber – markedsudvikling 2009

³³ Den formue selskabet administrerer benævnes også AUM (Asset Under Management)

³⁴ Finanstilsynet. Fondsmæglerselskaber – markedsudvikling 2009

opmærksomme på at bibeholde en høj fast AUM-relateret feestruktur, frem for kortsigtet performance, hvilket kan medføre at der bliver taget færre kortsigtede risikofyldte investeringer, med mulighed for højt afkast, som ellers var tendensen i en del fondsmæglerselskaber og andre finansielle virksomheder verden over, i begyndelsen af dette årtusind.³⁵

4.3 Hvorledes opstår fondsmæglerselskaber

Et fondsmæglerselskab dannes ofte af udbrydere fra større aktører i den finansielle sektor, som griber muligheden for at skabe deres eget, eller enkeltindivider med et solidt netværk til velhavere. Udenlandske fondsmæglerselskaber eller andre udenlandske finansielle virksomheder der minder om disse, er ligeledes set etableret i Danmark, via det Europæiske pas³⁶.

For at et selskab må drive fondsmæglervirksomhed, kræves der tilladelse fra Finanstilsynet. Tilladelsen gives, når de i FiL § 14 oplistede forhold er opfyldt, herunder når selskabets ledelse og ejere er vurderet fit & proper og selskabets forretningsgange og administrative forhold er forsvarlige. Tilladelsen fra Finanstilsynet bygger endvidere på selskabets ansøgning, der skal angive hvilken type virksomhed, der ønskes drevet, hvor der fokuseres på kapitalkrav og solvensregler som skal sikre tilstedeværelsen af de økonomiske midler.³⁷ Endvidere er det et krav at et selskab der søger om tilladelse til at drive fondsmæglervirksomhed, er etableret som aktieselskab, jf. FiL § 12.³⁸

4.4 Typer af fondsmæglerselskaber

Som nævnt i afsnit 4.2 kræves der i dag tilladelse fra Finanstilsynet til at drive fondsmæglervirksomhed, og fondsmæglerselskabet vil efter opnået tilladelse blive omfattet af lov om finansiel virksomhed, med dertil knyttede vejledninger og bekendtgørelser.

Overordnet set sonderes der mellem to typer af fondsmæglerselskaber:

- Fondsmæglerselskaber med stor tilladelse
- Fondsmæglerselskaber med lille tilladelse

Den generelle tendens i Danmark har hidtil været, at selskaberne har ansøgt om lille tilladelse, hvilket er illustreret i bilag 7, hvor fondsmæglerselskaber med en lille tilladelse i 2009 udgjorde 72 % af alle selskaber med tilladelse til at drive fondsmæglervirksomhed.

³⁵ Collin, Carsten

³⁶ Det Europæiske pas uddybes i afsnit 4.4

³⁷ De nærmere regler vedrørende kapitalkrav og solvens, vil blive beskrevet mere dybdegående i kapitel 6.

³⁸ Se bilag 6 for yderligere beskrivelse af fondsmæglerselskabers etablering

Der er ikke forskel i den grundlæggende opbygning af de to typer fondsmæglerselskaber med undtagelse af minimumskapitalkrav. Forskellen ligger i tilladelsen som bestemmer hvilke aktiviteter det enkelte fondsmæglerselskab må udføre. Visse aktiviteter indebærer, at der er et minimumskapitalkrav på 1 mio. euro (stor tilladelse), mens andre aktiviteter kræver et minimumskapitalkrav på 0,3 mio. euro (lille tilladelse). Et stort minimumskapitalkrav kræves eksempelvis, hvis selskabet skal handle værdipapirer for egen regning eller opbevare og forvalte værdipapirer for kunder.³⁹

Fondsmæglerselskaber er endvidere omfattet af EU-direktiverne, og kan som følge heraf opnå tilladelse til at drive grænseoverskridende finansiel virksomhed i hele EU via et "europæisk pas".⁴⁰

Reglerne vedrørende det europæiske pas, omfatter både selskaber med stor og lille tilladelse, og har været omdiskuteret idet reglerne hidtil har krævet at tilsynet med filialen (eksempelvis i Danmark) ikke varetages af det danske tilsyn, men af hjemlandets tilsynsmyndigheder, dvs. tilsynet i det land, hvor "modervirksomheden" er etableret. Et initiativ til samarbejde, har som følge heraf hidtil været baseret på oplæg fra hjemlandets tilsynsmyndighed.⁴¹ Den finansielle krise, som indtrådte i 2007, har påvirket den måde tilsynsmyndighederne tænker på, idet den finansielle krise har bevist at en krise ikke kun er lokal, men ligeledes kan have globale konsekvenser. Der arbejdes således for tiden på nye danske og europæiske tilsynsinitiativer, som omhandler Single Rule book, etablering af Europæisk Risikoråd, styrkede europæiske tilsynsmyndigheder, større offentlighed om risikooplysninger og påbud mv.⁴² i lighed med EU-kommissionens udspil til nye likviditets- og kapitaldækningsregler for europæiske banker og realkreditinstitutter, fremsat 26. februar 2010.⁴³

4.5 Organisation og ledelse

Fondsmæglerselskabers organisation og ledelsesstruktur afviger overordnet set ikke væsentligt fra tilsvarende almindelige aktieselskaber. Imidlertid er der områder, hvor loven indeholder skærpede bestemmelser og yderligere regler, som har til formål at etablere ekstra sikkerheds- og kontrolforanstaltninger.

Fondsmæglerselskaber har en tæt tilknytning til et enkelt eksternt organ, Finanstilsynet, hvilket er en konsekvens af deres særlige virke. Tilknytningen hertil er et vigtigt element i forståelsen af fondsmæglerselskabets virke, hvilket er illustreret i bilag 8, og uddybes i afsnit 4.7.

³⁹ For en præcis opregning af hvilke aktiviteter, der medfører et stort kapitalkrav, se FiL § 125, jf. bilag 4, afsnit A punkt 3, 6, 8 og 9.

⁴⁰ Finanstilsynet. Regler om finansielle tjenesteydelser mellem EU-landene

⁴¹ Dette var allerede under kritik i 2008, hvilket kommer til udtryk ved Finansrådets og Børsmæglerforeningens bemærkninger til Lov om finansiel virksomhed, af 18. januar 2008, som lagde op til at dette skulle ændres.

⁴² Galbo, Julie

⁴³ Single Rule book, er et initiativ fra EU om at implementere fælles regler for finansielle virksomheder i EU

4.5.1 Generalforsamlingen

Generalforsamlingen er fondsmæglerselskabet øverste myndighed, hvor aktionærerne udøver deres ret til at træffe beslutninger. Såfremt en aktionær, fysisk eller juridisk, erhverver en kvalificeret andel⁴⁴ i et fondsmæglerselskab, skal denne forinden have ansøgt om godkendelse af den påtænkte erhvervelse hos Finanstilsynet. Dette gælder deuden også forøgelse af denne kvalificerede andel, såfremt erhvervelsen herefter udgør 20%, 33% eller 50% af selskabskapitalen eller stemmerettighederne. Ansøgningen, er en såkaldt fit & proper vurdering, hvor Finanstilsynet vurderer den påtænkte erhververs egnethed og den påtænkte erhvervelses finansielle soliditet, set i forhold til den påtænkte erhververs omdømme, økonomiske forhold mv., under hensyntagen til den påtænkte erhververs sandsynlige indflydelse.⁴⁵

Såfremt Finanstilsynet vurderer at den påtænkte erhvervelse ikke er fit & proper, kan Finanstilsynet ophæve den stemmeret, der er knyttet til de pågældende ejeres kapitalandele, eller påbyde virksomheden af følge bestemte retningslinjer. Kapitalandelene tildes dog igen den fulde stemmeret, såfremt Finanstilsynet på et senere tidspunkt kan godkende erhvervelsen – fit & proper.⁴⁶

4.5.2 Ledelsen

Fondsmæglerselskabets ledelse varetages af en bestyrelse og en direktion, og et sådan medlem skal have fyldestgørende erfaring til at udøve hvervet som bestyrelsesmedlem eller medlem af direktionen. Foruden dette skal medlemmerne af direktionen og bestyrelsen give Finanstilsynet oplysning om hvorvidt, det pågældende medlem har strafansvar, har anmeldt betalingsstandsning samt den pågældendes økonomiske situation.⁴⁷

Bestyrelsen er ansvarlig for den overordnede ledelse i fondsmæglerselskabet, dvs. den skal sørge for en forsvarlig organisation, formueforhold og -forvaltning samt bogføring, ligesom de nærmere retningslinier herfor skal fremgå af en forretningsorden. Der er ikke noget lovkrav til indholdet af forretningsordnen for bestyrelsen, men minimumskravet til forretningsordnen i et kapitalselskab i selskabslovens § 130, stk. 2, kan med fordel anvendes.

Endvidere har bestyrelsen pligt til at føre tilsyn med direktionen, og for væsentlige aktivitetsområder skal bestyrelsen udarbejdes skriftlige retningslinjer, hvor arbejdsdelingen mellem bestyrelsen og

⁴⁴ Ved kvalificeret andel forstås direkte eller indirekte besiddelse af mindst 10 % af kapitalen eller stemmerettighederne eller en andel, som giver mulighed for at udøve en betydelig indflydelse på ledelsen, jf. FiL § 5, stk. 3

⁴⁵ FiL § 61a, stk. 1

⁴⁶ FiL § 62

⁴⁷ FiL § 64

direktionen defineres, således en forsvarlig organisation sikres bedst muligt.⁴⁸ Væsentlige aktivitetsområder afhænger af hvilke tjenesteydelser fondsmæglerselskabet har tilladelse til at udbyde. Dog har Finanstilsynet fastsat et minimum for indholdet, som har til formål at få bestyrelsen til at fastsætte fondsmæglerselskabets risikoprofil, idet retningslinjerne bl.a. skal indeholde betryggende procedure til at identificere, forvalte, overvåge og rapportere om de risici, virksomheden er eller kan blive udsat for.⁴⁹

Selskabet har endvidere mulighed for at sammensætte et repræsentantskab til varetagelse af bestemte opgaver, fastsat i vedtægterne, såsom at ansætte bestyrelsen mv. Som følge af repræsentantskabets vidtrækkende bemyndigelse, vil medlemmerne heraf, være undergivet de samme ansvarsbestemmelser som virksomhedens bestyrelse.⁵⁰

Direktionen varetager den daglige ledelse af selskabet. Et medlem af bestyrelsen kan efter FiL § 73, ikke også være direktør i samme virksomhed, ligesom et bestyrelsesmedlem ikke kan fungere som revisionschef eller vicerevisionschef i virksomheden. Direktionen har sammen med selskabets revisor endvidere ret til at deltage i selskabets bestyrelsesmøder, medmindre bestyrelsen i den enkelte sag træffer anden bestemmelse.⁵¹ Folketinget vedtog den 3. februar 2009 en kreditpakke, som blandt andet har medført, at et direktionsmedlems variable løndele i fondsmæglerselskabet højst må udgøre 50% af den fast grundløn inklusiv pension.⁵² Endvidere har vedtagelse af kreditpakken medført at fondsmæglerselskabet på generalforsamlingen skal redegøre for aflønningen af direktionen. Dette er gjort for at give aktionærerne øget indblik i aflønningen og dermed mulighed for at forholde sig til samme.

4.5.2.1 Særlige bestemmelser vedr. personerne i ledelsen

For så vidt angår personerne i fondsmæglerselskabets ledelse indeholder FiL særlige habilitetsbestemmelser. Det er således en forudsætning for fondsmæglerselskabets godkendelse, at direktion og bestyrelse skønnes at have den fornødne erfaring til at udføre hvervet, samt at der ikke foreligger omstændigheder, der begrundet nærliggende fare for misbrug af stillingen vurderet på baggrund af

⁴⁸ FiL §§ 70 – 71

⁴⁹ FiL § 71

⁵⁰ FiL § 69

⁵¹ Eksterne revisorer og intern revisionschef har altid ret til at deltage i bestyrelsesmøder under behandling af sager, der har betydning for revisionen eller for aflæggelse af årsrapporten, og har desuden pligt til at deltage, såfremt ét medlem af bestyrelsen måtte ønske det., jf. FiL § 74, stk. 1 og 2.

⁵² FiL § 77a.

f.eks. personens tidligere handlinger eller modtagne domme.⁵³ Ligeledes må en direktør ikke bestride sit hverv i selskabet, hvis denne har personlige økonomiske vanskeligheder af en sådan art, at vedkommende er under konkursbehandling, har anmeldt betalingsstandsning eller lignende.⁵⁴

Herudover sættes der grænser for hvilke yderligere hverv direktionen og bestyrelsen kan påtage sig.⁵⁵ Bestyrelsen kan særskilt tillade, at en direktør påtager sig nærmere angivne bestyrelsesarbejder, drive selvstændig erhvervsvirksomhed, eller på anden måde deltage i ledelsen eller driften af anden erhvervsvirksomhed, ligesom en direktion kan give tilladelse til, at vicedirektører o. lign. kan udføre andre hverv.⁵⁶ Bestemmelserne har til formål, dels at sikre uafhængighed mellem de forskellige organer, og dels at sikre en effektiv varetagelse af personens hverv i fondsmæglerselskabet.

For den øverste daglige ledelse i fondsmæglerselskabet og andre medarbejdere, for hvilke der er en væsentlig risiko for konflikter mellem egne og fondsmæglerselskabets interesse indeholder loven et forbud mod at udføre eller deltage i spekulationsforretninger i privat regi.⁵⁷ Forbuddet er målrettet mod den personkreds, hvor risikoen for sammenblanding af selskabets interesser med egne interesser er til stede, og hvor et forbud derfor er relevant. Personkredsen vil selvfølgelig kunne udføre sædvanlig formuepleje, dog blot under hensyn til nærmere angivne bestemmelser.

Bestyrelsen skal for ovennævnte personer udarbejde retningslinjer for kontrol med overholdelse af forbudet, herunder indberetning af formuedispositioner (kontrol af spekulationsforbud). Endvidere er der et særskilt krav til revisionen om gennemgang af funktionaliteten af forretningsgangen for indberetning, samt oplysning herom og hvorvidt der har været noget at bemærke i revisionsprotokollatet til årsrapporten.⁵⁸

4.6 Investorer & Kunder

Af værdipapirhandelslovens § 4, stk. 1, fremgår det at fondsmæglerselskaber sammen med pengeinstitutter, realkreditinstitutter, Danmarks Nationalbank og Finansstyrelsen, jf. værdipapirhandelslovens § 2, stk. 1, nr. 1-10 og 12 har eneret til at rette henvendelse til offentligheden vedrørende værdipapirhandel.

⁵³ FiL § 64 samt Vejledning om krav i den finansielle lovgivning til direktørers, og bestyrelsesmedlemmers egnethed og hæderlighed (fit & proper) og krav til godkendelse af ejere af kvalificerede andele

⁵⁴ FiL § 64, stk. 2

⁵⁵ FiL § 80, stk. 1

⁵⁶ FiL § 80, stk. 2

⁵⁷ FiL § 77

⁵⁸ FiL § 77, stk. 4-5

Eneretten retter sig mod at tilbyde sig som køber, sælger eller formidler af værdipapirer. Eneretten vedrører ikke kun selskaber som har opnået en tilladelse i Danmark til at drive virksomhed som fondsmæglerselskaber mv. men tilsvarende selskaber som i et EU eller EØS-land har opnået samme tilladelse (et europæisk pas) i kraft af det unionsretlige princip om gensidig anerkendelse. Retten gælder dog kun til køb, salg og formidling, hvilket betyder at andre virksomheder end dem som nævnt i værdipapirhandelslovens § 1, stk. 1, nr. 1-5 kan henvende sig til offentligheden i relation til rådgivning om værdipapir.

De typer af investorer og kunder, fondsmæglerselskaber henvender sig til er som følge heraf en bred palet, og spænder sig fra formuende privatpersoner og selskaber med varierende investeringserfaring til institutionelle investorer, andre finansielle virksomheder samt investeringsforeninger, specialforeninger og andre kollektive investeringsordninger.⁵⁹

4.7 Finanstilsynets rolle

Det overordnede politiske ansvar for den finansielle lovgivning er placeret hos Økonomi- og Erhvervsministeriet, hvorunder Finanstilsynet hører.

Finanstilsynet, som det kendes i dag, blev etableret i 1988 ved en sammenlægning af tilsynet med Banker og Sparekasser og Forsikringstilsynet. Finanstilsynet er, som beskrevet ovenstående, en offentlig instans underlagt Økonomi- og Erhvervsministeriets ansvarsområde og har det overordnede formål at føre tilsyn med værdipapirmarkedet og finansielle virksomheder, hvilket omfatter tilsyn med pengeinstitutter, realkreditinstitutter, pensionskasser, investeringsforeninger, fondsmæglerselskaber m.fl..⁶⁰

Fondsmæglerselskaber er forpligtet til at give Finanstilsynet alle de oplysninger, der er nødvendige for at tilsynet udfører sit virke, ligesom Finanstilsynet er berettiget til at foretage løbende undersøgelser af fondsmæglerselskabernes virksomhed samt øvrige forhold.⁶¹ Finanstilsynet tilrettelægger uafhængigt af Økonomi- og Erhvervsministeriet, tilsynsvirksomheden ud fra det risikobaserede princip om, at den tilsynsmæssige indsats skal stå i forhold til risikoen for eller skadevirkningerne af lovovertrædelser.⁶²

⁵⁹ Finanstilsynet. Fondsmæglerselskaber – markedsudvikling 2009

⁶⁰ Finanstilsynet. Strategi 2011- Tilsyn med kant, s. 21

⁶¹ FiL §§ 346 og 347

⁶² Finanstilsynets årsrapport, 2008, s. 12

Ydermere har fondsmæglerselskaber såvel som de valgte eksterne revisorer en særskilt indberetningspligt til Finanstilsynet, såfremt selskabet ikke opfylder kapitalkravene, solvensbehovet eller andre forhold af afgørende betydning for Fondsmæglerselskabets fortsatte virke - en såkaldt oplysningspligt.⁶³

Tilsynet med finansielle virksomheder, kan siges at være 3-leddet, omfattende solvenstilsynet, adfærdstilsynet og det formelle tilsyn.⁶⁴ De tre tilsyns hovedopgaver er beskrevet herunder:⁶⁵

- *Solvenstilsynet* overvåger at virksomhederne har tilstrækkelig kapital i forhold til de risici de har påtaget sig.
- *Adfærdstilsynet* fører tilsyn med om virksomhederne overholder reglerne om forbrugerbeskyttelse, f.eks. god skik-bekendtgørelsen og lovgivningens informationskrav, herunder reglerne om prisinformation.
- *Det formelle tilsyn* fører tilsyn med, at virksomhederne overholder lov om finansiell virksomhed, m.fl., de bekendtgørelser som er udstedt med hjemmel i lov eller anden finansiell lovgivning, herunder tilsyn med de regnskabs- og revisionsmæssige bestemmelser finansielle virksomheder er underlagt

Af ovenstående gennemgang kan det udledes at det er det formelle tilsyn, der vil føre tilsyn med at bestemmelserne i revisionsbekendtgørelsen er overholdt, herunder revisors erklæring i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1.

Bilag 9, indeholder et samlet overblik over de myndigheder, råd og paneler der kan yde indflydelse på Finanstilsynets opgaver, samt en kort beskrivelse heraf.

4.8 Sammenfatning

Intentionen med kapitlet er at give indblik i de generelle karakteristika vedrørende fondsmæglerselskabers virke, som revisor skal have kendskab til, således revisor bliver i stand til at identificere væsentlige risici, denne type af selskaber kan være udsat for.

Af kapitlet kan det udledes at et fondsmæglerselskab kort fortalt, er et aktieselskab, der har opnået tilladelse fra Finanstilsynet, til at udbyde tjenesteydelser i forbindelse med værdipapirhandel. Et fondsmæglerselskab udfører således en række finanstransaktioner, der tidligere var forbeholdt ban-

⁶³ FiL §§ 75 og 349

⁶⁴ Andersen, Lennart Lynge og Peer Schaumburg-Müller, s.47

⁶⁵ Finanstilsynet. Strategi 2011- Tilsyn med kant, s. 21

ker og sparekasser, med undtagelse af udlån og lignende. Idet fondsmæglerselskaber sammen med pengeinstitutter, realkreditinstitutter, Danmarks Nationalbank og Finansstyrelsen har eneret til at rette henvendelse til offentligheden vedrørende værdipapirhandel, udgør de typer af investorer og kunder fondsmæglerselskaber henvender sig til en bred palet. Et fondsmæglerselskabs kunder udgøres således af alt fra formuende privatpersoner og selskaber med varierende investeringserfaring til institutionelle investorer, andre finansielle virksomheder samt investeringsforeninger, specialforeninger og andre kollektive investeringsordninger.

Overordnet set sonderes der mellem to typer af fondsmæglerselskaber, fondsmæglerselskaber med stor- og fondsmæglerselskaber med lille tilladelse. Af kapitlet udledes det, at den generelle tendens i Danmark hidtil har været, at selskaberne har ansøgt om lille tilladelse. Tilladelsen influerer ikke umiddelbart på selskabernes kerneindtjening, der er baseret på netto kurtager, gebyrer og provisionsindtægter fra værdipapirhandel. Denne indtjening afspejles i fondsmæglerselskabernes administreret formue og afkast og er derfor meget eksponeret for udviklingen på de globale finansielle markeder.

Lovgivningens regler vedrørende fondsmæglerselskabers organisation, ledelsesstruktur og beføjelser indeholder skærpet bestemmelser, der har til formål at sikre investorernes midler ved etablering af særlige sikkerheds- og kontrolforanstaltninger. For en overordnet forståelse heraf, indeholder kapitlet afslutningsvist, en gennemgang af hvorledes fondsmæglerselskaber er organiseret. Fondsmæglerselskabers organisation og ledelsesstruktur afviger overordnet set ikke væsentligt fra tilsvarende almindelige aktieselskaber, men imidlertid er der områder, hvor loven indeholder skærpede bestemmelser og yderligere regler, som har til formål at etablere ekstra sikkerheds- og kontrolforanstaltninger. Fondsmæglerselskaber har endvidere en tæt tilknytning til et enkelt eksternt organ, Finanstilsynet, hvilket er en konsekvens af deres særlige virke, idet Finanstilsynets overordnede rolle består af kontrol af fondsmæglerselskabernes overholdelse af lovgivningen.

Del 2

Fortolkning og analyse

***Revisionsbekendtgø-
relsen § 6, nr. 1 og
revisors gennemgang
& vurdering af interne
kontroller***

5 Revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1

5.1 Introduktion til den retsdogmatiske fortolkning

Den danske grundlov indeholder ingen eksplicitte bidrag til retskilde- og fortolkningslæren, og de danske domstole udtaler sig i langt mindre grad end EU-Domstolen om principperne for løsning af retskilde- og fortolkningsspørgsmål.⁶⁶ Imidlertid er der udarbejdet en række retningsgivende publikationer for retsdogmatisk fortolkningslære, som baseres sig på EU-Domstolens fortolkningsprincip, der tager udgangspunkt i den omdiskuterede bestemmelses ordlyd, kontekst, retssystemet som helhed mv.⁶⁷

Idet afhandlingen søger at besvare hvilken værdi revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 giver, og hvordan revisor bør afgive sin erklæring i henhold til denne, findes det således relevant at foretage en retsdogmatisk fortolkning af denne bestemmelse, da retsdogmatik forsøger at systematisere, beskrive, fortolke og analysere gældende ret.⁶⁸

Metoden defineres endvidere i Juridisk ordbog som følgende:⁶⁹

”Retsvidenskabens metode er den fremgangsmåde, der følges ved den systematiske fremstilling af retten. Metoden er deskriptiv og positivistisk⁷⁰. Retsstoffet, i første række lov og domme, analogiseres, de anvendte begreber defineres, retsreglerne ansues i deres sammenhæng og på baggrund af deres historiske tilblivelse og de sociale formål, der søges realiseret. Det prøves, om retsregler, ofte fra forskellige områder, lader sig sammenfatte under almindelige synspunkter.”

En retsdogmatisk fortolkning af revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, finder således sted gennem anvendelse af de tilstedeværende retskilder, som domstolene og enhver anden, der er blevet forelagt et juridisk problem følger. Som udgangspunkt anbefales det derfor i litteraturen at en juridisk analyse af retskilder, gennemføres i en bestemt rækkefølge, som bl.a. omfatter retskildens regulering, retspraksis, retssædvane samt forholdets natur.⁷¹ Mange retsdogmatiske forfattere holder dog ikke konsekvent disse aktiviteter adskilt, hvorved aktiviteterne ofte flyder sammen.⁷² I nærværende afhandling foretages ligeledes ikke en konsekvent adskillelse.

⁶⁶ Nielsen, Ruth og Christina D. Tvarnø, s. 206

⁶⁷ Af publikationer kan bl.a. nævnes: Ret skilder & retsteorier samt Retsfilosofi, retsvidenskab & retskildelære

⁶⁸ Nielsen, Ruth og Christina D. Tvarnø, s. 28

⁶⁹ Ewald, Jens og Sten Schaumburg-Müller, s. 213

⁷⁰ I retsvidenskaben, bruges positivismen om stræben efter (positiv) sikker viden (sandhed).

⁷¹ Nielsen, Ruth og Christina D. Tvarnø, s. 32

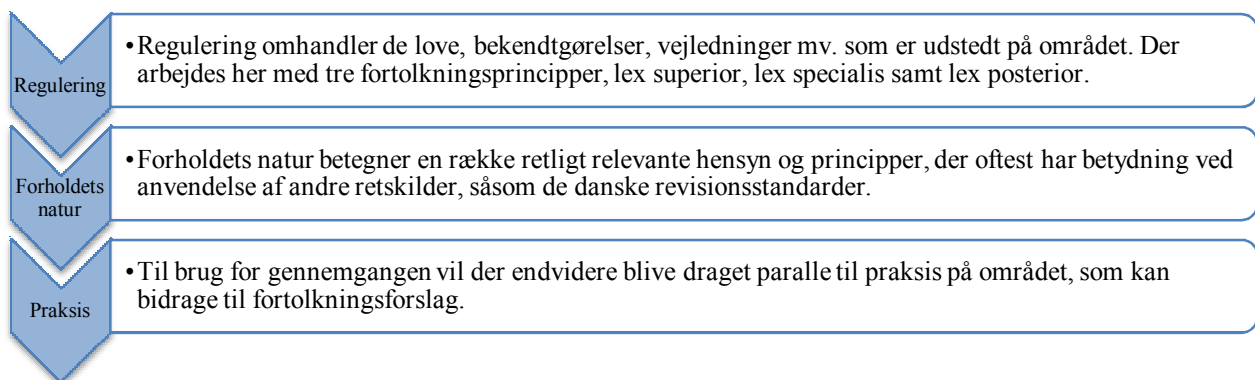
⁷² Ewald, Jens og Sten Schaumburg-Müller, s. 213

Reguleringen af revisors⁷³ virke, herunder revisor som erklæringsafgiver, er særtegnat ved at være reguleret af Forening af Statsautoriserede Revisorers Revisionstekniske udvalg, foruden lovgivningen.

Det er således bestemt at nuværende revisionsstandarter som udgives af FSR's revisionstekniske udvalg, skal overholdes, ligesom Revisortilsynet bygger hele sin kontrol op omkring overholdelse af disse standarder. Dette skyldes, at standarderne er det eneste apparat, der er tilgængeligt i Danmark, og at standarderne ved bedømmelse i responsumudvalg, revisornævn og af domstolene vil blive betragtet som god skik på området.⁷⁴

På baggrund af ovenstående, vil denne afhandlings retsdogmatiske fortolkning, blive foretaget med udgangspunkt i nedenstående.

5.1-1: Retsfølge

Kilde Egen tilvirkning med inspiration fra Retskilder og retsteori, s. 32

Idet afhandlingen som beskrevet søger at klarlægge hvilken værdi revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 giver, og hvordan revisor bør afgive sin erklæring i henhold til denne, findes det endvidere relevant at foretage en opdeling af dette kapitel i to dele i forbindelse med den retsdogmatiske fortolkning. De to dele, som vil udgøre dette kapitel, omhandler:

1. Retsdogmatisk fortolkning af revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1
2. Erklæringen i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1

⁷³ Idet finansielle virksomheder jf. FiL § 199, skal have minimum 1 statsautoriseret revisor, ses der i denne afhandling bort for alle andre revisorer.

⁷⁴ Fücksel, Kim, Peter Gath, Lars Bo Langsted og Jens Skovby, s. 192

Første del af dette kapitel vil omhandle en detaljeret gennemgang af revisionsbekendtgørelsens § 6, nr. 1, og dennes sammenhæng til anden lovgivning, bekendtgørelser, vejledninger mv. for herigen- nem at opnå en forståelse af, hvilken værdi denne paragraf har og hvad dens betydning er.

Der vil i denne sammenhæng blive foretaget en gennemgang af hvilke interne kontrolprocedurer og forretningsgange loven tilskriver at et fondsmæglerselskab som minimum skal have for at overholde lovgivningen. Dette foretages for efterfølgende at kunne vurdere hvorvidt lovgivningens krav til virksomhedens kontrolprocedurer og forretningsgange, kan anses for tilstrækkelige til at revisor kan afgive en umodificeret erklæring uden forbehold eller supplerende oplysninger.

Anden del af kapitlet vil omhandle en mere detaljeret gennemgang af revisors erklæringer og kom- munikation med selskabets øverste ledelse. Idet revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 ikke tilkendegi- ver hvilken form for erklæring der kræves af revisor, findes det relevant at vurdere hvilken erklæ- ringsform der giver mest værdi for alle parter i erklæringsforholdet. Endvidere vil der foretages en kort gennemgang af erklæringsmediet, som ud fra revisionsbekendtgørelsen er fastsat til revisions- protokollen, for efterfølgende af kunne foretage en diskussion af hvorvidt lovgivningen fastsætter det korrekte erklæringsmedie, set i lyset af lovgivningen og revisors erklæring.

5.2 Retsdogmatisk fortolkning af revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1

RS 250 omhandler revisors pligt til at overveje lovgivningen ved revision af et regnskab. Hermed menes at revisor skal opnå overordnet kendskab til relevant lovgivning, og hvorledes virksomheden overholder denne, og ud fra dette kendskab udføre revisionshandlinger for at identificere mulige overtrædelser af den lovgivning, som er relevant i forbindelse med regnskabsaflæggelsen. Såfremt revisor konstaterer mulige overtrædelser af lovgivningen, skal revisor herefter vurdere indvirknin- gen på regnskabet samt dokumenterer og drøfte forholdene med ledelsen.

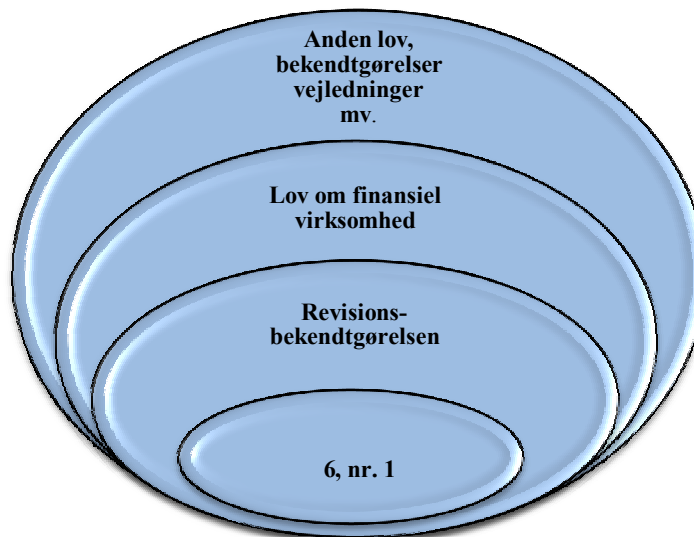
Med ordet ”overtrædelse” menes der tilsigtede eller utilsigtede handlinger eller undladelser, som er i strid med lovgivningen, og som er begået af virksomheden eller af ledelse og medarbejdere på virksomhedens vegne.

Som følge heraf er det essentielt at revisor har kendskab til den lovgivning der vedrører virksomhe- den. Finansielle virksomheder, deriblandt fondsmæglerselskaber, er som tidligere nævnt underlagt en del særlovgivning, herunder revisionsbekendtgørelsen § 6, nr.1, som er en selvstændig erklæring der kræves af revisor i forbindelse med revision af årsregnskabet.

Som omtalt i afsnit 5.1 vil dette afsnit indeholde en mere detaljeret gennemgang af revisionsbekendtgørelsens § 6, nr. 1, og dennes sammenhæng til anden lovgivning, bekendtgørelser, vejledninger mv. for herigennem at opnå en forståelse af, hvilken værdi denne paragraf har og hvad dens betydning er.

Endvidere vil denne gennemgang søge at belyse hvilke interne kontrolprocedurer og forretningsgange loven tilskriver at et fondsmæglerselskab som minimum skal have for at overholde lovgivningen. Dette foretages for efterfølgende at kunne vurdere hvorvidt lovgivningens krav til virksomhedens interne kontrolprocedure og forretningsgange, kan anses for tilstrækkelige til at revisor kan afgive en umodificeret erklæring uden forbehold eller supplerende oplysninger.

5.2-1 Retsdogmatisk struktur

Kilde: Egen tilvirkning

Figur 5.2-1 illustrerer de aktiviteter (komponenter) der har indvirkning på fortolkningen af revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1. Idet der ikke foretages en konsekvent adskillelse mellem de enkelte aktiviteter i indeværende retsdogmatiske fortolkning, vil de illustrerede aktiviteter endvidere blive behandlet i den rækkefølge det findes mest hensigtsmæssigt.

For at kunne forstå den nuværende bestemmelse, bør retsreglen som omtalt i afsnit 5.1 ansues på baggrund af dens historiske tilblivelse. Som følge heraf vil nedenstående delafsnit indeholde en beskrivelse af den historiske oprindelse af revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, som den fremstår i dag.

5.2.1 Historisk oprindelse

Revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 blev indført med bekendtgørelse nr. 1324 af 14. december 2004, og har ikke ændret ordlyd siden. Finanstilsynet forsøgte dog at ændre bestemmelsen i 2007, hvor tilsynet fremsatte forslag til ændring af bestemmelsens ordlyd. Finanstilsynet fremsatte forslag om at revisionsbekendtgørelsens § 6, nr. 1, skulle ændres således at revisor skulle erklære sig om, *”hvorvidt Finanstilsynets vejledning udstedt i henhold til § 71, stk. 1, nr. 1-8, i lov om finansiel virksomhed er efterlevet”*.⁷⁵

Forslaget blev mødt af hård kritik fra Finansrådet, hvor rådet satte spørgsmålstegn ved, om Finanstilsynet overhovedet kunne pålægge revisor at påse overholdelsen af en vejledning udstedt af Finanstilsynet selv, som indeholder Finanstilsynets egen fortolkning af en mere overordnet bestemmelse i FiL.⁷⁶ Resultatet blev da også at bestemmelsen ikke ændrede ordlyd, hvorfor den i dag fremstår uændret.

Før indførslen den 14. december 2004 var bestemmelsen i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, implicit omfattet af daværende § 3, nr. 1-4 samt § 4, stk.3, nr. 1-2, som blev indført med bekendtgørelsen nr. 999 af 17. december 1998

Jf. daværende § 3, nr. 1-4 skulle revisor kontrollere om:

1. *virksomhedens administrative og regnskabsmæssige praksis på væsentlige områder, herunder forretningsgange og interne kontrolprocedurer, er tilrettelagt og fungerer på betryggende vis, og om kravene i lovgivningen vedrørende finansielle virksomheder overholdes,*
2. *virksomhedens samlede system-, data- og driftssikkerhed er betryggende,*
3. *der føres kontrol med virksomhedens beholdning af værdipapirer og lignende,*
4. *bogføringen er tilrettelagt på en sådan måde, at den kan danne grundlag for indberetninger, der skal foretages til Finanstilsynet,*

Ved at sammenholde ovenstående med den nuværende § 6, nr. 1 i revisionsbekendtgørelsen, fremgår det at:

- Nr. 1 tilsvare revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 og litra d.
- Nr. 2 tilsvare revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, litra a.
- Nr. 3 tilsvare revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, litra b.
- Nr. 4 tilsvare revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, litra c.

⁷⁵ Finansrådets høringssvar på udkast til ny revisionsbekendtgørelse, s. 2

⁷⁶ Finansrådets høringssvar på udkast til ny revisionsbekendtgørelse, s. 3

Endvidere fremgik det af daværende § 4, stk. 3, nr. 1-2 at revisor i protokollatet vedrørende årsregnskabet skulle oplyse om:

1. *virksomhedens væsentlige forretningsgange og interne kontrolprocedurer fungerer betryggende*
2. *virksomhedens samlede system-, data- og driftssikkerhed fungerer betryggende*

Som følge heraf kan det udledes at før vedtagelsen i 2004 af § 6, nr. 1, som den står skrevet i dag, skulle revisor blot kontrollere disse ting i forbindelse med sin revision, men ikke erklærer sig herom. Som supplement til dette skulle revisor give oplysning om hvorvidt de væsentligste forretningsgange og interne kontrolprocedurer, samt virksomhedens samlede system-, data- og driftssikkerhed fungerede betryggende. Idet det kun var krævet af revisor at denne skulle give oplysning herom, var der således ikke de samme krav til revisors arbejde, som der er i dag, da en sådan oplysning ikke vil være opfattet af reguleringerne for erklæringsopgaver.

Trods det faktum at revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, i dag, fremstår uændret i forhold til implementeringen i 2004, blev der ved vedtagelsen af den nuværende revisionsbekendtgørelse, bekendtgørelsen nr. 1348 af 11. december 2009, ændret i revisors erklæringsmuligheder for denne bestemmelse.

Indtil ikrafttrædelsen af bekendtgørelse nr. 1348, kunne revisor, med hjemmel i daværende § 5, stk. 2, nr. 2, jf. § 8,⁷⁷ erklærer sig enig i revisionsprotokollatet fra intern revision, som efter aftale med ekstern revision, singulært kunne indeholde en erklæring lig revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1.

Intern revision skal fortsat undersøge og evaluere hvorvidt værdipapirhandlernes systemer, interne kontrolprocedurer og ordninger, er passende og effektive, og ekstern revision skal fortsat erklære sig enig i indholdet af intern revisions protokol⁷⁸. Men revisors mulighed for blot at erklære sig enig i intern revision, og ikke afgive en selvstændig erklæring, blev fjernet med indførslen af revisionsbekendtgørelsen nr. 1348 af 11. december 2009, idet revisionsbekendtgørelsen § 8, blev ændret, således der ikke længere kan laves en aftale mellem ekstern- og intern revision om at det er intern revision der skal erklære sig på dette område.

Med indførslen af denne ændring kan der således argumenteres for at der blev indført et stort overlap i arbejdet udført af henholdsvis intern- og ekstern revision, idet begge instanser nu skal erklærer

⁷⁷ Revisionsbekendtgørelsen § 5, stk. 2, nr. 2, jf. § 8

⁷⁸ Revisionsbekendtgørelsen § 5, stk. 2 nr. 2

sig om det samme. Ændringen blev da også mødt af hård kritik af flere interesseorganisationer, herunder Finansrådet⁷⁹ og Forsikring & Pension.

Forsikring & Pension fremførte et kritikpunkt om, at det ikke fremgik af daværende udkast til revisionsbekendtgørelse nr. 1348, med hvilken begrundelse ekstern revisor ikke længere blot kunne erklærer sig enig i intern revision. Forsikring & Pension rettede i denne forbindelse forespørgsel til Finanstilsynet om baggrunden for denne ændring. Af svar fra Finanstilsynet, blev denne ændring begrundet med ”*resultat af erfaring, som man har gjort sig i nogle konkrete tilfælde*”.⁸⁰

Dette blev mødt af hård kritik fra både Forsikring og Pension samt Foreningen af Interne Revisorer idet de væsentligt øgede byrder ikke fandtes at kunne begrundes med et så svagt argument som ”*konkrete tilfælde*”.⁸¹

Trods den megen kritik af ændringsforslaget, blev dette vedtaget med indførelsen af bekendtgørelse nr. 1348 af 11. december 2009, hvorefter revisor selvstændigt skal afgive en erklæring i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1.

5.2.2 Analyse & beskrivelse af revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1

Som beskrevet i afsnit 5.1, omfatter en retsdogmatisk fortolkning af revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, bl.a. en analyse og beskrivelse af den gældende ret, som søges fortolket.

Opgaven med at beskrive gældende ret, er først og fremmest at præsentere en objektiv og saglig beskrivelse af retskildematerialet.⁸² Idet denne afhandling søger en redegørelse af hvilken værdi revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 giver, og hvordan revisor bør afgive sin erklæring i henhold til den, er det udelukkende denne bestemmelse, det findes relevant at beskrive og analysere.

Teksten som danner grundlag for den retsdogmatiske fortolkning, er i revisionsbekendtgørelsen beskrevet således:

§ 6. I protokollatet vedrørende årsrapporten skal der afgives erklæring om følgende:

- 1. Hvorvidt virksomhedens administrative og regnskabsmæssige praksis på væsentlige områder, herunder forretningsgange og interne kontrolprocedurer, er tilrettelagt og fungerer på betryggende vis. I denne forbindelse skal den eksterne revisor endvidere erklære, om*

⁷⁹ Finansrådets høringssvar, af 16. november 2009

⁸⁰ Forsikring og Pension, høringssvar af 16. november 2009

⁸¹ Ibid & Foreningen af Interne Revisorer, høringssvar, 16. november 2009

⁸² Ewald, Jens og Sten Schaumburg-Müller, s. 215

- a. virksomhedens samlede system-, data- og driftssikkerhed er og fungerer betryggende,
- b. der i virksomheden føres kontrol med virksomhedens beholdning af værdipapirer og lignende,
- c. bogføringen er tilrettelagt på en sådan måde, at den kan danne grundlag for indberetninger, der skal foretages til Finanstilsynet, og
- d. den eksterne revision er blevet bekendt med forhold, der er i strid med kravene i lovgivningen vedrørende finansielle virksomheder og foreninger.⁸³

Det fremgår eksplicit af ovenstående bestemmelse at revisor skal afgive denne erklæring i protokollet vedrørende årsrapporten, hvilket vil sige i forbindelse med den årlige revision.

Det findes i forbindelse med den retsdogmatiske fortolkning, derfor interessant, indledningsvist, at analysere hvorvidt revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, indeholder sætninger af særlig betydning som kræver ekstra arbejdshandlinger fra revisor i forhold til det arbejde der udføres under revisionen. Modsætningsvist kan det være, at revisor kan afgive den krævede erklæring, på baggrund af det arbejde der er udført i forbindelse med revisionen af fondsmæglerselskabets årsrapport, og således undgå supplerende arbejdshandlinger. Denne sondering er essentiel i forhold til en vurdering af, hvilken værdi paragraffen har, og hvad dens betydning er, idet det herigennem kan belyses hvorvidt erklæringen bidrager med merværdi i forhold til revisionspåtegningen.⁸⁴ Endvidere kan denne sondering bidrage til en efterfølgende vurdering af hvilke arbejdshandlinger der kræves af revisor for at kunne afgive denne erklæring, som ligeledes søges undersøgt, jf. afhandlingens problemformulering.

For at fremhæve de sætninger af særlig betydning, der, i henhold til det ovenfor beskrevne, findes relevante samt muliggøre en systematisering af analysen, oplistes herunder de dele af revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, der anses for essentielle. Det skal bemærkes at nummereringen er tilfældig og har ingen betydning for analysen. Dette er foretaget udelukkende med det formål at kunne referere til de enkelte tekster med angivelse af disses nummer.

⁸³ Revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1

⁸⁴ Begrebet værdi i forhold til revisors erklæring i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, dækker i denne afhandling både over begrebet *merværdi* og erklæringsværd. *Merværdi* er den værdi, som i den marxistiske forståelse, skabes for modtageren ved afgivelse af erklæringen i forhold til de omkostninger der er forbundet hermed. *Erklæringsværdi*, som vil blive uddybet i afsnit 5.3, er den værdi erklæringen har i forhold til omverdenen. Revisors erklæring kan afgives med eller uden sikkerhed, hvor revisors erklæringer med sikkerhed som udgangspunkt anses for mere værdiskabende, idet der kan tillægges større grad af tillid til disse.

1. *Hvorvidt virksomhedens administrative og regnskabsmæssige praksis på væsentlige områder, herunder forretningsgange og interne kontrolprocedurer, er tilrettelagt og fungerer på betryggende vis*
2. *Virksomhedens samlede system-, data- og driftssikkerhed fungerer betryggende*
3. *Der i virksomheden føres kontrol med virksomhedens beholdning af værdipapirer og lignende*
4. *Bogføringen er tilrettelagt på en sådan måde, at den kan danne grundlag for indberetninger, der skal foretages til Finanstilsynet*
5. *Den eksterne revision er blevet bekendt med forhold, der er i strid med kravene i lovgivningen vedrørende finansielle virksomheder og foreninger*

Ad 5

Det er forfatterens overbevisning at denne sætning af bestemmelsen hverken implicit eller eksplicit indeholder værdiskabende elementer i forhold til revisionspåtegningen, eller kræver ekstra arbejds handlinger udført af revisor i forhold til det arbejde erklæringsopgaven i forbindelse med revision af virksomhedens årsregnskab fordrer.

Dette som følge af at RS 250⁸⁵, foreskriver at revisor, i forbindelse med revisionsplanlægningen, skal opnå et overordnet kendskab til det lovkompleks, som virksomheden og branchen er underlagt, og hvorledes virksomheden overholder dette lovkompleks.⁸⁶ Således står skrevet, at når revisor har opnået et sådant overordnet kendskab, skal denne udføre yderligere revisions handlinger med henblik på at kunne identificere mulig overtrædelse af den lovgivning og øvrige regulering, som skal tages i betragtning i forbindelse med udarbejdelsen af regnskabet.⁸⁷

Endvidere fremgår det af RS 315⁸⁸ at revisor skal opnå forståelse af relevante brancheforhold, lovgivningsforhold og andre eksterne forhold, herunder den relevante regnskabsmæssige begrebsramme. Disse forhold omfatter brancheforhold såsom konkurrencemiljøet, leverandør- og kundeforhold og teknologisk udvikling, det lovgivningsmæssige miljø omfattende blandt andet den relevante regnskabsmæssige begrebsramme, lovrammer og det politiske miljø, miljømæssige krav til branchen og virksomheden samt andre forhold, såsom de generelle finansielle forhold.

⁸⁵ Overvejelse af lovgivning ved revision af regnskab

⁸⁶ RS 250, afsnit 15

⁸⁷ RS 250, afsnit 18

⁸⁸ Forståelse af virksomheden og dens omgivelser og vurdering af risici for væsentlig fejlinformation

Idet det ikke udtrykkeligt fremgår af revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, litra d, at revisor skal erklære sig om at den fulde lov, herunder alle bekendtgørelser og vejledninger er efterlevet, men derimod at revisor blot skal erklærer sig om hvorvidt denne er blevet bekendt med forhold der er i strid med lovgivningen, er det forfatterens overbevisning at de yderligere revisionshandlinger revisor skal udfører i henhold til RS 250 samt det kendskab til lovgivningen revisor skal opnår i jf. RS 315 er tilstrækkeligt.

Som følge af det ovenfor beskrevne, anses pkt. 5 herfor ikke at være særlig værdiskabende eller ekstra arbejdsplæggende ved erklæringsafgivelse i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, idet denne sætning vurderes at være implicit dækket ved revision af årsregnskabet.

Ad 4

For at kunne fortage en vurdering af, hvorvidt denne sætning i bestemmelsen tilfører merværdi for brugerne eller pålægger revisor ekstra arbejdshandlinger, set i forhold til erklæringsopgaven i forbindelse med revision af virksomhedens årsregnskab, må dette bero på en konkret vurdering af de indberetninger fondsmæglerselskabet skal foretage til Finanstilsynet.

Det fremgår af FiL § 198 at finansielle virksomheder, herunder fondsmæglerselskaber, skal foretage regelmæssige regnskabsindberetninger til Finanstilsynet.

Da der således er tale om regnskabsindberetninger, antages det at denne sætning i lighed med pkt. 5, er dækket af den lovpligtige revision, og anses derfor ikke for merværdiskabende for modtager, eller ekstra arbejdsplæggende for revisor. Dette følger af RS 701, som pålægger revisor at kontrollerer hvorvidt bogføringsloven er overholdt eller ej. Endvidere vil regnskabsindberetninger udelukkende bestå af balancetal, som ligeledes revideres under den lovpligtige revision.

Ad 3

Der er i denne sætning fremført krav om at virksomheden skal føre kontrol med beholdningen af værdipapirer og lignende. Idet der er tale om revision af finansielle virksomheder, må det antages at virksomhedens beholdning af værdipapirer som udgangspunkt vil være en væsentlig regnskabspost som revisor vil gennemgå som en naturlig del af den lovpligtige revision.

Når der i sætningen stå lignende, antages det her, at lovgiver refererer til obligationer, derivater mv., som alle falder ind under betegnelsen finansielle aktiver eller omsætningsaktiver i balancen. Disse

balanceposter vil efter sagens natur eller størrelse, ud fra revisors væsentlighedsprincip som udgangspunkt altid blive klassificeret som væsentlige regnskabsposter.

Disse poster vil som følge heraf indgå som en naturlig del af den lovpligtige revision, og vil derfor ikke anses for værende særlig værdiskabende ved erklæringsafgivelse i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1. Ej heller vurderes denne sætning at indbefatte yderligere arbejdshandlinger for revisor, idet denne sætnings indhold, som fremført ovenstående, antages at være dækket af den lovpligtige revision.

Ad 2

Fra et revisionsmæssigt synspunkt vil et fondsmæglerselskab vurderes at være afhængigt af it idet virksomheden uden it, ikke vil kunne foretage handler via eksempelvis Bloomberg eller lignende, og vil ikke kunne følge med i realtidskurser på børserne, hvilket vil fjerne grundfundamentet for virksomhedens hovedforretning.

Som følge heraf stiller RS 315 krav til at revisor skal opnå forståelse af, hvordan virksomheden har reageret på risici, der opstår i forbindelse med it, samt om virksomheden har etableret betryggende politikker og procedurer på dette område.⁸⁹

Det er herfor forfatterens overbevisning at denne sætning ej heller bidrager med merværdi for brugeren, eller pålægger revisor yderligere arbejdshandlinger end der i forvejen ville blive udført i forbindelse med den lovpligtige revision af årsregnskabet.

Ad 1

Om bestemmelsens sætning nr. 1, bidrager med merværdi, samt yderligere arbejdshandlinger til revisor, set i forhold til erklæringsopgaven i forbindelse med revision af virksomhedens årsregnskab, må bero på en vurdering af ordene *væsentlige områder*.

Det der kan adskille denne sætning, fra revisors almindelige arbejdshandlinger, som udføres i forbindelse med den lovpligtige revision af årsregnskabet, anses at være hvorvidt *væsentlige områder* skal forstås som værende væsentlige i forhold til regnskabet, eller i forhold til virksomheden som helhed.

Under normale omstændigheder vedrører interne kontroller, der er relevante i forbindelse med en revision af en virksomheds årsregnskab, virksomhedens mål om at udarbejde eksterne regnskaber,

⁸⁹ RS 315, afsnit 93 - 94

der giver et retvisende billede i overensstemmelse med den relevante regnskabsmæssige begrebsramme, og håndteringen af risici, som kan medføre væsentlig fejlinformation i disse regnskaber.⁹⁰

Revisor forespørger dog også i forbindelse med revisionen om forretningsrisici, som den daglige ledelse har identificeret, men dette kun for at overveje, om disse ville kunne resultere i væsentlig fejlinformation i regnskabet.⁹¹

Som følge heraf kan det konkludere at væsentlige områder i forbindelse med en almindelig revision, vil være områder som har væsentlig indflydelse på regnskabets retvisende billede, og ikke i forhold til virksomheden som helhed.

Idet det fremgår af bestemmelsens sætning nr. 1, at det er forretningsgange og interne kontrolprocedurer dækkende både virksomhedens administrative og regnskabsmæssige praksis, der er i fokus, vurderes det at lovgiver har til hensigt at dække samtlige væsentlige forretningsgange og interne kontrolprocedure i forhold til virksomheden som helhed og ikke kun i forhold til regnskabet.

Denne fortolkning underbygges endvidere at det faktum at finanstillsynet i 2007 forsøgte at implementerer § 71-vejledningen⁹², som erstatning til nærværende sætning, der netop er retningsgivende for bl.a. implementering af interne kontrolprocedurer og forretningsgane, dækkende alle væsentlige områder i fondsmæglerselskabet.⁹³

5.2.2.1 Opsamling på analyse og beskrivelse af revisionsbekendtgørelse § 6, nr. 1

Baseret på ovenstående analyse vurderes bestemmelsens sætning nr. 1, jf. afsnit 5.2.2, at bidrage med merværdi, samt yderligere arbejdshandlinger til revisor, set i forhold til værdien af revisionspåtegningen, idet denne sætning fordrer at revisors arbejdshandlinger ved denne erklæringsopgave favner bredere end ved en almindelig erklæringsopgave for revisionspåtegningen.

Som følge heraf fokuseres der i resten af afhandlingen på denne sætning, ligesom det vil være dette indhold der er i fokus når der refereres til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1.

⁹⁰ RS 315, afsnit 48

⁹¹ RS 315, afsnit 78

⁹² Se den historiske beskrivelse af revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, afsnit 5.2.1

⁹³ Finansrådets høringssvar på udkast til ny revisionsbekendtgørelse, s. 2

5.2.3 Fortolkning af revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1

For at kunne opnå en forståelse af hvilken værdi revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 har og hvad dens betydning er, findes det relevant at foretage en ordlydsfortolkning af denne. Dette udledes af det faktum at et grundlæggende træk for samtlige retsregler, såvel skrevne som uskrevne, er, at de er sproglige formulerbare, hvorfor udgangspunktet for en fortolkning af enhver bestemmelse i lovgivning er en tekst. For at kunne anvende retsreglerne må man derfor forstå det sprog, som reglerne er formuleret i. Formålet med fortolkningen kan således siges at være at finde ordenes juridiske betydning.⁹⁴

Idet det imidlertid ikke er muligt at rette direkte henvendelse til lovgiver, skal der således opnås en forståelse af meningen med retsreglen, ud fra de sproglige udtryk mv.. Det er netop denne meningsafklaring, som kaldes fortolkning.⁹⁵

Der sondres endvidere i teorien for retsdogmatisk fortolkning mellem almindelig fortolkning, hvor en regels generelle indhold fastlægges og subsumptionsfortolkning, hvor der tages stilling til, om et konkret hændelsesforløb kan henføres under reglen.⁹⁶ Idet denne afhandling søger at belyse den værdi erklæringen i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 giver, samt hvad dens betydning er, og det arbejde der kræves for denne erklæringsopgave, foretages der herunder en almindelig fortolkning (ordlydsfortolkning).

Baseret på ovenstående analyse af revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, vil denne ordlydsfortolkning tage udgangspunkt i følgende:

*§ 6. I protokollatet vedrørende årsrapporten skal der afgives **erklæring** om følgende:*

- 1. Hvorvidt virksomhedens **administrative** og **regnskabsmæssige** praksis på væsentlige områder, herunder forretningsgange og interne kontrolprocedurer, er tilrettelagt og fungerer på **betryggende** vis. I denne forbindelse skal den eksterne revisor endvidere erklære, om*

Af ovenstående bestemmelse, er de ord, der findes for essentielle i forhold til en fortolkning af denne, fremhævet og fortolket herunder:

Erklæring:

Som det fremgår af bestemmelsen har Finanstilsynet ikke tilkendegivet hvorvidt revisor skal afgive sin erklæring med høj-, begrænset- eller slet ingen sikkerhed, men blot at denne skal afgives.

⁹⁴ Nielsen, Ruth og Christina D. Tvarnø, s. 207

⁹⁵ Ewald, Jens og Sten Schaumburg-Müller, s. 219

⁹⁶ Nielsen, Ruth og Christina D. Tvarnø, s. 209

Der er ingen eksplicitte forklaringer på hvorfor Finanstilsynet i 2004 ændrede revisors arbejdshandlinger fra udelukkende at skulle kontrollere og oplyse om hvorvidt virksomhedens forretningsgange og interne kontrolprocedure fungerede på betryggende vis til at revisor fremover skulle afgive en erklæring på dette område.

Årsagen til at Finanstilsynet ikke har tilkendegivet hvorvidt erklæringen skal afgives med eller uden sikkerhed, kan dog være fordi at Finanstilsynet ved bestemmelsens indførsel ikke har ment at dette skulle anses som en selvstændig erklæringsopgave.

Hvorvidt dette stemmer overens med praksis og de reguleringer revisor er underlagt ved erklæringsafgivelse, vil blive gennemgået nærmere i afsnit 5.3.

Administrative og regnskabsmæssige praksis

Som beskrevet i afsnit 5.2.2 vurderes den administrative og regnskabsmæssige praksis at dække over hele virksomheden, og ikke kun de områder der er tilknyttet til regnskabet.

Betryggende

Fortolkningen af ordet *betryggende*, vurderes at have en essentiel indflydelse på revisors krævede arbejdshandlinger, idet det netop er dette begreb revisor erklærer sig om.

Ordet betryggende blev indført i det danske sprog tilbage i sidste halvdel af det 18 århundrede, og den oprindelige betydning af ordet dækker over det at gøre noget tryg, at skænke tryghed til noget eller det at sikre noget.⁹⁷

Fra et revisionsmæssigt synspunkt vurderes der dog at være en signifikant forskel i betydningen af ”at skænke tryghed til noget/det at gøre noget tryg” og det ”at sikre noget”.

Det at skænke tryghed til noget pejler i retning af, at det ville være tilstrækkeligt for revisor at konstatere at virksomheden har indført interne forretningsgange og kontrolprocedurer, dækkende væsentlige områder. Såfremt det af revisor konstateres af virksomheden har indført forretningsgange og kontrolprocedure på disse områder, må dette faktum i sagens natur anses for at have skænket tryghed hertil. Dette er dog ikke ensbetydende med at de implementerede forretningsgange og kontrolprocedurer er effektive.

⁹⁷ Dahlerup, Verner

Omvendt vurderes det at sikre noget, baseret på ordets betydning, at de interne forretningsgange og kontrolprocedurer skal bidrage med en form for vished eller garanti⁹⁸ på de områder disse afdækker. For at revisor kan opnå en overbevisning om dette, må der således skulle foretages en aktiv handling fra revisor med henblik på stillingstagen til de implementerede forretningsgange og kontrolprocedures funktionalitet og effektivitet. Betydningen af effektivitet er netop at noget har en virkning eller opnår et resultat, dvs. at det er virkningsfuldt eller virksomt.⁹⁹ Først når virksomhedens forretningsgange og interne kontrolprocedure kan anses for effektive, må det således antages at disse kan sikre virksomheden mod de risici mv. som forsøges afdækket.

Ovennævnte ordlydsfortolkning, fremhæver den udfordring der opstår i forbindelse med fortolkning af dansk ret, idet mange ord er flertydige. Der benyttes i lovgivningen således ofte flertydige udtryk, ligesom de fleste regler er formuleret via ord med uskarpe grænser, som gør disse regler mere smidige og lettere at tilpasse udviklingen i samfundet,¹⁰⁰ hvilket ligeledes er tilfældet her.

Dette indebærer dog samtidig at ordlydsfortolkningen aldrig alene vil være tilstrækkelig til at fastlægge en retlig teksts mening, men derimod er det afgørende at anskue denne i sin helhed og sammenhæng til andre retsregler, gennem en præciserende fortolkning, idet samme ord i forskellige sammenhænge kan betyde noget helt forskelligt.¹⁰¹

Det kan dermed ikke ud fra den eksplicite betydning af ordet ”betryggende”, konkluderes hvilke krav, der påhviler revisor i forbindelse med erklæringsopgaven, jf. revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, hvorfor der bør foretages en præciserende fortolkning.

Netop denne sammenhængs afgørende betydning for meningsindholdet i en retsregel, blev understreget af den danske jurist og retsfilosof Alf Ross:¹⁰²

”Den ledende grundsætning for al fortolkning er helhedens og sammenhængens primære meningsbestemmende funktion”.

Helhedens og sammenhængens meningsbestemmende funktion ligger deri, at den giver holdepunkt for slutninger om hvad ophavspersonen fornuftigvis kan have ment med teksten, og hvad modtage-

⁹⁸ Grue, Malene

⁹⁹ Becker-Christensen, Christian

¹⁰⁰ Nielsen, Ruth og Christina D. Tvarnø, s. 214

¹⁰¹ Ibid

¹⁰² Nielsen, Ruth og Christina D. Tvarnø, s. 214 - 215

ren rimeligvis kan forstå. Det fornuftige betyder her ikke det teoretisk mulige, men det pragmatisk rimelige.¹⁰³

5.2.3.1 Præciserende fortolkning

Foruden revisionsbekendtgørelsen § 6 nr. 1 indeholder bekendtgørelsen endnu en bestemmelse, som er møntet mod en gennemgang af virksomhedens interne kontrolprocedurer. Det fremgår således af revisionsbekendtgørelsen § 35, at virksomhedens interne revision skal gennemføre en undersøgelse og evaluering af hvorvidt værdipapirhandlerens systemer, interne kontrolprocedurer og ordninger er passende og effektive.

Ordlyden af § 35 ændrede ikke indhold efter vedtagelsen af revisionsbekendtgørelsen nr. 1348 af 11. december 2009, hvor der blev indført en ændring af revisors erklæringsafgivelse, således revisor efter vedtagelsen ikke længere med hjemme i daværende § 5, stk. 2, nr. 2, jf. § 8, kunne nøjes med at erklærer sig enig i intern revision.¹⁰⁴

På baggrund af det fremførte, kan det derfor antages at revisor ved at erklærer sig enig i intern revision, som tidligere var en mulighed, indirekte erklærede sig om kontrolprocedurernes effektivitet.

Ordet betryggende i forbindelse med interne kontrolprocedure eller forretningsgange er endvidere anvendt flere gange i FiL, som revisionsbekendtgørelsen er underlagt qua lex superior-princippet, herunder FiL §§ 71 & 77, stk. 5. Finanstilsynet har i kommentarerne til FiL ikke tydeliggjort hvilken betydning der skal ligges i ordet betryggende, men udelukkende brugt dette i flæng med andre ord.¹⁰⁵

Netop FiL § 71 findes særlig interessant i forbindelse med en fortolkning af ordlyden i revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 idet det var vejledningen til denne paragraf Finanstilsynet forsøgte at implementere med bekendtgørelse nr. 1224 i 2007.

Denne vejledning er endvidere den eneste vejledning til fondsmæglerselskaber, som Finanstilsynet har udstedt, med henblik på etablering af interne kontrolprocedurer og forretningsgange.

Som følge heraf anses det for relevant at foretage en nærmere redegørelse af § 71-vejledningen for at muliggøre en fortolkning af ordet – *betryggende*.

¹⁰³ Nielsen, Ruth og Christina D. Tvarnø, s. 214 - 215

¹⁰⁴ Se mere herom under den historiske gennemgang i afsnit 5.2.1

¹⁰⁵ Hjetting, Merete, Thomas Kjølner, Marianne Simonsen og Malene Stadil

Vejledningen er Finanstilsynet fortolkning af § 71, stk. 1, nr. 1-8, i FiL og kan således betragtes som en sammenskrivning af Finanstilsynets praksis på de områder, som vejledningen omfatter. Vejledningen indeholder således de krav, der efter Finanstilsynets praksis, som minimum stilles til fondsmæglerselskaber i henhold til § 71, stk. 1, nr. 1-8 i FiL.¹⁰⁶

Spørgsmålet er derfor om virksomhedens forretningsgange og interne kontrolprocedure kan anses for betryggende, såfremt kravene i § 71-vejledningen er overholdt.

I § 71-vejledningen benytter Finanstilsynet termen *effektive* kontroller, hvilket, med reference til den omdiskuterede betydning af ordet *betryggende*, kan indikere at Finanstilsynet vægter betydningen *virksom* ved en fortolkning af dette ord, idet *virksom*, som fremført i afsnit 5.2.3, skal ses i sammenhæng med effektiviteten af virksomhedens forretningsgange og interne kontrolprocedurer.

Såfremt revisor blot konstaterer at de interne kontrolprocedurer og forretningsgange, som beskrevet i § 71-vejledningen, er til stede, må det antages at betryggende henviser til ordets betydning ”at skænke tryghed til noget”, idet der ved en sådan konstatering ikke kontrolleres om de interne kontrolprocedurer og forretningsgange er *virksomme*. Indholdet i § 71-vejledningen skal selvfølgelig suppleres med interne kontrolprocedure og forretningsgange, som afdækker væsentlige risici virksomheden ellers måtte være udsat for, idet vejledningen, som skrevet, kun fastsætter det minimum af kontrolprocedurer og forretningsgange Finanstilsynet foreskriver, skal være til stede.

Foretages der en kombination af revisors kontrol af tilstedeværelsen af virksomhedens interne kontrolprocedurer og forretningsgange, med det faktum at intern revision skal kontrollere effektiviteten¹⁰⁷ samt at bestyrelsen skal påse overholdelse af § 71-vejledningen¹⁰⁸, må dette kunne antages at resulterer i en konklusion om effektiviteten af virksomhedens interne kontrolprocedurer og forretningsgange. Ved at kombinere de tre organers overvågning og kontrol af virksomhedens interne kontrolprocedure og forretningsgange, under hensyntagen til de krav der stilles til revisor ved anvendelse af anden revisors arbejde¹⁰⁹, vil der således i fællesskab kunne opnås en overbevisning om hvorvidt disse er virksomme, og derigennem med til at *sikre* virksomheden mod de risici denne er udsat for.

Det faktum at intern revision skal kontrollere effektiviteten af virksomhedens interne kontrolprocedurer og forretningsgange samt at bestyrelsen skal påse overholdelse af § 71-vejledningen, indebæ-

¹⁰⁶ § 71-vejledningen, pkt. 1 – 8.

¹⁰⁷ Revisionsbekendtgørelsen § 35

¹⁰⁸ § 71-vejledningen, pkt. 6

¹⁰⁹ RS 600

rer efter sagens natur ikke at revisor kan se bort fra mangler, fejl, tilsidesættelser eller lignende som revisor identificere under revisionen af virksomhedens årsregnskab.¹¹⁰ Såfremt revisor identificerer sådanne under revisionen, må dette medføre at revisor bør foretage en supplerende oplysning i forbindelse med erklæringsafgivelsen i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, idet dette vil indebære at kontrolprocedurerne og forretningsgangene ikke sikre virksomheden mod de risici som disse er møntet mod. Dette trods det faktum at kontrolprocedurerne er implementeret og tilstedeværelsen derfor vil være opfyldt.

Modsætningsvist vil ovenstående konklusion indebære at såfremt et fondsmæglerselskab ikke opfylder kravet til etablering af intern revision, jf. revisionsbekendtgørelsen § 9, stk. 3¹¹¹, vil revisor ikke erklære sig om effektiviteten af virksomhedens interne kontrolprocedurer og forretningsgange, med udelukkende om tilstedeværelsen af disse, hvilket vil henlede opmærksomheden på betydning ”at skænke tryghed til noget” idet der ikke vil være en egentlig kontrol af hvorvidt kontrolprocedurerne og forretningsgangene er virksomme.

Der er øjensynligt ingen der vil være tjent med en sådan forskel i revisors erklæring, hvis indhold vil basere sig på størrelsen af det enkelte fondsmæglerselskab. Såfremt der kunne være tvivl hos tiltænkt bruger af revisors erklæring, om hvor mange ansatte det pågældende fondsmæglerselskab har, og denne fejlagtigt formoder at der er intern revision, hvormed revisors erklæring indirekte vil være en erklæring om effektiviteten, vil dette medføre en større forventningskløft, idet der vil være uoverensstemmelse mellem det, tiltænkt bruger forventer, revisor udfører, og det, revisor skal udfører for at leve op til god skik.¹¹²

For at forbygge denne forventningskløft kan det således ligges til grund, at indholdet og værdien af revisors erklæring bør være den samme, hvad enten fondsmæglerselskabet har etableret intern revision eller ej, samt at revisors erklæring bør udtrykkes direkte om erklæringsemnet.

Baseret på ovenstående kan det dermed udledes at ordet *betryggende* i forhold til revisors arbejds handlinger i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, bør tolkes som det ”at sikre noget”, hvilket jf. afsnit 5.2.3, er ensbetydende med at revisor bør foretage aktive handlinger, med henblik på at kunne erklære sig om funktionaliteten og effektiviteten af virksomhedens implementerede forretningsgange og kontrolprocedurer.

¹¹⁰ Revisors gennemgang af interne kontroller gennemgås i kapitel 6

¹¹¹ Jf. revisionsbekendtgørelsen § 9, stk. 3, skal virksomheder, der i de to seneste regnskabsår på balancetidspunktet i gennemsnit har haft 125 eller flere fuldtidsansatte, oprette en intern revision

¹¹² Bøg, Kjeld Christian, s. 14

Dette omfatter såvel lovgivningens krav til interne kontrolprocedurer og forretningsgange, som de forretningsgange og interne kontrolprocedurer der efter virksomhedens art og natur er krævet for at opretholde et kontrolniveau der afdækker samtlige væsentlige risici, og derved sikre virksomheden mod disse.

Ovennævnte medfører således at revisor skal have et dybdegående kendskab til det enkelte fondsmæglerselskab og dennes branche, for herigennem at kunne vurdere samtlige væsentlige risici virksomheden kan være udsat for. I kapitel 6, er der forsøgt foretaget en gennemgang af de væsentlige risici der vurderes at være til stede i et gennemsnitligt fondsmæglerselskab.

For at anskue retsreglerne i deres sammenhæng, og derved identificere det minimum af kontrolprocedure og forretningsgange revisor skal gennemgå ved erklæringsafgivelsen i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, foretages herunder en redegørelse af de interne kontrolprocedurer og forretningsgange § 71- vejledningen kræver etableret.

5.2.4 Forretningsgange og interne kontrolprocedurer i henhold til § 71-vejledningen

Det følger af FiL § 71, stk. 1, nr. 4, 5 og 8, at et fondsmæglerselskab skal have:

- skriftlige forretningsgange på alle de væsentlige aktivitetsområder
- effektive procedurer til at identificere, forvalte, overvåge og rapportere om de risici, virksomheden er eller kan blive udsat for
- fyldestgørende interne kontrolprocedurer

De fleste Fondsmæglerselskaber bør ifølge Finanstilsynet vejledninger og ud fra FIL § 71's krav om god administrativ og regnskabsmæssig praksis, udarbejde skriftlige forretningsgange for områderne:¹¹³

• Ansvarsfordeling	• Opgørelse af tilstrækkelig basiskapital
• Udførelse af tjenesteydelser	og individuelt solvensbehov
• Fondsdispositioner	• Udarbejdelse og aflæggelse af regnskab
• Foranstaltninger mod hvidvask	• God skik
• Kapitaldækningsopgørelse	• Brugermanualer for it-systemer

Det er i vejledningen tilkendegivet, hvorledes et for selskabet ikke relevant forhold skal behandles. Selskabet bør i et sådant tilfælde opbevare en skriftlig beskrivelse af hvorfor det er vurderet, at et

¹¹³ § 71-vejledningen, pkt. 13

givent forhold ikke er relevant for selskabet. Herved dokumenterer virksomheden deres kendskab til forholdet, som samtidig kan agere substitut til den lovpligtige forretningsgang eller interne kontrol-procedure, i forbindelse med revisors gennemgang heraf.

Da forretningsgange skal beskrive forhold af betydning for at sikre en betryggende håndtering af det enkelte markedsrisikobehæftede aktivitetsområde tilskriver § 71-vejledningen endvidere at der fore-ligger skriftlige forretningsgange for: ¹¹⁴

- Indgåelse, kontrol, registrering, bogføring og afvikling af handler med såvel værdipapirer som afledte finansielle instrumenter og andre markedsrisikobehæftede aktiviteter
- Udførsel af de tjenesteydelser, som selskabet har tilladelse til
- Overholdelse af god skik
- Insiderhandel og kursmanipulation
- Sikring af kundernes midler og værdipapirer
- Bogføring, regnskabsudarbejdelse og indbe-retninger til Finanstilsynet og SKAT
- Medarbejderhandler
- Løbende opgørelse og overvågning af risici
- Overholdelse af lines og grænser for risiko-tagning og håndtering af evt. overskridelser
- Rapportering til bestyrelse, direktion og le-delse
- Introduktion af nye produkter behæftet med markedsrisici
- Retningslinjer for adskillelse af kundemidler fra selskabets egne midler.
- Oprettelse og forvaltning af kundedepoter og eventuelle samledepoter

Endvidere tilskriver pkt. 129 i § 71-vejledningen at der skal være etableret effektive interne kontrol-ler, samt pålidelige informationssystemer, dækkende følgende områder:

- Registrering, bogføring og afvikling af handler
- Opgørelse og rapportering af positioner, resultater og risici m.v.
- Overholdelse af grænserne for risikotag-ning
- Overholdelse af korrespondent- og kunde-lines, herunder en løbende overvågning af markedsrisikobehæftede kundeengage-menter (modpartsrisiko)
- Overholdelse af kapitalforvaltningsaftaler (PM-aftaler) med kunder
- Kurskontrol af priser ved handel med værdipapirer, valuta og afledte finansielle instrumenter
- Løbende afkast (gevinst/tab) på markeds-risikobehæftede forretninger med kunder og for selskabets egne forretninger (ind-tjeningsopgørelser)
- Adskillelse af kundedepoter og kundemid-ler fra selskabets egne depoter og midler, samt bogføring heraf
- Kurtagerytteri

¹¹⁴ Vejledning for fondsmæglerselskaber i henhold til § 71 stk. 1 nr. 1-8, i lov om finansiell virksomhed, pkt. 127 & 128

På baggrund af ovenstående gennemgang, er det således klarlagt hvad, revisor, som minimum, skal gennemgå for at kunne afgive en erklæring i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1.¹¹⁵

For at opnå en forståelse af revisors fremgangsmåde og arbejdshandlinger i forbindelse med en sådan gennemgang af interne kontrolprocedurer og forretningsgange er der i kapitel 6, foretaget en nærmere redegørelse af revisors handlinger på dette område.

Som skrevet i afsnit 5.2.3, tilkendegiver bestemmelsen ikke hvilken type erklæring der er krævet af revisor, hvilket kan indikere at der ikke er tale om en selvstændig erklæringsopgave.

For at kunne foretage en vurdering af hvilken type erklæring, der med iagttagelse af det ovenfor gennemgået, tilfører mest værdi, samt hvilken type erklæring, der med iagttaget af reguleringerne på dette område, bør afgives, vil der i afsnit 5.3 blive foretaget en gennemgang af revisors erklæringer.

5.3 Erklæring i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1

Som skrevet i afsnit 5.1 vil dette afsnit indeholde en mere detaljeret gennemgang af revisors erklæringer og kommunikation med selskabets øverste ledelse, idet revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 ikke tilkendegiver hvilken form for erklæring der kræves af revisor. Det findes herfor relevant at vurdere hvilken erklæringsform der giver mest værdi for alle parter i erklæringsforholdet, samt en kort gennemgang af revisionsprotokollen som lovfæstet erklæringsmedie.

5.3.1 Definition på en erklæring

Begrebet erklæring har mindst to betydninger, idet det anvendes i to helt forskellige sammenhænge. I selve loven anvendes begrebet til at foretage en afgrænsning af lovens område, og dermed hvornår en revisor skal følge reglerne i loven, bekendtgørelser mv. Dette er den samfundsmæssige anvendelse af ordet.¹¹⁶

Den anden betydning knytter sig til den fagtekniske betydning af ordet, som omhandler hvornår og under hvilke omstændigheder, revisor kan afgive erklæringer og hvilken form for konklusion, sikkerhed m.v. sådanne skal afgives med henholdsvis udtrykke.¹¹⁷

¹¹⁵ Revisors fremgangsmåde og arbejdshandlinger i forbindelse med gennemgang af interne kontrolprocedurer og forretningsgange er beskrevet i kapitel 6

¹¹⁶ Füchsel, Kim, Peter Gath, Lars Bo Langsted og Jens Skovby, s. 54

¹¹⁷ Ibid

Indledningsvist findes det således relevant at redegøre for hvornår der er tale om en erklæring i revisorlovens forstand, da dette har indflydelse på hvorledes erklæringen og erklæringsarbejdet er reguleret.

Det afgørende for om revisorloven finder anvendelse ved en erklæringsafgivelse, er, som udgangspunkt, hvorvidt revisor konkret afgiver en erklæring og om denne er med eller uden sikkerhed. Således gælder, at såfremt revisor afgiver en erklæring med sikkerhed finder alle regler i revisorloven anvendelse, hvorimod kun en begrænset del af revisorlovens regler finder anvendelse, hvis erklæringen er afgivet uden sikkerhed. Er der modsætningsvist slet ikke tale om en erklæring, er udgangspunktet, at revisor tilbyder at udføre arbejdet i fri konkurrence med alle mulige andre erhverv, såsom advokater, konsulenter, pengeinstitutter mv.¹¹⁸ Det fagtekniske aspekt er således blevet samfundsmæssigt relevant, idet, det som nævnt, kun er erklæringer med sikkerhed der er omfattet af den fulde lov.

Revisorloven definerer en erklæring, og lovens anvendelsesområde i § 1, stk. 2 som følger:

”Loven finder anvendelse ved revisors afgivelse af revisionspåtegninger på regnskaber, herunder revisors udtalelser om ledelsesberetninger i henhold til årsregnskabsloven, og ved revisors afgivelse af andre erklæringer med sikkerhed, der ikke udelukkende er bestemt til hvervgiverens eget brug.”

Endvidere suppleres denne paragraf af stk. 3, hvorefter:

”Lovens § 16, stk. 3, § 22, § 30, §§ 43-46 og § 54, stk. 4, 1. pkt., finder tillige anvendelse ved revisors afgivelse af andre erklæringer, der i øvrigt kræves i henhold til lovgivningen eller ikke udelukkende er bestemt til hvervgiverens eget brug.”

Foruden ovenstående sontring, om hvorvidt der er tale om en erklæring med eller under sikkerhed, fremgår det af RL § 1, stk. 2 og 3, at det endvidere er afgørende om erklæringen er til brug for tredjemand eller ej. Af RL § 1, stk. 2 og 3 kan det udledes at alt hvad der ikke udelukkende er beregnet for hvervgivers (klientens) egne øjne, som udgangspunkt, er erklæringer og omvendt.

Indledningsvist er det således fastslået, at for at der er tale om en erklæring, omfattet af hele revisorloven, og de dertil knyttede bekendtgørelser og vejledninger, er det krævet at den pågældende erklæring, er afgivet med sikkerhed, samt at denne er beregnet til brug i et trepartsforhold. Såfremt erklæringen er afgivet uden sikkerhed, er det ligeledes essentielt om erklæringen er beregnet til brug

¹¹⁸ Füchsel, Kim, Peter Gath, Lars Bo Langsted og Jens Skovby, s. 53

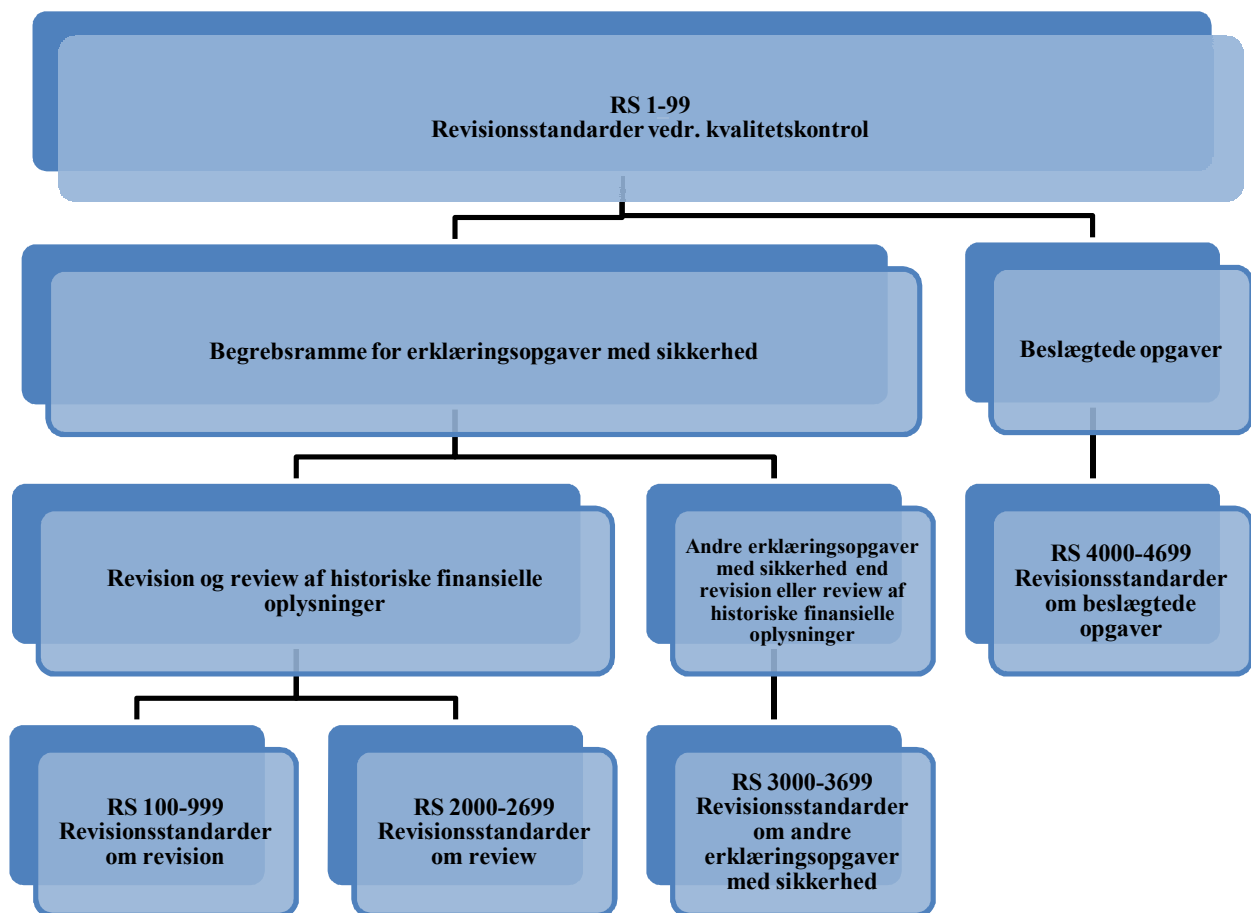
i et trepartsforhold, da en del af revisorloven vil omfatte en sådan erklæring, hvis den ikke udelukkende er beregnet til hvervgivers eget brug.¹¹⁹ Som følge heraf anses det for relevant at foretage en nærmere redegørelse af disse begreber.

5.3.2 Erklæringsopgaver med sikkerhed

Hverken revisorloven eller erklæringsbekendtgørelsen indeholder nogen definition af erklæringer henholdsvis med og uden sikkerhed. Når der i lovgivningen således anvendes disse betegnelser, uden af denne angiver en præcis definition, må det antages at lovgivningen henviser til de fagspecifikke forståelser heraf. Disse forståelser fremgår eksplicit af de danske revisionsstandarder, der på denne måde, trods deres lavere rangering i det retskildemæssige hierarki, alligevel forlenes med en indirekte lovkraft mht. definitionerne på disse erklæringsopgaver.¹²⁰

De danske revisionsstandarder, omhandlende revisors erklæringer, er placeret i et hierarki der hviler på fire ben. Hierarkiet ses illustreret i figur 5.3.2-1:

5.3.2-1: Sammenhæng i RS systemet

Kilde: FSR's revisionstekniske udvalg, bilag 2

¹¹⁹ Revisorloven med kommentarer, s. 18-19

¹²⁰ Füchsel, Kim, Peter Gath, Lars Bo Langsted og Jens Skovby, s. 56 - 57

Foruden revisionsstandarderne vedrørende kvalitetskontrol, er der endvidere et sæt etiske regler for revisorer, som dækker hele hierarkiet. Idet afhandlingens fokus er på selve erklæringerne, vil der ikke blive redegjort nærmere for disse etiske regler.

Som det fremgår af figur 5.3.2-1, er samtlige erklæringer med sikkerhed omfattet af en begrebsramme, som danner grundlag for den fagspecifikke forståelse af erklæringsopgaver med sikkerhed. I nedenstående afsnit 5.3.2.1 vil der derfor blive foretaget en nærmere redegørelse af denne fagspecifikke forståelse af erklæringsopgaver med sikkerhed, således det kan klarlægges hvorvidt der er tale om en erklæring med eller uden sikkerhed i revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1.

5.3.2.1 FSR's begrebsramme for erklæringsopgaver med sikkerhed

Erklæringsopgaver med sikkerhed er en fællesbetegnelse for opgaver, hvor der afgives en erklæring med høj eller begrænset grad af sikkerhed. Ved erklæringsopgaver tages der, som omtalt i afsnit 5.3.2, udgangspunkt i begrebsrammen for erklæringsopgaver udsendt af Foreningen af Statsautoriserede Revisorer som er baseret på IFAC's rapport fra juni 2002 "The Determination and Communication of Levels of Assurance Other than High", samt ISAE 100.¹²¹

Begrebsrammen for alle erklæringsopgaver med sikkerhed, definerer en erklæringsopgave med sikkerhed som værende:

*"... en opgave, hvor revisor udtrykker en konklusion, der er udformet for at øge graden af tillid, som tiltænkte brugere ud over de ansvarlige for emnet kan have til vurderingen eller målingen af et erklæringsemne efter kriterier."*¹²²

Begrebsrammen sonderer endvidere mellem to typer af erklæringsopgaver med sikkerhed¹²³:

1. De udsagnsbaserede opgaver
2. De direkte opgaver

De udsagnsbaserede erklæringsopgaver med sikkerhed er erklæringsopgaver, hvor vurdering eller måling af erklæringsemnet udføres af den ansvarlige part, og emneindholdet har form af et udsagn fra den ansvarlige part, som gøres tilgængeligt for de tiltænkte brugere.¹²⁴

¹²¹ Füchsel, Kim, Peter Gath, Lars Bo Langsted og Jens Skovby, s. 168 samt Füchsel, Kim, Lisbeth Kjersgaard, Martin Lunden og Henrik Sørensen, s. 36 - 37

¹²² FSR's revisionstekniske udvalg, afsnit 7

¹²³ FSR's revisionstekniske udvalg, afsnit 57-60

¹²⁴ Füchsel, Kim, Lisbeth Kjersgaard, Martin Lunden og Henrik Sørensen, s. 38

I de direkte erklæringsopgaver med sikkerhed, vurderer eller måler revisor enten selv erklæringsemnet eller indhenter en erklæring fra den ansvarlige part, som har udført vurderingen eller målingen, men uden at erklæringen fra den ansvarlige part er tilgængelig for de tiltænkte brugere. Emneindholdet kommunikerer i disse tilfælde til de tiltænkte brugere i revisors erklæring, hvor revisors konklusion er udtrykt direkte om erklæringsemnet og kriterierne.¹²⁵

I afsnit 5.2.2 blev det klarlagt, hvilke områder revisor skal erklærer sig om i henhold til revisionsbekendtgørelsens § 6, nr. 1. På baggrund af afsnit 5.2.3.1, blev det sluttet, at revisors konklusion kræves udtrykt direkte om erklæringsemnet og kriterierne¹²⁶, hvorfor det på baggrund heraf kan udledes at revisors erklæring i henhold til begrebsrammen, betragtes som en direkte erklæringsopgave.

Foruden ovenstående sondering, mellem de udsagnsbaserede og de direkte opgaver, skelner begrebsrammen endvidere mellem to typer af sikkerhed i relation til erklæringsopgaver - høj grad af sikkerhed og begrænset grad af sikkerhed. I erklæringsopgaver med høj grad af sikkerhed udtrykker revisor en positiv konklusion, som er bekræftende, hvorimod revisor i erklæringsopgaver med begrænset sikkerhed, udtrykker sin konklusion som en negativ bekræftelse. Dette for at tydeliggøre den forskel der ligger i de to typer erklæringer. Det antages at høj grad af sikkerhed svarer til, at revisors konklusion med ca. 95 % sikkerhed er korrekt, hvorimod begrænset sikkerhed svarer til, at revisors konklusion med ca. 60-65 % sikkerhed er korrekt. Ressourceindsatsen i forbindelse med erklæringsopgaven er således betydeligt lavere ved afgivelse af en erklæring med begrænset sikkerhed end ved en erklæring med høj grad af sikkerhed.¹²⁷

Det kan således slutes at, med mindre det er lovfæstet, de tiltænkte brugere eller hvervgiver har udtrykt et direkte ønske om en erklæring med høj grad af sikkerhed, vil erklæringen øjensynligt tage form af en erklæringsopgave med begrænset grad af sikkerhed. På denne måde opnår hvervgiver og de tiltænkte brugere fortsat øget grad af tillid til erklæringsemnet, men omkostningerne hertil vil være lavere end ved en erklæringsopgave med høj grad af sikkerhed.

¹²⁵ Füchsel, Kim, Lisbeth Kjersgaard, Martin Lunden og Henrik Sørensen, s. 38

¹²⁶ Der foretages en redegørelse for disse begreber i afsnit 5.3.2.1.2.3

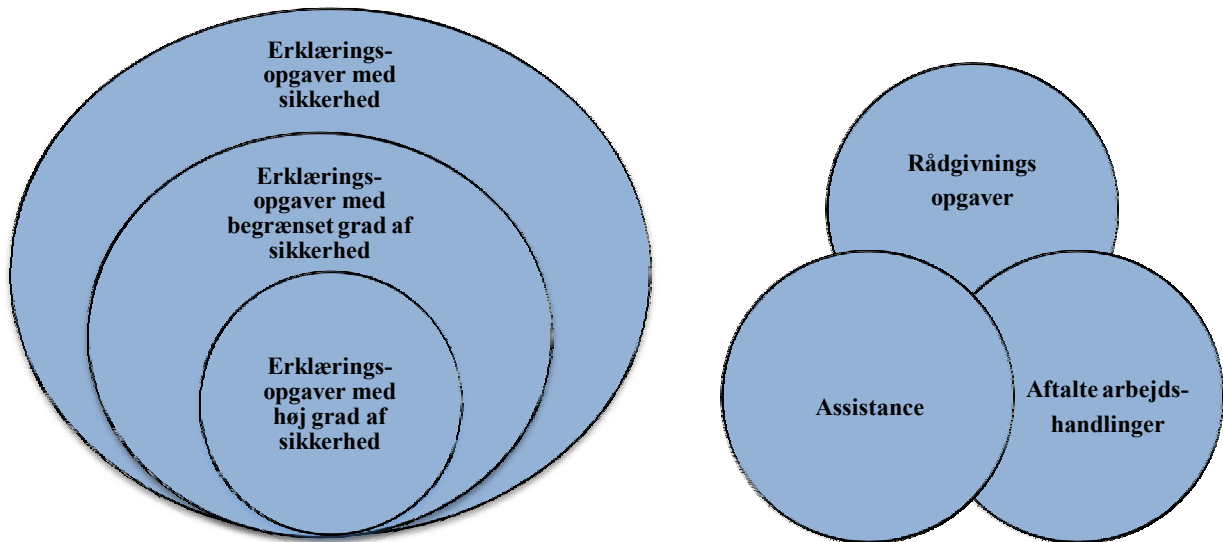
¹²⁷ Füchsel, Kim, Peter Gath, Lars Bo Langsted og Jens Skovby, s. 172

5.3.2.1.1 Begrebsrammens rækkevidde

Begrebsrammen omfatter som nævnt erklæringsopgaver med sikkerhed¹²⁸, hvilket defineres som en erklæringsopgave hvor revisor udtrykker en konklusion, der er udformet for at højne troværdigheden af emnet, overfor de tiltænkte brugere af den pågældende information.

Med iagttagelse af de to grader af sikkerhed, begrænset grad af sikkerhed og høj grad af sikkerhed, kan begrebsrammens rækkevidde illustreres som vist i nedenstående figur 5.3.2.1.1-1.

5.3.2.1.1-1: Begrebsrammens rækkevidde

Kilde: Füchsel, Kim, Peter Gath, Lars Bo Langsted og Jens Skovby

Det fremgår således af figur 5.3.2.1.1-1 at ikke alle opgaver der udføres af revisor, vil være erklæringsopgaver med sikkerhed, hvilket stemmer overens med figur 5.3.2-1. Andre opgaver der ofte udføres af revisorer, men som ikke vil blive omfattet af begrebsrammen, inkludere bl.a.¹²⁹

- Opgaver omfattet af RS for beslægtede opgaver, såsom aftalte arbejds handlinger.
- Udarbejdelse af selvangivelser, hvor revisor ikke formidler nogen sikkerhed.
- Rådgivningsopgaver som f.eks. ledelsesrådgivning eller skatterådgivning.

5.3.2.1.2 Elementer i erklæringsopgaver med sikkerhed

Ifølge begrebsrammen, er der visse elementer der skal være til stede, for at der er tale om en erklæringsopgave med sikkerhed udført af revisor. Disse elementer består af:¹³⁰

- a. Et trepartsforhold
- b. Et passende erklæringsemne

¹²⁸ Oversat fra det engelske begreb "assurance engagements"

¹²⁹ FSR's revisionstekniske udvalg, afsnit 12

¹³⁰ FSR's revisionstekniske udvalg, afsnit 20

- c. Egnede kriterier
- d. Tilstrækkelig og egnet bevis og
- e. En skriftlig erklæring i den udformning, der passer til henholdsvis en opgave med høj grad af sikkerhed og en opgave med begrænset grad af sikkerhed.

I henhold til afhandlingens problemstilling og struktur, anses ovenstående punkt a, b, c og e og for relevante i dette kapitel. Punkt d, kommenteres i kapitel 6, som indeholder en beskrivelse af revisors gennemgang af interne kontrolprocedurer og forretningsgange, herunder hvorledes der opnås bevis for kontrollernes effektivitet.

5.3.2.1.2.1 Begrebsrammens punkt a - Trepartsforhold

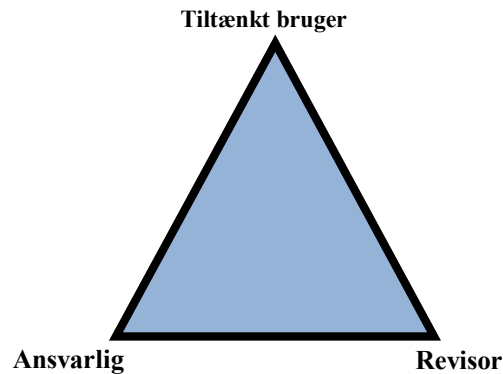
I afsnit 5.3.1 blev det fastlagt, at der som udgangspunkt var to begreber, der skulle være opfyldt, såfremt en erklæring skulle være omfattet af revisorloven. Det ene var at erklæringen skulle være med sikkerhed, og det andet var at erklæringen ikke udelukkende måtte være bestemt til hvervgivers eget brug. Netop denne afgrænsning, er omfattet af begrebsrammens punkt a vedrørende trepartsforhold. Baggrunden for denne afgrænsning, skal findes i at det ikke anses for en samfundsopgave at påse, at erklæringer, som en revisor afgiver direkte til sin egen klient, uden at den har relation til omverdenen, skal behandles anderledes end andet arbejde, som revisor udfører direkte overfor sin klient.¹³¹

FSR's begrebsramme anvender ikke begrebet hvervgiver, men sonderer i stedet mellem to- og trepartsforhold, hvor kun trepartsforhold er omfattet af begrebsrammen. Som følge heraf findes det relevant at se nærmere på hvorvidt der eksisterer en forskel mellem disse to sonderinger.

Efter begrebsrammen, følger det at en erklæringsopgave med sikkerhed involverer tre separate parter: revisor, en ansvarlig part og tiltænkt bruger.

¹³¹ Füchsel, Kim, Peter Gath, Lars Bo Langsted og Jens Skovby, s. 57

5.3.2.1.2.1-1: Trepartsforhold

Kilde: Füchsel, Kim, Peter Gath, Lars Bo Langsted og Jens Skovby s. 178

De tre parter som kræves i henhold til FSR's begrebsramme, revisor, ansvarlige part og tiltænkt bruger, er nærmere beskrevet herunder:

- *Revisor*¹³²

I henhold til begrebsrammen dækker udtrykket revisor over en praktiserende revisor. Dog kan den pågældende erklæringsopgave kræve at revisor i visse tilfælde anvender arbejde udført af professionelle inden for andre områder end revision, men dette vil stadig være dækket af revisor.

- *Ansvarlige part*¹³³

Den ansvarlige part er den eller de personer, der:

- I en direkte erklæringsopgave er ansvarlig for erklæringsemnet
- I en udsagnsbaseret erklæringsopgave er ansvarlig for emneindholdet og kan være ansvarlig for erklæringsemnet

Begrebsrammen angiver et eksempel på, at den ansvarlige part er ansvarlig for både emneindholdet og erklæringsemnet, men angiver samtidig også et eksempel på at den ansvarlige part kun er ansvarlig for emneindholdet og ikke erklæringsemnet. Der er således ikke en entydig konklusion på dette.¹³⁴

Den ansvarlige part vil dog ofte være den, som engagerer revisor (er opdragsgiver), men dette behøver ifølge begrebsrammen ikke at være tilfældet.

¹³² FSR's revisionstekniske udvalg, afsnit 24

¹³³ FSR's revisionstekniske udvalg, afsnit 25

¹³⁴ Ibid

Den ansvarlige part giver sædvanligvis revisor en skriftlig erklæring, hvori erklæringsemnet vurderes og måles efter identificerede kriterier, uanset om denne erklæring fra den ansvarlige part stilles til rådighed for de tiltænkte brugere eller ej. I den direkte erklæringsopgave kan en revisor dog muligvis ikke opnå en sådan erklæring, hvis opdragsgiveren er en anden end den ansvarlige part.¹³⁵

- *Tiltænkt bruger*¹³⁶

De tiltænkte brugere er dem, som revisor henvender sig til i sin erklæring. Den ansvarlige part kan godt være en af de tiltænkte brugere, men kan, jf. begrebsrammen, ikke være den eneste.¹³⁷

Når det er praktisk muligt, kan revisor adressere revisors erklæring til alle de tiltænkte brugere. De tiltænkte brugere kan identificeres på forskellige måder, f.eks. i en aftale mellem revisor og den ansvarlige part eller opdragsgiver eller gennem lovgivningen.¹³⁸

Endvidere tilsiger begrebsrammen at såfremt tilsynsmyndighederne anmoder den ansvarlige part, om at sørge for udførslen af en erklæringsopgave med sikkerhed til et bestemt formål, kan revisor overveje at anføre dette i erklæringen, og således afgrænse den til specifikke brugere eller det specifikke formål.¹³⁹

Efter normale omstændigheder vil formålet med en erklæringsopgave anses for åbenbart, og der vil ikke fremkomme umiddelbare vanskeligheder ved en sondering mellem den ansvarlige part og tiltænkte brugere. Efter sit indhold skal en erklæringsopgave anvendes overfor en tredjemand, hvis den f.eks. indeholder ord som at revisor ”bekræfter” eller ”attesterer” nogle oplysninger, der indgår i det dokument, revisor afgiver sin erklæring på.¹⁴⁰

Andre gange vil det imidlertid være mindre klart om den tiltænkte bruger af erklæringen skal betragtes som hvervgiver selv eller som tredjepart. Dette kan f.eks. finde sted, hvor en bestyrelse (tiltænkt bruger) gerne vil have ekstra kontrol af direktionen (den ansvarlige part).

Jf. begrebsrammen kan der godt internt i et selskab være tale om erklæringsafgivelser, idet:

¹³⁵ FSR's revisionstekniske udvalg, afsnit 26

¹³⁶ Füchsel, Kim, Peter Gath, Lars Bo Langsted og Jens Skovby, s. 180

¹³⁷ FSR's revisionstekniske udvalg, afsnit 27

¹³⁸ FSR's revisionstekniske udvalg, afsnit 28

¹³⁹ FSR's revisionstekniske udvalg, afsnit 30

¹⁴⁰ Füchsel, Kim, Peter Gath, Lars Bo Langsted og Jens Skovby, s. 58

”Den ansvarlige part og de tiltænkte brugere kan tilhøre forskellige organisationer eller samme organisation.”¹⁴¹

Således behøver den ansvarlige part og de tiltænkte brugere ikke, efter begrebsrammen, udgøres af en virksomhed og offentligheden.

Denne definition er dog ikke helt sammenfaldende med den definition, som Erhvervs- og Selskabsstyrelsen fastsætter i erklæringsvejledningen, som trådte i kraft den 1. juli 2008. Af erklæringsvejledningen fremgår det at:

”Erklæringer, der udelukkende er bestemt til hvervgivers eget brug, er ikke omfattet af bekendtgørelsen. Her må revisor sikre sig, at det af dokumentet eller erklæringen tydeligt fremgår, at erklæringen kun er til hvervgivers eget brug for at markere, at erklæringen ikke er omfattet af bekendtgørelsens krav. Revisionsstandardernes begrebsramme for erklæringsopgaver med sikkerhed, som FSR har udgivet, anvender ikke begrebet hvervgiver, men sonder mellem ”tre-” eller ”topartsforhold”, hvor kun trepartsforhold er omfattet af begrebsrammen. Der kan forekomme situationer, hvor en erklæringsopgave vil være omfattet af begrebsrammen, men ikke vil være omfattet af revisorloven og erklæringsbekendtgørelsen. Det kan f.eks. være en situation, hvor bestyrelsen i et selskab anmoder revisor om at gennemgå en opgørelse udarbejdet af direktionen for at sikre kvaliteten af beslutningsgrundlaget. Efter begrebsrammen vil der være tale om et trepartsforhold med revisor, direktionen som ansvarlig part og bestyrelsen som bruger. Efter revisorloven vil erklæringen være til hvervgivers eget brug (selskabet) og vil dermed ikke være omfattet af loven og bekendtgørelsen.”¹⁴²

Som det fremgår af ovenstående vil der således ikke være tale om en erklæring omfattet af loven og bekendtgørelsen, såfremt ”den ansvarlige part” og ”tiltænkte bruger” er inden for samme organisation, idet der, jf. erklæringsvejledningen, således kun ville være tale om et topartsforhold, bestående af hvervgiver og revisor.

Idet en person bl.a. strafferetligt, kan ses uafhængigt af selskabet, kan der dog, trods ovenstående, godt ligges den antagelse af lovgiver er af den opfattelse af det er muligt at afgive erklæringer – og så inden for samme selskab. Dette må dog bero på en konkret vurdering af, hvorvidt der er tale om

¹⁴¹ FSR’s revisionstekniske udvalg, afsnit 22

¹⁴² Vejledning om bekendtgørelsen om godkendte revisorerers erklæringer, afsnit 4.1

en erklæring, hvilket udmunder i at der kræves en konkret vurdering af hvem der kan betragtes som hvervgiver, idet der, som skrevet, kræves et trepartsforhold, for at der er tale om en erklæring.¹⁴³

At være hvervgiver vil ud fra en sproglig forståelse indebære, at man giver en anden et hverv eller en opgave at udføre.¹⁴⁴ At det typisk vil være virksomheden henholdsvis kunden selv, der betaler revisor for arbejdet, vil være uden betydning. Ikke desto mindre tvinger revisorloven og dens forarbejder til den konklusion, der også fremgår af Erhvervs- og Selskabsstyrelsens vejledning, at har man selv bedt revisor om erklæringen, er man hvervgiver, og dermed falder revisors arbejde helt uden for revisorloven, om end der er tale om en erklæring med eller uden sikkerhed. Har klienten derimod anmodet revisor om at afgive den pågældende erklæring, er klienten hvervgiver i lovens forstand, og modtageren af erklæringen er tredjepart.¹⁴⁵

En helt anden side af sagen er hvorvidt den pågældende erklæring, udover at blive anvendt af hvervgiver, også vil kunne anvendes eller bliver anvendt overfor tredjemand. Det er klart, at alt hvad der ligger på skrift, altid vil kunne forevises andre, uden at dette fratager erklæringen dens ”interne” brug. I visse tilfælde vil det således være tilstrækkeligt at revisor forsyner erklæringen med en klar og tydelig påtegning, hvoraf det eksplicit fremgår at erklæringen er til klientens eget brug. I så fald må revisor lovligt afgive den pågældende erklæring uden at skulle opfylde revisorlovens krav.¹⁴⁶

Det står dog ligeledes klart at der vil være tilfælde hvor revisor vil være velvidende om, at klienten agter at anvende arbejdet overfor tredjemand. Såfremt revisor er vidende herom, vil der være tale om en erklæringsafgivelse i revisorlovens forstand, således at betingelserne heri skal være opfyldt. Dette følger direkte af RL § 1, stk. 2 og stk. 3’s ordlyd, der taler om, at erklæringen ikke udelukkende må være bestemt til hvervgivers eget brug. En sådan bestemmelse må dels kunne ligge i erklæringens art, dels i den konkrete viden revisor måtte have om den pågældende erklærings påtænkte anvendelse.¹⁴⁷

Revisor kan således ikke blot ved at angive på erklæringen at denne alene er til hvervgivers eget brug, bringe den udenfor revisorlovens anvendelsesområde, hvis revisor indså eller burde have ind-

¹⁴³ Füchsel, Kim, Peter Gath, Lars Bo Langsted og Jens Skovby, s. 59-60

¹⁴⁴ Becker-Christensen, Christian, s. 605

¹⁴⁵ Revisorloven med kommentarer, s. 17

¹⁴⁶ Revisorloven med kommentarer, s. 18

¹⁴⁷ Füchsel, Kim, Peter Gath, Lars Bo Langsted og Jens Skovby, s. 61

set at erklæringen reelt ville blive brugt over for tredjemand. Dette fremgår endvidere af Disciplinærnævnets afgørelse af 31. marts 2008¹⁴⁸, hvor en indklagede revisionsvirksomhed i en revisortilsynssag vedrørende lovpligtig kvalitetskontrol gjorde gældende, at visse afgivne erklæringer ikke var omfattet af Revisortilsynets kvalitetskontrol, idet erklæringerne kun var til kundernes eget brug (på samtlige regnskaber var anført påtegninger, hvoraf det fremgik, at der var ydet assistance med opstilling af regnskaber til eget brug). Nævnet fandt, at de pågældende erklæringer var omfattet af revisorloven, idet de også var til brug for SKAT.¹⁴⁹

Endvidere fremgår det af RL § 1, stk. 3, at erklæringer der kræves i henhold til lovgivningen, vil være omfattet af lovens § 16, stk. 3, § 22, § 30, §§ 43-46 og § 54, stk. 4, 1. pkt.. Det vil sige, at uanset om lovpligtige erklæringer er beregnet til hvervgivers eget brug, vil en lovpligtig erklæring blive betragtet som en erklæring i lovgivningens forstand, og vil derfor anses for omfattet af begrebet, trepartsforhold. Trepartsforholdet vil her kunne antages at bestå af: lovgiver/offentligheden (tiltænkt bruger), virksomheden (ansvarlige part) og revisor.

Som skrevet i dette kapitels afsnit 5.2.2, vedrørende revisionsbekendtgørelsens § 6, nr. 1, skal revisors erklæring på dette område, afgives i protokollatet vedrørende årsrapporten. Det afgørende for om denne erklæring vil være omfattet af lovens anvendelsesområde, må således bero på en konkret vurdering af hvorvidt erklæringen kan anses for omfattet af et trepartsforhold i lovens forstand eller ej.

Afsnit 5.3.3 indeholder en nærmere redegørelse af revisionsprotokollen som erklæringsmedie, samt hvorvidt lovgivningen indeholder særlige bestemmelser, som kan medfører at revisors erklæring i henhold til revisionsbekendtgørelsens § 6, nr. 1, kan anses for omfattet af et trepartsforhold, og dermed lovgivningens anvendelsesområde.

5.3.2.1.2.2 Begrebsrammens punkt b - Erklæringsemnet

Erklæringsemnet og emneindholdet i en erklæringsopgave med sikkerhed kan antage mange former, herunder systemer og processer,¹⁵⁰ hvilket er gældende for erklæringen i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, hvor emneindholdet vil være hvorvidt fondsmæglerselskabet har betryggende interne kontrolprocedurer og forretningsgange.

¹⁴⁸ Disciplinærnævnet for Statsautoriserede og Registrerede Revisorers kendelse af 31. marts 2008 (sag nr. 40-2005-R)

¹⁴⁹ Disciplinærnævnet for Statsautoriserede og Registrerede Revisorers kendelse af 31. marts 2008 (sag nr. 40-2005-R) og Revisorloven med kommentarer, s. 18

¹⁵⁰ FSR's revisionstekniske udvalg, afsnit 31

Der kan være betydelige forskelle knyttet til vurderingen af forskellige erklæringsemner afhængigt af, om der er tale om kvalitative eller kvantitative data, objektive eller subjektive data, data vedrørende realiserede historiske forløb eller data vedrørende urealiserede fremtidige forløb. Forskelle i emnets karakteristika påvirker den præcision, hvormed erklæringsemnet kan vurderes eller måles efter kriterier, og beviskraften af tilgængeligt bevis. Derfor bør det ud fra revisors erklæring fremgå tydeligt hvilke karakteristika der er knyttet til den pågældende erklæring.¹⁵¹

5.3.2.1.2.3 Begrebsrammens punkt c - Egnede kriterier

Egnede kriterier er i henhold til begrebsrammen, de benchmarks, som revisor anvender til at vurdere eller måle erklæringsemnet, og er som udgangspunkt opdelt i formelle og mindre formelle kriterier.

Når der som i revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, skal afgives erklæring om hvorvidt selskabet har betryggende interne kontrolprocedurer og forretningsgange, kan et eksempel på formelle kriterier være en anerkendt referenceramme som COSO ERM. Foruden dette kan formelle kriterier også være relevant lovgivning, bekendtgørelser eller kontrakter, når der erklæres om overholdelse. Mindre formelle kriterier kan modsat være internt udviklet kodeks eller lignende.¹⁵²

Egnede kriterier er en forudsætning for rimelig konsistente vurderinger eller målinger af erklæringsemner. Uden den referenceramme som egnede kriterier udgør, ville enhver konklusion være åben overfor fortolkning og misforståelse. Idet det er op til revisor at vurdere hvilke kriterier der er egnede til den enkelte erklæringsopgave, vil der inden for samme erklæringsemne kunne være forskellige kriterier, alt afhængig af hvem der udfører den enkelte opgave. Ved vurdering af, om kriterierne for en bestemt opgave er egnede, skal revisor således overveje følgende karakteristika:¹⁵³

- Relevans
- Fuldstændighed
- Pålidelighed
- Neutralitet
- Forståelighed

Vurdering eller måling af et erklæringsemne på basis af revisors egne forventninger, vurderinger og erfaringer udgør derfor ikke egnede kriterier i henhold til begrebsrammen.¹⁵⁴

¹⁵¹ Füchsel, Kim, Peter Gath, Lars Bo Langsted og Jens Skovby, s. 181-182

¹⁵² FSR's revisionstekniske udvalg, afsnit 34

¹⁵³ FSR's revisionstekniske udvalg, afsnit 36-37

¹⁵⁴ Füchsel, Kim, Peter Gath, Lars Bo Langsted og Jens Skovby, s. 183

Når revisor har valgt de egnede kriterier skal det, jf. begrebsrammen, sikres at disse er tilgængelige for de tiltænkte brugere, for herved at give dem mulighed for at forstå, hvordan erklæringsemnet er vurderet og målt.¹⁵⁵

5.3.2.1.2.4 Begrebsrammens punkt e - Passende erklæringsform

På baggrund af ovenstående gennemgang, af begrebsrammen for erklæringsopgaver med sikkerhed og dennes sammenhæng med RS systemet, kan det udledes at erklæringen som skal afgives i overensstemmelse med revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 enten bør være omfattet af *revisionsstandarderne om andre erklæringsopgaver med sikkerhed end revision eller review af historiske finansielle oplysninger*, eller *revisionsstandarderne om beslægtede opgave*. Sidstnævnte erklæringsform vil således være en erklæring uden sikkerhed i lovens forstand, og det afgørende for valg af passende erklæringsform, anses herfor, på nuværende tidspunkt, at afhænge af hvorvidt trepartsforholdet er opfyldt via revisionsprotokollen eller ej.

Inden der foretages en nærmere redegørelse af revisionsprotokollen som erklæringsmedie, foretages der en kort gennemgang af de udvalgte erklæringsformer, for herved at opnå overbevisning om hvorvidt de valgte erklæringsformer indeholder særlige karakteristika eller ej, som vil kunne påvirke det endelige valg af erklæringsform. Endvidere foretages denne gennemgang for efterfølgende at kunne vurdere disses implementering i det pågældende erklæringsmedie.

5.3.2.1.2.4.1 Andre erklæringsopgaver med sikkerhed

RS 3000 omhandler andre erklæringsopgaver med sikkerhed end revision eller review af historiske finansielle oplysninger (andre erklæringsopgaver med sikkerhed), og omfatter erklæringer med såvel høj som begrænset grad af sikkerhed.¹⁵⁶

Formålet med RS 3000 beskrives i afsnit 1 i standarden:

”Formålet med denne RS om andre erklæringsopgaver med sikkerhed er at etablere grundlæggende principper og vigtige arbejdshandlinger for og give vejledning til praktiserende revisorer (herefter betegnet ”revisor”) om udførelse af andre erklæringsopgaver med sikkerhed end revision eller review af historiske finansielle oplysninger, omfattet af RS om revision og review.”

Målet for revisor er således først og fremmest at kunne afgive en erklæring med høj eller begrænset grad af sikkerhed. RS 3000 udtrykker dette mål lidt omvendt ved at beskrive, at målet ved en opga-

¹⁵⁵ FSR's revisionstekniske udvalg, afsnit 38

¹⁵⁶ RS 3000, afsnit 2

ve med en erklæring med sikkerhed er at reducere opgaverisikoen til et acceptabelt lavt niveau, hvor det acceptable niveau for opgaverisiko er højere ved begrænset sikkerhed end ved høj grad af sikkerhed.¹⁵⁷ Revisors kan således ikke positivt bekræfte noget i sin konklusion ved begrænset grad af sikkerhed.

RS 3000 favner bredt, både med hensyn til målgruppe og erklæringsemne.¹⁵⁸ RS 3000, kan derfor være løsningen på forskellige typer af erklæringsopgaver, og et eksempel der nævnes direkte i standarden er afgivelse af en erklæring vedrørende intern kontrol.¹⁵⁹

I afsnit 5.3.2.1.2 fremgår det at begrebsrammen kræver et trepartsforhold, for at der er tale om en erklæring med sikkerhed, og såfremt et sådanne eksisterer, vil den pågældende erklæring være omfattet af revisorloven.

En RS 3000 erklæring afgives således i overensstemmelse med RL § 1, stk. 2, idet erklæringen afgives med sikkerhed og som udgangspunkt til brug i et trepartsforhold. Da erklæringsbekendtgørelsen indeholder de samme afgrænsninger af revisors arbejde som revisorloven,¹⁶⁰ gælder erklæringsbekendtgørelsen, i henhold til dennes § 1, ligeledes for erklæringer afgivet i henhold til RS 3000.

Dette afspejles også i Erhvervs- og Selskabsstyrelsens erklæringsvejledning, hvoraf det fremgår at: *”I forhold til revisionspåtegninger og erklæringer om review på regnskaber er andre erklæringer ofte rettet mod én eller få modtagere, som er kendte ved afgivelsen af erklæringen. Revisor skal derfor udforme erklæringen ud fra behovene hos denne begrænsede kreds af modtagere. Det kan være hensigtsmæssigt, at revisor i erklæringen tilkendegiver, hvilke modtagere den pågældende erklæring retter sig mod. Derved undgås problemer, hvis hvervgiver - bevidst eller ubevidst – anvender erklæringen over for andre modtagere end forudsat ved udarbejdelsen.”*¹⁶¹

En RS 3000 erklæring, der er afgrænset fra historiske, finansielle oplysninger, falder således indenfor erklæringsbekendtgørelsens §§ 13 – 16, hvoraf der bl.a. fremgår følgende krav til en sådan erklæring:

- Identifikation af erklæringsemnet
- Omtale af revisors ansvar
- Omtale af revisors udførte arbejde

¹⁵⁷ RS 3000, afsnit 2

¹⁵⁸ Füchsel, Kim, Peter Gath, Lars Bo Langsted og Jens Skovby, s. 285

¹⁵⁹ RS 3000, afsnit 49, pkt. e

¹⁶⁰ Erklæringsbekendtgørelsen, s. 8

¹⁶¹ Erklæringsbekendtgørelsen, afsnit 7

- Eventuelle forbehold
- Konklusion om det udførte arbejde
- Eventuelle supplerende oplysninger

På baggrund af ovenstående gennemgang af RS 3000, kan det således fastslås at denne kan være anvendelig i forbindelse med revisors erklæring i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, såfremt der eksisterer et trepartsforhold i lovens forstand, og denne afgives med sikkerhed. Endvidere kan det udledes at hvis RS 3000 anvendes som erklæringsform, tilrådes det at revisor tilkender hvem erklæringen er rettet til, således erklæringen ikke anvendes over for uberettigede modtagere.

Slutteligt fastsætter RS 3000 nogle krav, til udformningen af erklæringen, som revisor ligeledes skal være opmærksomme på, således standarden efterleves.

5.3.2.1.2.4.2 Beslægtede opgaver

Med indførslen af § 1, stk. 3 i RL har det været lovgivers intention at dække forskellige erklæringer, i henhold til eksempelvis særlovgivning, af, således disse erklæringer uanset krav om sikkerhed, på et vist plan, vil være omfattet af revisorloven. Fælles for disse erklæringer er fraværet af sikkerhed og konklusion i revisors erklæring.

Inden for disse erklæringer opereres normalt med to typer af erklæringer:¹⁶²

- Aftalte arbejdshandlinger vedrørende regnskabsmæssige oplysninger (RS 4400)
- Assistance med regnskabsopstilling (RS 4410)

I henhold til revisorlovens bestemmelser er det kun enkelte dele af loven, der omfatter denne type af erklæringer, og alle andre bestemmelser i loven falder således udenfor.

Nogle af de essentielle bestemmelser, som omfatter denne typer erklæringer vurderes at være:¹⁶³

- Revisor skal udføre sit arbejde med professionel kompetence og fornøden omhu.
- Revisor behøver ikke være uafhængig ved afgivelse af denne type erklæringer. Manglende uafhængighed skal dog oplyses.

¹⁶² Füchsel, Kim, Peter Gath, Lars Bo Langsted og Jens Skovby, s. 309

¹⁶³ Füchsel, Kim, Peter Gath, Lars Bo Langsted og Jens Skovby, s. 308

Foruden ovenstående gælder endvidere revisors indberetningspligt til SØK, revisors tavshedspligt, mulighed for at indbringe revisor for revisornævnet samt straffebestemmelserne i RL § 54, stk. 4, 1. punktum.¹⁶⁴

Aftalte arbejdshandlinger vil meget ofte dække over mange andre forhold end regnskabsmæssige oplysninger, hvorfor der fokuseres på RS 4400 til brug for denne afhandling. Dette fremgår af afsnit 2 i standarden som lyder således:

”Denne RS retter sig mod opgaver vedrørende regnskabsmæssige oplysninger. Den kan imidlertid være retningsgivende ved opgaver om ikke-regnskabsmæssige oplysninger under forudsætning af, at revisor har tilstrækkeligt kendskab til det pågældende område, og at der er rimelige kriterier, som observationer og resultater kan baseres på”

Dette er således en erkendelse af, at revisor godt kan bruge denne standard for aftale arbejdshandlinger uden for det regnskabsmæssige område, så længe revisor fortager de nødvendige tilpasninger.

Efter ikrafttrædelsen af den nye erklæringsbekendtgørelse om godkendte revisorerers erklæringer, den 1. juli 2008, gælder erklæringsbekendtgørelsen kun erklæringer med sikkerhed.¹⁶⁵ Som følge heraf vil erklæringer efter RL § 1, stk. 3, herunder RS 4400, falde udenfor erklæringsbekendtgørelsens rækkevidde. Dog indeholder revisionsstandarden krav til erklæringernes udformning, som revisor skal overholde.

RS 4400 er som udgangspunkt tiltænkt anvendelse i et trepartsforhold, i henhold til RL § 1, stk. 3, men kan også anvendes i et topartsforhold. Såfremt den anvendes i et topartsforhold, skal revisor dog være opmærksom på, at erklæringen vil falde udenfor lovens anvendelsesområde.

Målet med en opgave om aftalte arbejdshandlinger fremgår af afsnit 4 i RS 4400, som tilsiger:

”Målet med en opgave om aftalte arbejdshandlinger er, at revisor udfører revisionslignende arbejdshandlinger, som revisor, virksomheden og enhver relevant tredjepart er blevet enige om, og erklærer sig om de faktiske resultater.”

Revisor skal således udelukkende erklære sig om de faktiske resultater af de handlinger der er udført. Dette understreger vigtigheden af, at de aftalte arbejdshandlinger er nøje udspecificeret, således alle parter er enige om hvilket arbejde der kræves udført. Som følge heraf skriver revisor også i

¹⁶⁴ Füchsel, Kim, Peter Gath, Lars Bo Langsted og Jens Skovby, s. 308

¹⁶⁵ Erklæringsbekendtgørelsen, s. 2

sin erklæring efter RS 4400, hvad undersøgelserne i henhold til den indgåede aftale har medført af resultater. Disse resultater fremstår så til gengæld også som fakta, og kan siges at være med 100 % sikkerhed - dog ikke med sikkerhed som defineret i begrebsrammen.¹⁶⁶

Til gengæld udtaler revisor sig ikke om fuldstændighed eller forhold der falder udenfor de aftalte arbejdshandlinger, der kunne resulterer i et helt andet resultat end det revisor, på baggrund af de aftalte arbejdshandlinger, er nået frem til. Netop idet fuldstændigheden ikke er et element der tages i betragtning i denne RS, vurderes det at en erklæring om en virksomheds samlet interne kontrolprocedurer og forretningsgange vil være kompliceret at afgive, idet en sådan gennemgang vil kræve fuldstændighed i vurderingen af hvorvidt en virksomheds samlede risici er afdækket. RS 4400 kan derfor som udgangspunkt godt anvendes i forbindelse med revisors erklæring i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, om end det vil være omstændigt at opnå 100 % overbevisning om erklæringsemnet, som en sådan erklæring kræver.

5.3.3 Erklæringsmedie

Revisionsbekendtgørelsen tilskriver at revisors erklæring i henhold til § 6, nr. 1 skal afgives i protokollen for årsregnskabet. For at kunne vurdere hvorvidt protokollen kan anses som det rette rapporteringsmedie samt om der eksisterer særlige bestemmelser der ville kunne indvirke på valg af erklæringsform, anses det for nødvendigt at foretage en kort gennemgang af reglerne for revisionsprotokollen.

Selve revisionsprotokollen er ikke noget specielt dansk fænomen, men der er traditionelt lagt stor vægt på førelsen af denne protokol her i landet.¹⁶⁷ Revisionsprotokollen skal udarbejdes, når der har været udført revision af årsregnskabet, og fungere på denne måde som kommunikationsmiddel mellem revisor og virksomhedens ledelse. I modsætning til revisionspåtegningen i årsregnskabet, som er offentligt tilgængeligt, er revisionsprotokollen en intern rapportering til virksomhedens øverste ledelse¹⁶⁸ (hvervgiver), og er som følge heraf, som udgangspunkt, ikke offentligt tilgængelig^{169 170}.

Føring af revisionsprotokol er i Danmark reguleret af revisorloven, med hjemmel i §§ 20 og 21 samt af RS 265, som alle stiller visse indholds krav samt bestemmelser for hvornår revisor skal udarbejde revisionsprotokollater. Endvidere indeholder selskabslovens § 129 en bestemmelse som på-

¹⁶⁶ Füchsel, Kim, Peter Gath, Lars Bo Langsted og Jens Skovby, s. 313

¹⁶⁷ Revisorloven med kommentarer, s. 59

¹⁶⁸ Med virksomhedens øverste ledelse menes det ledelsesorgan, som har ansvar for overordnet tilsyn med den daglige ledelse.

¹⁶⁹ Afsnit 5.3.4 indeholder en nærmere redegørelse for revisionsprotokollens tilgængelighed.

¹⁷⁰ Füchsel, Kim, Peter Gath, Lars Bo Langsted og Jens Skovby, s. 339

lægger bestyrelsen at underskrive revisionsprotokollen, som en bekræftelse på, at de er blevet gjort bekendt med indholdet.

Ved at implementere revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, som bestanddel i revisionsprotokollen, kan det således antages at både revisor såvel som bestyrelsen, på baggrund af revisors erklæring, erklærer sig om selskabets interne kontrolprocedurer og forretningsgange.

Revisionsprotokollen er således vigtig for bestyrelsen, idet bestyrelsen herigennem får relevant rapportering om forhold, som er omfattet af revisors arbejdsopgaver, og som revisor anser som væsentlige for bestyrelsens udførsel af sit hverv.¹⁷¹

Samtidig fungere revisionsprotokollen som dokumentationsværktøj for revisor, således revisor kan dokumentere at have meddelt alle væsentlige forhold, identificeret under revisionen, til selskabets øverste ledelse.¹⁷² Andre har således principielt ikke indflydelse på indholdet i revisionsprotokollen, men fremkommer der i særbestemmelser (lex specialis) krav til indførsel eller oplysning i revisionsprotokollen, skal disse dog følges.¹⁷³ Det er således revisor der fastsætter niveau for væsentlighed og risiko i forbindelse med hvilke emner der skal behandles i protokollen - indenfor rammerne af lovgivningen og god revisorskik.¹⁷⁴

Af ovenstående kan det udledes at revisionsprotokollen, som udgangspunkt ikke kan anses for et passende erklæringsmedie for revisors erklæring i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, idet revisionsprotokollen er møntet på revisors kommunikation af væsentlige forhold, identificeret under revisionen, og som følge heraf vil have en naturlig tilknytning til selskabets årsrapport. Dvs. væsentlige forhold af betydning for selskabets årsrapport.

Hvorvidt selskabet har betryggende interne kontrolprocedurer og forretningsgange, som favner bredere end de regnskabsmæssige områder, kan ikke antages at være tilknyttet væsentlige forhold af betydning for selskabets årsrapport. Idet RS 265, afsnit 7, tilsiger at revisor skal påse overholdelse af de særlige bestemmelser om revisionsprotokollens form og indhold, der er fastsat i lovgivningen og vedtægterne for den pågældende virksomhed, har revisor dog, som udgangspunkt, ikke mulighed for at ændre erklæringsmedie for revisors erklæring i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1.

¹⁷¹ Füchsel, Kim, Peter Gath, Lars Bo Langsted og Jens Skovby, s. 341

¹⁷² RL § 20, stk. 3

¹⁷³ RS 265, afsnit 7

¹⁷⁴ RL § 20, stk. 3

I efterfølgende afsnit, vil der blive foretaget en nærmere redegørelse af de lovkrav og revisionsstandarder der har indflydelse på revisionsprotokollens indhold, for herved at identificere særlige bestemmelser, som kan have indflydelse på revisors erklæring i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 samt erklæringsmediet.

5.3.3.1 Lovkrav og standarder vedrørende revisionsprotokollen

Bestemmelserne om føring af revisionsprotokol har tidligere været reguleret i både ÅRL og erklæringsbekendtgørelsen,¹⁷⁵ men er efter vedtagelse af den nye revisorlov i 2008, nu udelukkende reguleret af revisorloven, idet alle bestemmelser om føring af revisionsprotokol blev optaget direkte i denne, med hjemmel i §§ 20 og 21.¹⁷⁶

Revisors kommunikation af revisionsmæssige forhold til virksomhedens øverste ledelse er derudover omfattet af RS 260 om kommunikation af revisionsmæssige forhold til virksomhedens øverste ledelse, samt RS 265 om revisionsprotokollen.¹⁷⁷

Af øvrige relevante standarder kan nævnes RS 210 om indhold af revisionsaftaler, RS 240 om revisors ansvar for at overveje besvigelser ved revision af regnskab samt RS 250 om vurdering af overholdelse af lovgivningen.¹⁷⁸ Idet der til brug for afklaringen af afhandlingens problemstilling udelukkende fokuseres på revisors kommunikation via revisionsprotokollen, til virksomhedens øverste ledelse, vil der ikke blive foretaget en nærmere redegørelse af RS 210, 240 og 250.

Foruden ovenstående er revisionsprotokollen for finansielle virksomheder endvidere reguleret af revisionsbekendtgørelsen § 4, som fremsætter krav om særlige oplysninger, revisor skal medtage i revisionsprotokollen. Disse krav omhandler primært følgende:

- Oplysning om samtlige påbud som Finanstilsynet har afgivet i regnskabsåret, samt de påbud der ikke er efterlevet fra året før.
- Oplyse om hvorvidt revisor har overholdt forbudet mod selvrevision.
- Opsummering af samtlige påtaler og risikoplysninger, som Finanstilsynet har afgivet i regnskabsåret.

¹⁷⁵ R&R ONLINE – Revisionsprotokollen, s. 1

¹⁷⁶ Füchsel, Kim, Peter Gath, Lars Bo Langsted og Jens Skovby, s. 345

¹⁷⁷ Ibid

¹⁷⁸ R&R ONLINE – Revisionsprotokollen, s. 1

Idet ovenstående bestemmelser ikke anses for at have indflydelse på vurderingen af revisionsprotokollen som rapporteringsmedie for revisors erklæring i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, er det i afhandlingen valgt ikke at foretage en nærmere redegørelse af bestemmelserne i revisionsbekendtgørelsen § 4.

§ 4 i revisionsbekendtgørelsen suppleres af RL § 21, som er en særbestemmelse møntet på bl.a. virksomheder underlagt tilsyn af Finanstilsynet, herunder fondsmæglerselskaber. RL § 21 tilsiger at revisor i revisionsprotokollater, der vedrører et årsregnskab m.v. skal oplyse om:

1. *Andre ydelser end revision, der er leveret til den reviderede virksomhed af revisionsvirksomheden og dens dattervirksomheder, og*
2. *de foranstaltninger, der er iværksat for at mindske eventuelle trusler mod revisors uafhængighed, som dokumenteret af revisor, jf. § 24, stk. 6.*

I lighed med revisionsbekendtgørelsen § 4, er dette yderligere tiltag som kan anses for offentlighedens måde til, bl.a. at gennemsigtiggøre revisors arbejde i virksomheder, der er i offentlighedens interesse. Det kan dog udledes at denne paragraf i lighed med revisionsbekendtgørelsen § 4, ikke har indflydelse på vurdering af revisionsprotokollen som erklæringsmedie for revisors erklæring i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1.

I modsætning til de øvrige bestemmelser i revisorloven er § 20 kun obligatorisk, hvor der er tale om udførsel af lovpligtig revision.¹⁷⁹ RL § 20 fastsætter de overordnede krav til indholdet i revisionsprotokollen, og er formuleret således:

”Revisor skal føre en revisionsprotokol i virksomheder, hvis årsregnskab m.v. revideres.

Stk. 2. Revisionsprotokollen skal føres til hvervgivers brug, medmindre andet er krævet. I virksomheder, som har et revisionsudvalg, jf. § 31, er revisionsprotokollen endvidere til revisionsudvalgets brug.

Stk. 3. I revisionsprotokollen skal revisor redegøre for arten og omfanget af de udførte revisionsarbejder og konklusionen herpå. Revisor skal herunder i det mindste oplyse om følgende, når der er udført revision:

1. *Væsentlige spørgsmål vedrørende revisionen, herunder især væsentlig usikkerhed, fejl eller mangler vedrørende virksomhedens bogholderi, regnskabsvæsen eller interne kontrol,*

¹⁷⁹ Revisorloven med kommentarer, s. 60

2. forhold, som normalt må forventes at have betydning for modtagerens eller hvervgiverens stillingtagen til årsregnskabet m.v.,
3. hvorvidt revisor opfylder lovgivningens krav til revisors uafhængighed, og
4. hvorvidt revisor under revisionen har modtaget alle de oplysninger, der er anmodet om.

Stk. 4. Oplysninger i revisionsprotokollen kan ikke erstattes af andre meddelelser.

Stk. 5. I modervirksomheder, der aflægger koncernregnskab, skal revisionsprotokollen indeholde en omtale af revisionen af koncernregnskabet.”

Med iagttagelse af afhandlingens problemstilling, findes RL § 20, stk. 1 og 3, nr. 1 relevant, idet der her er tale om revisorlovens stillingtagen til revisionsprotokollens formkrav samt revisors oplysningspligt vedrørende virksomhedens interne kontrol.

Som det fremgår af stk. 3, nr. 1, skal revisor omtale svagheder i selskabets interne kontroller og registreringssystemer, der vil kunne få væsentlig betydning for selskabet. Denne bestemmelse kan fejlagtigt henfører læsers tanker på revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, som tilsiger at revisor skal erklærer sig om virksomhedens interne kontrolprocedurer og forretningsgange. RL 20, stk. 3, nr. 1 er dog et generelt krav, og henfører til mangler i forretningsgange og interne kontroller indenfor de regnskabsmæssige områder, og har som følge heraf ikke tilknytning til § 6 i revisionsbekendtgørelsen, som kræver en selvstændig erklæring.

Som det fremgår af stk. 1 er der ikke fastsat krav i RL § 20 til formkravet af indholdet, opbygningen af eller detaljeringsgraden i revisionsprotokollater, hvorfor der i praksis ses en stor variation i omfanget af revisionsprotokollaterne. Hertil kommer endvidere, at der, inden for rammerne af RS 260, RS 265 og god revisorskik, mellem revisionsfirmaerne, har udviklet sig en vis ens praksis for udformningen af protokollater. Som følge heraf anses det for væsentlige at gennemgå disse revisionsstandarter nærmere for at identificere mulige indicier for hvorfor revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 er bestemt som en bestanddel af revisionsprotokollen.

5.3.3.1.1 RS 265 - Revisionsprotokollen

I marts 2002 udsendte FSR's revisionstekniske udvalg RS 265 om revisionsprotokollen, hvor der undtagelsesvist ikke findes nogen tilsvarende international revisionsstandard. De danske regler om revisionsprotokollater er i praksis en meget velfungerende kommunikation mellem revisor og besty-

relsen, som knytter sig tæt til den danske tostrengede ledelsesmodel, hvor bestyrelsen¹⁸⁰ har en overordnet og delvist uafhængig kontrolopgave i forhold til selskabets direktion.

RS 265 tilskriver at revisionsprotokollen ikke bør omhandle lange detaljerede redegørelser for forhold, som ikke er væsentlige for bestyrelsen. Såfremt revisor føler trang eller bliver bedt om at redegøre for visse forhold i detaljer, bør dette således ske i et særskilt notat uden for revisionsprotokollen for at sikre, at revisionsprotokollen alene omfatter forhold af væsentlighed for revisionen.

RS 265 opererer med fem typer af revisionsprotokollater, hvoraf netop protokollatet vedrørende årsrapporten, som erklæringen i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 skal skrives i, er et af disse.

Det kommer til udtryk i RS 265 at protokollatet anvendes af bestyrelsen som et vigtigt bidrag til vurdering af årsregnskabet, hvorfor redegørelsen for det udførte revisionsarbejde bør begrænses til risikoområder i forhold til årsregnskabet og mere væsentlige regnskabsposter og regnskabsmæssige forhold.

Det er i henhold til revisorloven et krav, at det i revisionsprotokollatet omtales, såfremt der er indgået aftale om udførsel af detaljeret kontrol eller om afgivelse af rapporter eller erklæringer i forbindelse med rådgivning og assistance. Dog er det hverken et krav i revisorloven eller i RS 265, at beretning om ekstraopgaver sker i separate protokollater.

Dette kommer sig af, at revisor i visse tilfælde, afgiver en lang række erklæringer ud over revisionspåtegningen. Sådanne erklæringsopgaver skal oplyses i revisionsprotokollen, ikke nødvendigvis ved en fuld gengivelse heraf, men i hvert fald ved angivelse af de vigtigste erklæringer, bl.a. med henblik på at sikre, at ledelsen er bekendt hermed.

Det kan diskuteres hvorvidt det ville være fornuftigt at behandle erklæringen i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 på samme måde. Dvs. at revisor alternativt kunne oplyse i protokollen at erklæringen i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 er udført samt resultatet heraf, men ellers lave en separat erklæring til virksomheden.

5.3.3.1.2 Kommunikation af revisionsmæssige forhold til virksomhedens øverste ledelse

I 2009 blev RS 260 udsendt i sin nuværende form, som tilsvarende den tidligere version af den internationale ISA 260 udstedt af IFAC.

¹⁸⁰ Et fondsmæglerselskab kan ikke have et tilsynsråd, som omtalt i selskabslovens § 111, stk. 1, nr. 2

RS 260 omhandler, som skrevet, kommunikation af revisionsmæssige forhold til virksomhedens øverste ledelse, og skal læses i sammenhæng med RS 265.

Det fremgår af RS 260 at revisor skal kommunikerer revisionsmæssige forhold af ledelsesmæssig interesse, der viser sig ved revisionen af årsregnskabet til virksomhedens øverste ledelse.

Revisionsmæssige forhold og det arbejde der ligger bag, defineres i RS 260, afsnit 4 som:

” I relation til denne RS er ”revisionsmæssige forhold af ledelsesmæssig interesse” de forhold, der viser sig ved revisionen, og som efter revisors opfattelse er både vigtige og relevante for den øverste ledelse i forbindelse med regnskabsaflæggelsen. Revisionsmæssige forhold af ledelsesmæssig interesse omfatter kun de forhold, som revisor har fået kendskab til som et resultat af den udførte revision. Revisor har ikke ved en revision udført i overensstemmelse med RS pligt til at planlægge revisionshandlingerne alene med sigte på at identificere forhold af ledelsesmæssig interesse.”

Revisor skal således vurdere revisionsmæssige forhold af ledelsesmæssig interesse, der viser sig ved revisionen af årsregnskabet, og kommunikere disse til den øverste ledelse.

Et forhold der nævnes direkte i RS 260, afsnit 11, er væsentlige svagheder i de interne kontroller, spørgsmål vedrørende den daglige ledelses integritet samt besvigelser, som involverer den daglige ledelse.

Der tænkes bl.a. her på svagheder i de interne kontrollers design og funktion, som kunne indikere, at anden ledelsesinformation, herunder delårsrapporter, som ikke er revideret, også kunne indeholde fejl. Der er således ikke fokus på områder der ikke påvirker de regnskabsmæssige informationer.

Såfremt revisor eller bruger af revisionsprotokollen ikke var opmærksom på definitionen af *revisionsmæssige forhold af ledelsesmæssige interesse*”, kunne ovenstående eksempel, til forveksling, sammenlignes med formålet af revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1. Ved implementering af revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 i revisionsprotokollen skal revisor og de tiltænkte brugere, således være opmærksom på at denne erklæring adskiller sig fra det resterende indhold i protokollen. Endvidere skal revisor være opmærksom på at der kræves yderligere handlinger for at revisor kan afgive en sådan erklæring, idet revisionen normalt ikke identificerer alle forhold der kan være relevante for den øverste ledelse,¹⁸¹ og derfor implicit heller ikke alle de væsentlige risici virksomheden er udsat for.

¹⁸¹ RS 260, afsnit 12, pkt. b

På baggrund af ovenstående kan der således sættes spørgsmålstegn ved værdien af revisionsprotokollen som erklæringsmedie for revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, idet der ved implementering af erklæringen i revisionsprotokollen indirekte opstår modsatrettet effekter mellem erklæringsmediet og erklæringsopgaven.

5.3.4 Adgang til revisionsprotokollen

Som nævnt i afsnit 5.3.3 udarbejdes revisionsprotokollater som udgangspunkt alene til brug for bestyrelsen, og indholdet heraf kommer således i princippet ikke til andres kundskab. Denne hovedregel er af afgørende betydning for, at revisor uden hensyntagen til omverdenen kan skrive frit i protokollen, herunder relevante kritiske bemærkninger.

I visse tilfælde er der dog tillagt en tilsyns- eller kontrolmyndighed ret til indsigt i revisionsprotokollen. Dette gælder bl.a. for finansielle virksomheder, jf. revisionsbekendtgørelsen § 3, stk. 4, herunder fondsmæglerselskaber. Her gælder at Finanstilsynet er den myndighed, der er tillagt adgang til revisionsprotokollen, idet en kopi af protokollatet vedrørende årsrapporten skal indsendes til Finanstilsynet sammen med to eksemplarer af den godkendte årsrapport.¹⁸²

Hvis der fokuseres på revisionsprotokollen som erklæringsmedie, med iagttagelse af ovenstående ret til indsigt, er fordelene, ved at implementere revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 som bestanddel i revisionsprotokollen, at Finanstilsynet opnår indirekte bekræftelse fra både virksomhedens bestyrelse samt revisor, idet begge parter skal underskrive protokollen.

Ulempen ved at lovgiver har implementeret paragraffen i revisionsprotokollen og gjort denne tilgængelig for Finanstilsynet, er at denne breche i den ellers fortrolige kommunikation mellem revisor og bestyrelsen kan medføre at revisor i højere grad holder protokollatets indhold strikt til det af loven krævede og derved undlader at rapportere skriftligt om andre relevante iagttagelser, som det kunne være formålstjenligt at diskutere med ledelsen.

5.4 Delkonklusion

Der er i dette kapitel foretaget en gennemgang og redegørelse af den lov der omfatter revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, samt teorien bag revisors erklæringer, for herigennem at muliggøre en vurdering af hvilken værdi denne paragraf har og hvad dens betydning er, erklæringsmediet samt erklæringsformen og dennes værdi.

¹⁸² FiL § 194 stk. 2

For at kunne redegøre for hvilken værdi revisors erklæring i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, bidrager med i et erklæringsforhold, blev der i afsnit 5.2, foretaget en fortolkning af denne paragraf ud fra retsdogmatikkens fortolkningsprincipper.

På baggrund af retsdogmatikkens beskrivende og analyserende virksomhed, blev der i afsnit 5.2.2, redegjort for at det udelukkende er revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, der findes essentiel i forhold til erklærings merværdiskabende funktion, hvorfor paragraffens litra a – d ikke har været behandlet i indeværende kapitel, og ligeledes ikke vil blive det fremadrettet i afhandlingen.

På baggrund af den retsdogmatiske analyse blev der i afsnit 5.2.3, foretaget en ordlydsfortolkning, kombineret med en præciserende fortolkning i afsnit 5.2.3.1, af bestemmelsen, med fokus på ordene *erklæring, administrative og regnskabsmæssige praksis* samt *betryggende*, hvor *betryggende* fandtes mest essentielt i forhold til at klarlægge hvilke arbejdshandlinger der kræves af revisor i forhold til erklæringsopgaven.

Der kan på baggrund af fortolkningen både fremføres argumenter for, at revisors arbejdshandlinger skal begrænses til en kontrol af tilstedeværelsen af virksomhedens interne kontrolprocedurer og forretningsgange, samt at revisor skal foretage handlinger for kontrol af disses effektivitet.

For at imødegå en mulig forventningskløft imellem modtager af revisors erklæring og revisor, blev der i afsnit 5.2.3.1 fremført rationaler, som underbygger den betydning af ordet *betryggende*, der er møntet mod at sikre noget. På baggrund heraf i kombination med den foretagne retsdogmatiske fortolkning, kan det konkluderes, at revisor skal opnå bevis for effektiviteten af virksomhedens interne kontrolprocedurer og forretningsgange i forbindelse med erklæringsafgivelsen.

For at kunne foretage en vurdering af erklæringens værdi i erklæringsforholdet, skal der som skrevet i afsnit 5.3.2 tages udgangspunkt i begrebsrammen for erklæringsopgaver med sikkerhed, idet denne er retningsgivende, for hvilke revisionsstandarder der finder anvendelse på den enkelte erklæringsopgave, samt hvorvidt erklæringen er omfattet af revisorlovens bestemmelser.

Et centralt element der både fremgår af begrebsrammens forudsætninger, samt revisorlovens bestemmelser, er hvorvidt der eksisterer et trepartsforhold eller ej.

I afsnit 5.3.4 blev der redegjort for at revisionsprotokollen som erklæringsmedie, som udgangspunkt alene er til brug for bestyrelsen, og indholdet heraf således ikke kommer til andres kundskab. Som en konsekvens heraf vil erklæringsopgaven, efter revisorloven, være til hvervgivers eget brug (sel-

skabet) og vil dermed ikke være omfattet af revisorloven og erklæringsbekendtgørelsen, idet den ansvarlige part og tiltænkte bruger ikke kan være indenfor samme organisation. I denne situation vil der således være tale om et topartsforhold, og revisor bør understrege dette ved at rette erklæringen direkte til virksomhedens bestyrelse.

Idet der i afsnit 5.2 dog blev redegjort for, at der er tale om en erklæring, der kræves i henhold til lovgivningen, vil revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 falde ind under RL § 1, stk. 3, hvormed en del af revisorlovens bestemmelser alligevel vil være gældende.

På baggrund af den nærmere redegørelse af lovens og begrebsrammens definition af et trepartsforhold, kan det udledes at revisors sondering af, hvorvidt erklæringsopgaven er omfattet af et to- eller trepartsforhold, ikke er helt så simpel, men at der kræves en konkret vurdering af hver enkelt opgave.

I afsnit 5.3.4 blev der redegjort for at revisionsprotokollen, som noget særligt, skal indsendes til Finanstilsynet for finansielle virksomheder, herunder fondsmæglerselskaber. Dette kan sammenholdes med den foretagne redegørelse af to- og trepartsforhold i afsnit 5.3.2.1.2.1, hvoraf det fremgår at såfremt revisor er bevidst eller burde vide, at en erklæring, uanset om denne er stilet udelukkende til virksomheden ledelse og derfor fremstår som et topartsforhold, vil blive anvendt overfor tredje- mand, vil dette blive betragtet som et trepartsforhold

På baggrund af dette kan det konkluderes, at trods det faktum at erklæringen i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 skal afgives i revisionsprotokollen, som per definition udelukkende er stilet til virksomhedens ledelse, bør denne betragtes som en erklæring i henhold til RL § 1, stk. 2, idet der indirekte er tale om et trepartsforhold, i overensstemmelse med begrebsrammen for erklæringsopgaver med sikkerhed. Trepartsforholdet vil således bestå af revisor, bestyrelsen som den ansvarlige part og Finanstilsynet samt bestyrelsen som tiltænkte bruger.

At Finanstilsynet bør anses som tredjepart i erklæringsforholdet, underbygges endvidere af det faktum at tilsynet i flere nylige sager har henvist til konkret indhold i revisionsprotokollen i forbindelse med Finanstilsynets offentliggjorte redegørelser i henhold til FiL § 352 a¹⁸³. Således har Finanstil-

¹⁸³ I henhold til FiL § 352 a, skal finanstilsynet, når en finansiell virksomhed er erklæret konkurs og staten har ydet garanti eller stillet midler til rådighed, udarbejde en redegørelse for forløbet op til konkursen

synet bl.a. henvist til indhold i revisionsprotokollerne for EBH Bank for årene 2003 til og med 2007¹⁸⁴ samt for Roskilde Bank for årene 2005 til og med 2007¹⁸⁵.

Finanstilsynet tilkendegiver endvidere i begge redegørelser, at tilsynet læser protokollerne vedrørende årsrapporterne med henblik på at opnå en øget viden om virksomhedens drift, praksis, kapital m.v., og foretager, på baggrund af protokollaterne, en vurdering af om der er områder, der giver grundlag til tilsynsmæssig reaktion.¹⁸⁶

Der må ud fra Finanstilsynets brug af revisionsprotokollaternes indhold, med rette kunne drages paralleller til Buster Larsen-sagen U 1965.126 HD^{187,188}, således at det ud fra almindelige retsgrundsatninger følger at en sådan anvendelse af revisionsprotokollen, og derigennem revisors erklæring i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, ikke med retsligt grundlag kan finde sted uden at Finanstilsynet indgår i trepartsforholdet. Såfremt Finanstilsynet ikke anses for at være indgået i trepartsforholdet, må anvendelsen af revisionsprotokollaternes indhold betragtes som uretmæssig anvendelse, idet det på baggrund af U 1965.126 HD udledes at man ikke kan anvende noget aktivt, som man ikke er part i.

Det der kan tale for, at Finanstilsynet, på nuværende tidspunkt, har valgt at implementerer revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 i protokollen, og ikke tilkendegivet denne som en selvstændig erklæringsopgave, kan være at denne bestemmelse på et teoretisk plan, skal anses som en udvidet going concern betragtning. Af RS 570 følger det at revisor, ved opnåelse af en forståelse af virksomheden

¹⁸⁴ Redegørelse for Finanstilsynets tilsyn med EBH Bank i henhold til § 352 a i lov om finansiel virksomhed i forbindelse med EBH Banks sammenbrug, s. 4 & 13-17

¹⁸⁵ Redegørelse for Finanstilsynets tilsyn med Roskilde Bank i henhold til § 352 a i lov om finansiel virksomhed, s. 7, 14, 20, 31 og 41

¹⁸⁶ Redegørelse for Finanstilsynets tilsyn med EBH Bank i henhold til § 352 a i lov om finansiel virksomhed i forbindelse med EBH Banks sammenbrug, s. 14

¹⁸⁷ I begyndelsen af 1960'erne medvirkede skuespiller Buster Larsen i en række TV-udsendelser under betegnelsen "Cirkus Buster", ligesom han optrådte med den samme figur (udformet om klovne maske og klovnefigur) under en pro-vinsturné med et cirkus ligeledes kaldet "Cirkus Buster". Til brug for pressen blev der af et pressebureau optaget en række fotos af ham, hvor han optrådte i klovnerollen. Billederne blev senere - uden Buster Larsens medvirken - solgt af bureauet til en producent af TV apparater, der benyttede et af dem som reklamemateriale for sine produkter, bl.a. som indfældet på skærmen i et fjernsynsapparat. Buster Larsen påstod denne anvendelse kendt uberettiget, ligesom han ønskede erstatning for den allerede skete brug. Forholdet var ikke reguleret i lovgivningen, ligesom der ikke forelå nogen retspraksis. Østre Landsret frifandt TV-producenten, idet "retten ikke [fandt] grundlag for at statuere med støtte i gældende lovgivning eller i domspraksis eller ud fra forholdets natur, at enhver benyttelse af en persons billede i forbindelse med reklame er retsstridig, når hans samtykke ikke foreligger".

For Højesteret gjorde Buster Larsen principalt gældende, at "anvendelse af en persons billede i reklameøjemed ud fra forholdets natur og almindelige retsgrundsætninger ikke er tilladt uden den pågældendes samtykke". Højesteret gav i dommen U 1965.126 HD Buster Larsen medhold med følgende begrundelse: "Det findes af almindelige retsgrundsætninger at følge, at en sådan anvendelse af en persons billede ikke må finde sted uden den pågældendes tilladelse." Buster Larsen blev herefter tilkendt en skønsmæssig fastsat erstatning

¹⁸⁸ Ewald, Jens. Om "forholdets natur"

og under hele revisionen, skal overveje, om der er begivenheder eller forhold og tilknyttede forretningsmæssige risici, der kan rejse betydelig tvivl om virksomhedens evne til at fortsætte driften.¹⁸⁹

Som udledt i afsnit 5.2.2, pålægger revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 revisor, at kontrollerer hvorvidt fondsmæglerselskabet har tilrettelagt betryggende interne kontrolprocedurer og forretningsgange på virksomhedens væsentlige administrative og regnskabsmæssige områder, hvilket i afhandlingen er vurderet at omfatter hele virksomheder, herunder forretningsmæssige risici. Dette kan således betragtes som Finanstilsynets implementering af en ekstra going concern betragtning, som revisors skal erklærer sig om, hvorved Finanstilsynet opnår yderligere overbevisning om det pågældende fondsmæglerselskabs evne til at fortsætte driften det næste år.

Idet protokollen, som beskrevet i afsnit 5.3.3 vedrører regnskabet, hvilket going concern betragtningen ligeledes gør, anses denne sondering således rationel i forhold til revisionsprotokollen som erklæringsmedie for revisors erklæring jf. revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1.

Trods ovenstående er det på baggrund af de i afsnittet fremførte argumenter, dog forfatterens overbevisning at erklæringen bør afgives som en selvstændig erklæringsopgave omfattet af begrebsrammen for erklæringsopgaver med sikkerhed, samt RL § 1, stk. 2. Med henvisning til figur 5.3.2-1, vedrørende sammenhænge i RS systemet kan det således konkluderes, at den rette erklæringsform for erklæringsopgaven bør være en RS 3000 erklæring omfattet af revisorlovens bestemmelser.

Som beskrevet i afsnit 5.3.2.1.2.4.1, indeholder RS 3000 visse krav til udformningen af erklæringen, herunder:

- Identifikation af erklæringsemnet
- Omtale af revisors ansvar
- Omtale af revisors udførte arbejde
- Eventuelle forbehold
- Konklusion om det udførte arbejde
- Eventuelle supplerende oplysninger

Som bestemmelsen i revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 står anført på nuværende tidspunkt, vil overholdelse af disse formkrav ikke kunne efterleves, idet revisionsbekendtgørelsen bilag 1, nr. 4

¹⁸⁹ RS 570, afsnit 11 – 12

tilkendegiver en nøjagtig beskrivelse af erklæringens ordlyd, som kræves efterfulgt. Ordlyden er som følger:

I henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, skal vi erklære, at:

virksomhedens administrative og regnskabsmæssige praksis på væsentlige områder, herunder forretningsgange og interne kontrolprocedurer, er tilrettelagt og fungerer på betryggende vis.

Som det kan ses af ovenstående, tillader denne ordlyd ikke, at revisor vil kunne følge formkravene til RS 3000, hvilket gør at bestemmelsen i sin nuværende form, ikke kan afgives som en selvstændig erklæringsopgave omfattet af RS 3000.

Dette faktum ændre dog ikke på, at det fortsat er forfatterens overbevisning, at erklæringen bør afgives som en selvstændig erklæringsopgave omfattet af RS 3000. At revisionsbekendtgørelsen bilag 1, nr. 4, indeholder visse formkrav til erklæringen, som medfører at denne ikke kan efterleve formkravene i RS 3000, indikere snarere at Finanstilsynet, fejlagtigt, ikke anser revisors erklæring i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 som en selvstændig erklæringsopgave, hvilket ligeledes underbygges af det faktum at bestemmelsen ikke indeholder krav til hvilken sikkerhed der kræves af erklæringen.

For at undgå misforståelser i forhold til revisors pligter i forbindelse med erklæringsopgaven, samt værdien af erklæringen overfor tiltænkte brugere, er det således forfatterens overbevisning at erklæringen bør udformes som en særskilt erklæring, og ikke som en bestanddel af revisionsprotokollen, som den er på nuværende tidspunkt. Som en separat erklæring vil denne således skulle overholde formkravene i henhold til RS 3000, hvormed formkravene jf. revisionsbekendtgørelsen, bilag 1, nr. 4 tilsidesættes.

Såfremt revisionsprotokollen ikke anvendes som erklæringsmedie, er der endvidere mulighed for at undgå de modsatrettede effekter, der opstår ved implementering af erklæringen i revisionsprotokollen, idet revisors arbejdsopgaver i forbindelse med revisionsprotokollen (revisionspåtegningen) versus erklæringsopgaven i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, efter forfatterens overbevisning kræver forskellige arbejdshandlinger, som omtalt i afsnit 5.3.3.1.2.

Ved at udarbejde en separat erklæring til virksomheden, samt foretage oplysning i protokollen om, at erklæringen i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 er udført og resultatet heraf, undgås herved de modsatrettede effekter. Således vil Finanstilsynet, via protokollen, fortsat kunne modtage indirekte bekræftelse fra revisor samt bestyrelsen om at erklæringsopgaven er udført, samt resultatet

heraf, men uden risiko for misforståelser i forbindelse med erklæringsarbejdet og erklæringens værdi, idet denne vil være afgivet som en separat RS 3000 erklæring, udtrykt direkte om erklæringsemnet og kriterierne.

Som beskrevet i afsnit 5.2.2, vurderes en selvstændig erklæringsopgave lig revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, at favner bredt, idet en sådan erklæringsopgave vurderes at omfatte hele virksomheden. Som følge heraf vil denne erklæringsopgave kræve, at der bliver udarbejdet en konkret arbejdsramme/vejledning for revisors arbejdshandlinger, som vil kunne skabe en fælles forståelse for de handlinger, revisor skal udføre og den sikkerhed revisors arbejde, i forbindelse med erklæringsopgaven afføder. Det vil således fordre, at der vil blive udarbejdet en konkret vejledning, som afgrænser både bredden af revisors arbejdshandlinger, i form af hvilke væsentlige områder af virksomheden erklæringen dækker, samt foretager en afgrænsning af hvornår der er tale om effektive interne kontroller.

I afsnit 5.3.2.1 blev der redegjort for, at en direkte erklæring skal udtrykkes direkte om erklæringsemnet og de egnede kriterier. I afsnit 5.3.2.3.2.1 blev der redegjort for at et eksempel på sådanne kriterier, kunne være COSO ERM. Det er forfatterens overbevisning at COSO ERM kan bistår revisor i dennes gennemgang af interne kontroller for overbevisning om disses effektivitet, men dette findes ikke ensbetydende med, at COSO ERM vil være et egnet kriterium i en erklæringsopgave lig revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1. Såfremt revisor skulle afgive sin erklæring, udelukkende med COSO ERM som egnet kriterium, vil dette efterlade en fortolkningsfrihed af vurderingen og målingen af virksomhedens interne kontroller, som ligeledes er gældende for revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 i sig selv, idet COSO ERM som referenceramme ikke indeholde en konkret afgrænsning af, hvornår interne kontroller er effektive, eller hvilke arbejdshandlinger revisors skal foretage for at opnå en overbevisning herom. Det er således forfatterens vurdering at en ren anvendelse af COSO ERM som kriterium i erklæringsopgaven, vil medfører at revisors konklusion på erklæringsopgaven, i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, vil være åben overfor fortolkning og misforståelse.

For at opnå en afgrænsning og etablering af en fælles forståelse, herunder hvornår der er tale om svagheder, kunne Finanstilsynet med fordel, i samråd med FSR, udarbejde en vejledning indeholdende en afgrænsning af bredden af revisors erklæring samt hvornår der er tale om effektive interne kontroller, og hvilke arbejdshandlinger der er krævet af revisors for at opnå overbevisning herom. En sådan vejledning kunne godt baseres på COSO ERM, men ville ikke muliggøre den fortolkningsfrihed, der ville være med hensyn til bredden og effektiviteten, som den rene teoretiske referenceramme COSO ERM muliggør. Ved at offentliggøre en sådan vejledning på f.eks. Finanstilsy-

net hjemmeside, vil det kunne sikres, at vejledningen var kendt af bruger og dermed kunne fungere som et egnet kriterium.

Ved implementering af en RS 3000 erklæring i lovgivningen, vil Finanstilsynet pålægge fondsmæglerselskaberne større omkostninger til revisor. Omvendt vurderes en sådan implementering ikke at pålægge fondsmæglerselskaberne høje implementeringsomkostninger for at kunne imødekomme kravene fra revisor i forbindelse med dennes erklæring, idet fondsmæglerselskaberne allerede i dag er underlagt § 71-vejledningen der tilskriver at virksomhederne skal have effektive interne kontrolprocedurer og forretningsgange. Dog vurderes det at virksomhederne kan få øget omkostninger til dokumentation af de interne kontroller, da dette ikke i samme grad er krævet i henhold til § 71-vejledningen.

For at anskueliggøre det arbejde der kræves at revisor i forbindelse med erklæringsopgaven i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, vil efterfølgende kapitel indeholde en redegørelse af revisors arbejde i forbindelse med gennemgang af interne kontroller, foretaget på baggrund af konklusionen på den retsdogmatiske fortolkning. Endvidere vil kapitlet indeholde en vurdering af hvorvidt revisors erklæring bør afgives med høj eller begrænset grad af sikkerhed.

6 Revisors gennemgang og vurdering af interne kontroller

Som omtalt i kapitel 5, vil en erklæringsopgave lig revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 fordre at der udarbejdes en vejledning/arbejdsramme til revisor, som redegør for hvorledes revisor opnå tilstrækkeligt og egnet bevis, for effektiviteten af virksomhedens interne kontrolprocedurer og forretningsgange, til at kunne afgive en erklæring herpå. En sådan vejledning bør, som beskrevet i kapitel 5, indeholde en afgrænsning af bredden af erklæringen samt en afgrænsning af hvornår revisor kan udtale sig om effektiviteten af virksomhedens interne kontroller. Såfremt revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, bliver en selvstændig erklæringsopgave, som fremsat i kapitel 5, vil der på nuværende tidspunkt ikke være en dansk vejledning, som revisor vil kunne tage udgangspunkt i på dette område. Som følge heraf vil erklæringsopgaven være åben overfor fortolkning, som ville kunne føre til hvidt forskellige konklusioner, alt afhængig af hvilken revisor der udførte erklæringsopgaven – dette uanset om COSO ERM bliver anvendt som kriterium i erklæringsopgaven, som omtalt i afsnit 5.4.

Det kan derfor konkluderes at såfremt revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 bliver en selvstændig erklæringsopgave, vil dette fordre at der bliver udarbejdet en dansk vejledning på dette område, for at erklæringsemnet (effektiviteten af virksomhedens interne kontroller) bliver reviderbart.

En sådan vejledning er udarbejdet i USA, under PCAOB Auditing Standard No. 5, som er en vejledning til revisor i forbindelse med dennes erklæring i henhold til SOX 404.¹⁹⁰ Forskellen mellem SOX 404 og revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, består i at SOX 404 er rettet mod virksomhedens interne kontroller vedrørende finansiell rapportering, hvorimod revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 omfatter hele virksomheden og dermed alle fire mål i henhold til COSO ERM, jf. afsnit 3.3.1. Endvidere er PCAOB AS No. 5 baseret på at revisor skal foretage revision af ledelsens vurdering af effektiviteten af de interne kontroller efter SOX 404,¹⁹¹ hvorimod revisors erklæring i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, tilskrives at revisor skal foretage denne evaluering selvstændigt, dog med det i baghovedet at ledelsen i fondsmæglerselskabet skal sikre at virksomheden har effektive interne kontrolprocedurer og forretningsgange, jf. § 71-vejledningen.

Dette kapitel vil fortælle om en redegørelse af det arbejde der efter forfatterens overbevisning kræves af revisor i forbindelse med en erklæringsopgave lig revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1. Såfremt det er muligt vil redegørelsen baseres på danske revisionsstandarder, idet det er forfatterens vurdering at en vejledning til revisor, som redegør for hvorledes revisor opnå tilstrækkeligt og egnet bevis, for

¹⁹⁰ U.S. Securities and Exchange Commission

¹⁹¹ PCAOB Release No. 2007-005A

effektiviteten af virksomhedens interne kontrolprocedurer og forretningsgange, med fordel kan baseres på de danske revisionsstandards, og således ikke nødvendiggør en implementering af PCAOB AS No. 5 i dansk regulering. Årsagen hertil er at de danske revisionsstandards i forvejen er kendt og anvendt af de danske revisorer modsat PCAOB AS No. 5.

For at overskueliggøre en sammenligning mellem PCAOB AS no. 5 og de danske revisionsstandards, for herved at identificere om der skulle være tiltag, som efter forfatterens vurdering kræves implementeret fra den amerikanske vejledning, er disse sammenlignet i følgende tabel 6-1. Dette som følge af at det er forfatterens overbevisning, at trods det faktum at PCAOB AS No. 5 er rettet mod finansiell rapportering, og er en vejledning til revisor om revision af ledelsens vurdering af effektiviteten af de interne kontroller, ændre dette ikke på revisors tilgang til interne kontroller.

6-1: Sammenligning af PCAOB AS no. 5 og Danske Revisionsstandards

Afhandlings reference	Beskrivelse	AS no. 5 Paragraph	PCAOB AS no. 5	RS	Danske Revisionsstandards
	Framework		COSO/COSO ERM		COSO/COSO ERM
1	Overordnet formål med standarden	1 -2	Gøre revisor i stand til at vurdere effektiviteten af virksomhedens interne kontroller, og erklærer sig om dette.		At opnå egnet og tilstrækkeligt bevis for effektiviteten af virksomhedens interne kontroller, for at kunne erklære sig i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr.1.
2	Integrering af revision	6	Revisionen af den interne kontrol bør integreres med revisionen af årsregnskabet. Målene med revisionerne er dog ikke identiske, hvorfor revisor skal planlægge og udfører arbejdet med at opnå målene i begge revisioner.	3000	Revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, kræves afgivet i forbindelse med revisionen af selskabets årsrapport. Såfremt det er en selvstændig erklæring med sikkerhed skal der udføres selvstændig planlægning og udførsel.
3	Risikovurdering og identifikation	10 – 11	Revisor skal foretage en risikovurdering og identifikation som ligger til grund for hele revisionsprocessen. Revisor skal identificere de områder med høj risiko, og rette sin opmærksomhed	315	Revisor skal foretage risikovurderingshandling for at opnå forståelse for virksomheden og dens omgivelser. Revisor skal identificere væsentlige risici og rette

			mod disse.		sin opmærksomhed mod disse.
4	Besvigelser	14	Revisor skal i sin planlægning og udførsel af revisionen af de interne kontroller medtage sin vurdering af risiko for besvigelser. Revisor skal under identificeringen og testen af interne kontroller evaluere om de interne kontroller tilstrækkeligt dækker identificerede risici – besvigelser.	315 240	Revisor skal i sin planlægning og udførsel af erklæringsopgaven om effektiviteten af de interne kontroller, medtage sin vurdering af risiko for besvigelser. Revisor skal under identificeringen og testen af interne kontroller evaluere om de interne kontroller tilstrækkeligt dækker identificerede risici – besvigelser.
5	Anvendelse af virksomhedens allerede udførte arbejde	16 – 19	Revisor kan bruge arbejde udført af den interne revision, hvilket kan reducere revisors arbejdsopgaver. Revisor kan desuden få assistance af intern revision og øvrigt personale. Revisor skal dog vurdere objektivitet og kompetence på de personer revisor baserer sit arbejde på.	315	Brug af virksomhedens allerede udførte arbejde, herunder bestyrelsen risikovurdering mv., kan reducerer revisors samlede arbejdsopgaver. Revisor skal dog vurdere objektivitet og kompetence på de personer revisor baserer sit arbejde på.
6	Væsentlighed	20	Ved planlægning af revisionen af de interne kontroller skal revisor bruge den samme væsentlighedsovervejelse som denne bruger i planlægning af revision af selskabets årsrapport.	3000	Revisor skal overveje væsentlighed ved planlægning af erklæringsopgaven.
7	Top-Down Approach	22 - 26	Revisor skal bruge en top-down approach til revision af interne kontroller, for herigennem at udvælge de kontroller der skal testes. De overordnede kontroller benævnes ”Entity-level controls” som omfatter f.eks. kontrolmiljøet.	315	Revisor anvender en top-down approach ved at opnå forståelse af virksomheden og herigennem udfører risikovurderingshandlinger for at opnå forståelse for alle væsentlige risici.

8	Walkthroughs	34 - 38	Anses for oftest at være den mest effektive metode til at forstå transaktioner og dermed kunne udpege de kontroller der skal testes.	315	Ikke et krav men en del af grundlaget for revisors forståelse af virksomhedens interne kontroller og procedurer.
9	Test af interne kontroller	39 - 47	Revisors skal teste følgende: - Design - Funktionalitet, herunder implementering Virksomhedens interne kontroller opdeles i forbyggende og opdagende kontroller.	315	Revisor tester de interne kontroller, herunder vurdering af kontrollernes design, funktionalitet og implementering.
10	Bevis for kontrollernes effektivitet		Beviset i forbindelse med revisionen af virksomhedens interne kontroller, afhænger af arten, omfanget og den tidsmæssige placering.	330	Beviset i forbindelse med erklæringen om virksomhedens interne kontroller, afhænger af arten, omfanget og den tidsmæssige placering.
11	Hvilken periode dækker revisors arbejde	51	Revisor skal udtale sig om de interne kontrollers effektivitet på balancedagen. Test af kontroller over et større tidsrum giver mere dokumentation for effektiviteten af kontrollerne.	330	Revisor udformer test af kontroller for at opnå tilstrækkeligt og egnet bevis for kontrollernes effektivitet. Test af kontroller over et større tidsrum giver mere dokumentation for effektiviteten af kontrollerne.
12	Omfanget af test af kontroller	54	Jo mere omfattende en kontrol testes, jo større bevis opnår revisor om effektiviteten.	330	Omfanget vurderes af revisor ved udøvelse af skøn i forlængelse af overvejelser om arten, omfanget og den tidsmæssige placering, og herunder graden af sikkerhed.
13	Evaluerings af identificerede svagheder	2 og 62	Revisor skal ud fra den fastsatte væsentlighedsbetragtning vurdere hvorvidt en fejl/svaghed i virksomhedens interne kontroller, enkeltvis eller i kombination, er væsentlig.	3000	Revisor skal ud fra den fastsatte væsentlighedsbetragtning vurdere hvorvidt en fejl/svaghed i virksomhedens interne kontroller, enkeltvis eller i kombination, er væsentlig.

Såfremt revisor identificerer en eller flere væsentlige fejl/svagheder kan virksomhedens interne kontroller ikke betragtes som effektive.

Kilde: Egen tilvirkning

Som det fremgår af ovenstående er det forfatterens vurdering at de identificerede handlinger, som kræves udført af revisor i henhold til PCAOB AS No. 5 er dækket af tilsvarende danske revisionsstandarder.

Med afsæt i tabel 6-1, baseres dette kapitels fremgangsmåde for hvorledes revisor opnår sin overbevisning for de interne kontrolprocedurers og forretningsganges effektivitet, som illustreret i figur 6-1. Det fremgår af figur 6-2 hvilke arbejdshandlinger identificeret i tabel 6-1, der gennemgås under hvilke afsnit i dette kapitel - anskueliggjort under *referencer*.

6-2: Revisors opnåelse af overbevisning om effektiviteten af interne kontroller

Reference

Afsnit 6.1

Tabel 6-1:

Nr. 1, 2, 6 & 7

Afsnit 6.2

Tabel 6-1:

Nr. 3, 5 & 7

Afsnit 6.3

Tabel 6-1:

Nr. 3, 4, 5 & 6

Afsnit 6.4

Tabel 6-1:

Nr. 3, 8 & 9

Afsnit 6.5

Tabel 6-1:

Nr. 3, 8 & 9

Afsnit 6.6

Tabel 6-1:

Nr. 9, 10, 11, 12 & 13

Overvejelser

- Forståelse af virksomheden
- Væsentlighed
- Effektiv

- Fuldstændighed
- Sandsynlighed
- Effekt
- Tids ramme

- Forbygge/opdage
- Kontrol formål

- Interne kontroller er implementeret og udformet i henhold til formål

- Interne kontroller tests for at sikre funktionaliteten

Kilde: Egen tilvirkning

6.1 Planlægning af erklæringsopgaven

Det blev i kapitel 5 konkluderet at rammerne og herigennem arbejdshandlerne for revisors erklæring i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr.1 bør målrettes mod en vurdering af effektiviteten af de interne kontrolprocedurer og forretningsgange. Endvidere blev det udledt at revisors erklæring i henhold til bestemmelsen, bør afgives som en selvstændig erklæringsopgave i overens-

stemmelse med RS 3000, og ikke som erklæringen er tilkendegivet i lovgivningen på nuværende tidspunkt.

De indledende handlinger fordrer at revisor skal planlægge opgaven således at den udføres effektivt¹⁹², herunder rette passende opmærksomhed mod væsentlige områder i henhold til erklæringsopgaven.¹⁹³ Arten og omfanget af planlægningsaktiviteter vurderes i dette tilfælde at være forholdsvis omfattende idet erklæringsopgavens indhold vurderes at favne bredt, da revisor skal kunne erklære sig på alle væsentlige områder i virksomheden, jf. revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1.

Revisors bør derfor i god tid påbegynde planlægningsaktiviteten i forbindelse med erklæringsopgaven. Foruden den indledende planlægningsaktivitet, skal revisors som noget af det første opnå forståelse af virksomhedens mål.¹⁹⁴

6.2 Virksomhedens mål

Som andet punkt jf. figur 6-2, skal revisor opnå forståelse af virksomhedens mål. Dette gør revisor ved indledende at opnå forståelse af virksomheden og dens omgivelser,^{195 196} hvor revisor kan søge vejledning til dette i RS 315. Denne tilskriver at revisor skal opnå forståelse af virksomheden, ved at revisor udfører følgende risikovurderingshandling:¹⁹⁷

- Forespørgselsprocedurer
- Analytiske handlinger
- Observationer og undersøgelser

De tre risikovurderingshandling anvendes til såvel revisors forståelse af virksomhedens mål, som til de andre handlinger herunder vurdering af design, implementering og funktionaliteten, som revisor skal udfører for at opnå overbevisning om effektiviteten af de interne kontrolprocedurer og forretningsgange som illustreret i figur 6-2.

Forespørgselsproducere består i fremskaffelse af skriftligt eller mundtligt udtalelse fra virksomheden herunder fra såvel ledelsen som fra andre medarbejdere, på spørgsmål stillet af revisor.¹⁹⁸ Dette

¹⁹² RS 3000, afsnit 12

¹⁹³ RS 3000, afsnit 22

¹⁹⁴ RS 315, afsnit 20

¹⁹⁵ RS 3000, afsnit 12

¹⁹⁶ RS 315, afsnit 20

¹⁹⁷ RS 315, afsnit 7

¹⁹⁸ RS 315, afsnit 9

er en handling som hjælper revisor med at forstå det miljø hvori virksomheden agere, samt hvorledes virksomhedens mål og risikostyring er sammensat som beskrevet i afsnit 3.3.1.¹⁹⁹

Analytiske handlinger kan være nyttige til at identificere usædvanlige begivenheder og udviklingstendenser, som kan påvirke virksomhedens mål, der jf. COSO ERM kan influere på virksomhedens risici.²⁰⁰

Observation og undersøgelse kan understøtte revisors forespørgselsprocedurer, ved at revisor observere virksomhedens væsentlige aktiviteter herunder besøge virksomhedens lokaliteter, og via walk-troughs undersøger og observere hvorledes de væsentlige aktiviteter udføres.²⁰¹ Herunder kan revisor gennemlæse rapporter såsom månedsrapporteringer, kvartalsrapportering mv. fra ledelsen, for herigennem at opnå overbevisning for såvel virksomhedens mål som risici.²⁰²

Ud over dette tilskriver RS 315 at revisor skal opnå forståelse af virksomheden ved at tage udgangspunkt i de samme komponenter, som i COSO 1992. Det er dog vurderet at revisor i forbindelse med erklæringsopgaven i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 vil opnå en bedre forståelse af fondsmæglerselskaber og disses omgivelser ved at tage udgangspunkt i COSO ERM. Årsagen til at det vurderes at være mere relevant at anvende COSO ERM som referenceramme i relation til revisionsbekendtgørelse § 6, nr. 1, er at COSO ERM i højere grad, tager udgangspunkt i bestyrelsesansvar og risikostyring som beskrevet i afsnit 3.3.1. Dette er begge område, som for tiden har stor fokus, hvilket bl.a. fremgår af at disse begge er pointeret i Walker reviewet²⁰³ som områder med væsentlige mangler og forbedringsmuligheder²⁰⁴, samt at Finanstilsynet for tiden arbejder på indfører yderlig regulering på områderne²⁰⁵.

COSO ERM definere som beskrevet i afsnit 3.3.1, at der er fire forhold som revisor skal tage i betragtning for at opnå forståelse af alle relevante mål for virksomheden:

- *Strategi*
- *Drift*
- *Rapportering*

¹⁹⁹ Ibid

²⁰⁰ RS 315, afsnit 10

²⁰¹ RS 315, afsnit 11

²⁰² ibid

²⁰³ Walker reviewet er beskrevet i bilag 12

²⁰⁴ Walker, David, kap. 4 og 6

²⁰⁵ Julie Galbo

- *Compliance (overholdelse af lovgivning)*

Da erklæringen i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr.1, tilskriver at revisor skal tage stilling til alle væsentlige aktivitetsområder, og ikke kun dem der er knyttet til regnskabet, jf. afsnit 5.2.3, skal revisor opnå forståelse for alle fire mål i COSO ERM.

Ved at revisor opnår forståelse for alle fire mål, gør dette at revisor tager stilling til alle væsentlige forhold i virksomheden, hvormed næste skridt i processen, jf. figur 6-2, er risikoidentifikation.

6.3 Risikoidentifikation

Som anført i figur 6-2, er revisors næste handling af identificerer væsentlige risici²⁰⁶, for derigennem at opnå forståelse for om virksomheden har etableret og implementeret kontrolprocedurer og forretningsgange dækkende alle væsentlige aktivitetsområder, og herunder alle væsentlige risici.²⁰⁷

Denne handling anvendes således til at afgrænse omfanget af erklæringsopgaven.

Da dette er et yderst essentielt punkt i processen, idet dette skal sikre fuldstændigheden i revisors erklæring, er det forsøgt at identificere konkrete væsentlige risici for fondsmæglerselskaber generelt, som revisor skal tage højde for i sine overvejelser for at kunne erklære sig i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr.1.²⁰⁸

Som det fremgår af afsnit 6.2, betragtes væsentlige områder i relation til revisors erklæringspligt i henholdt til § 6, nr. 1, som værende alle forhold, der kan have konsekvenser for virksomheden, og ikke kun de der relatere sig til regnskabet. Da det ikke anses for muligt at udarbejde en komplet risikomodel, omfattende alle væsentlige risici for fondsmæglerselskaber som helhed, er formålet med dette afsnit at fremhæve de i afhandlingen vurderet væsentligste risici, set i forhold til såvel fondsmæglers virke samt skandaler i den finansielle sektor.

6.3.1 Revisors forståelse af risikofyldte og væsentlige risici

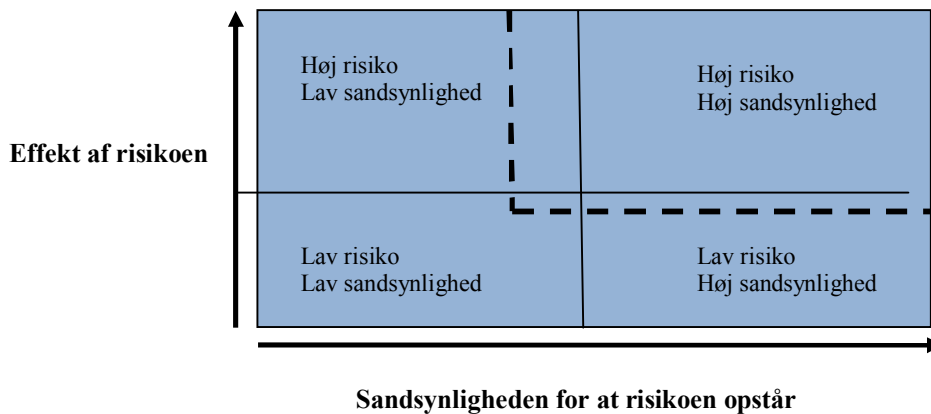
I figur 6.3.1-1 er området med de væsentlige risici illustreret med den stiplede linien, hvor det ses at væsentlige risici forekommer ved at effekten af risikoen, samt at sandsynligheden for at risikoen indtræder, er høj.

²⁰⁶ RS 315, afsnit 6

²⁰⁷ RS 315, afsnit 108

²⁰⁸ RS 315, afsnit 22

6.3.1-1: Illustration af væsentlige risici

Kilde: The accountancy foundation limited in UK, nr. 34

I FiL er der ikke et decideret krav om at ledelsen skal udarbejde en konkret risikovurdering. Dog indeholder loven et krav om at fondsmæglerselskabet skal have effektive procedurer til at identificere, forvalte, overvåge og rapportere om de risici, virksomheden er eller kan blive udsat for.²⁰⁹ Hertil indeholder FiL endvidere et krav om at bestyrelsen skal sørge for at selskabet har en tilstrækkelig basiskapital og råder over interne procedurer til risikomåling og risikostyring til løbende vurdering og opretholdelse af basiskapital af en størrelse, type og fordeling, som er passende til at afdekke selskabets risici,²¹⁰ hvilket ligeledes vurderes at være en form for risikovurdering.

COSO ERM angiver retningslinier for, hvorledes ledelsen bør strukturere sine overordnede risikovurderinger med henblik på etablering af tilstrækkeligt effektive interne kontroller, der skal imødekomme og forudse selskabets væsentligste risici. En risikovurdering udarbejdet af ledelsen kan i høj grad bidrage til revisors vurdering af og forståelse af fondsmæglerselskabets væsentligste risici, men revisor skal stadig ud fra sin professionelle skepsis vurdere om virksomheden er udsat for andre væsentlige risici.

Som før nævnt, kan COSO ERM således anvendes som udgangspunkt til at fastslå de komponenter som revisor skal opnå en forståelse af, for at kunne identificere de væsentlige risici der måtte eksisterer i fondsmæglerselskaber og disse omgivelser. Derfor skal revisor ved vurdering af væsentlige risici, tage udgangspunkt i alle otte komponenter, indeholdt i COSO ERM, som beskrevet i kapitel 3.

²⁰⁹ FiL § 71, stk. 1, nr. 5

²¹⁰ FiL § 125 stk. 1

Ud fra afhandlingens kapitel 4, hvor fondsmæglerselskabernes karakteristika er beskrevet, samt med inspiration fra Finanstilsynets markedsudviklingsrapport for 2009 for fondsmæglerselskaber, er det i afhandlingen fundet at følgende væsentlige risikoområder er kendetegnet ved fondsmæglerselskabers virke og omgivelser.

- Markedsrisici
- Risici forbundet med indtjeningen
- Risikokoncentration
- Likviditetsrisici
- Operationelle risici
- Kontrolrisici
- Omdømmerisici

Ud fra ovenstående opstilling, vil hvert enkelt område blive gennemgået, og herigennem vurderet hvilke risici revisor skal tage stilling til i forhold til sin erklæring efter revisionsbekendtgørelsen § 6, nr.1. Herunder vil det vurderes hvorledes de identificerede risici er afdækket igennem lovens minimumskrav til interne kontrolprocedurer og forretningsgange.

6.3.1.1 Markedsrisici

Markedsrisici er defineret som risikoen for, at markedsværdien af virksomheden aktiver og passiver ændres som følge af forandringer i markedsforholdene.²¹¹

Ved markedsrisici skal revisor tage stilling til hvilke parameter der er anvendt til værdiansættelse, herunder anvendte metoder for opgørelse af dagsværdi og om dette er gjort helt eller delvist med reference til et aktivt marked eller på grundlag af en værdiansættelsesmodel. Det vurderes i afhandlingen, ud fra fondsmæglerselskabers virke, at der er væsentlige risici ved valuta-, rente- og aktiekurs områderne dækkende alle de instrumenter det enkelte fondsmæglerselskab har tilladelse til at handle med, jf. afsnit 4.2.1, da disse parametre kan have en væsentlig effekt på bl.a. fondsmæglerens beholdning af obligationer og aktier, hvilket generelt set er væsentlige regnskabsposter for fondsmæglerselskaber.²¹²

På baggrund af dette er der identificeret følgende væsentlige risici under markedsrisici:

²¹¹ Vejledning om opgørelse af individuelt solvensbehov, nr. 18

²¹² Finanstilsynet. Fondsmæglerselskaber – markedsudvikling 2009

- Valuta risici
- Rente risici
- Aktierisici

Det er i afhandlingen fundet at disse væsentlige risici, alle er indarbejdet i lovgivningen, idet ledelsen har til opgave at sikre foranstaltninger der afdækker disse væsentlige risici. Ledelsen har i henhold til § 71 vejledning pkt. 99 litra b, d og f, pligt til at udarbejde retningslinier, for rente- og valutarisici herunder andre midler hvilket aktierisici vurderes at falder ind under. Endvidere tilskriver denne vejledning at der skal være effektive interne kontroller på alle de identificerede områder, som angivet i afsnit 5.2.4. Tillige er det et krav at der udarbejdes retningslinier til direktionen, som omfatter markedsrisici.²¹³ Det er herfor fundet at disse væsentlige markedsrisici er afdækket af minimumskravene i FiL § 71.

6.3.1.2 Risici forbundet med indtjeningen

I henhold til kapitel 4, er fondsmæglerselskabernes kerneindtjening netto kurtage, gebyrer og provisionsindtægter, og i henhold til RS 240 er indregning og måling af indtægter altid betegnet som en væsentlig risiko.²¹⁴ Dette underbygges endvidere af at en del indtjening i fondsmæglerselskaber, som skrevet i kapitel 4, er baseret på performance indtjening, som vurderes at medfører forhøjet risiko, idet dette sætter yderligere krav til selskabets performance i forhold til markedet. Hermed øges incitamentet for virksomheden til f.eks. at generere fiktiv indtjening for at nå deres mål.

Revisor skal have fokus på handel med værdipapir, da dette betegnes som den væsentligste transaktion i fondsmæglerselskaber, hvor retningslinierne på området skal sikre at selskabet til en hver tid har en kapital, der overstiger myndighedens krav.²¹⁵ Der skal desuden være fastlagt retningslinier for hvorledes såvel de børsnoteret som unoteret værdipapirer indregnes, samt hvilken dag der anvendes til indregning.²¹⁶

Nogle fondsmæglerselskaber har etableret sig på et forholdsvist snævert forretningsområde, hvorved der er en øget risiko for at indtjeningsgrundlaget forsvinder, såfremt selskabets forretningsmodel bliver mindre eller helt forsvinder.²¹⁷ Tillige har nogle fondsmæglerselskaber en begrænset kun-

²¹³ § 71-vejledningen, pkt. 98

²¹⁴ RS 240, afsnit 60

²¹⁵ Disse krav uddybes i afsnit 6.3.1.4

²¹⁶ § 71-vejledningen, pkt. 129 a og f

²¹⁷ Finanstilsynet. Fondsmæglerselskaber – markedsudvikling 2009

dekreds, og en væsentlig risiko vurderes derfor at være tab af kunder, idet afgang hurtigt vil kunne få mærkbar effekt på selskabets indtjening.²¹⁸

På baggrund af dette er der identificerede følgende væsentlige risici under risici forbundet med indtjeningen:

- Indregning og måling af indtægter
- Performancebaseret indtjening
- Begrænset antal kunder

I henhold til § 71, er det fundet at de væsentlige risici ved indregning og måling af indtægter samt performancebaseret indtjening, er afdækket ved at ledelsen skal sikre effektive interne kontroller, ved såvel registrering, bogføring og afvikling af handler.²¹⁹

Ledelsen har tillige i henhold til § 71-vejledningen pligt til at overholde god skik reglerne jf. FiL § 43, hvilket indebærer at de skal tage stilling til kundebehandling og bl.a. udarbejde skriftlige forretningsgange og kundepolitikker, hvilket vurderes at være en af de forebyggende kontroller, mod kunde afgang.²²⁰

På baggrund af ovenstående, er det i afhandlingen vurderet af disse tre væsentlige risici er indarbejdet i lovgivningen, således at ledelsen har pligt til at sikre at disse er afdækket.

6.3.1.3 Risikokoncentration

For fondsmæglerselskaber vurderes der at være en mulig væsentlig branchemæssig risikokoncentration, ved at nogle fondsmæglerselskaber begrænser deres forretningsmodel, til kun at handle med aktier, bestemte typer af obligationer eller særlige valutaer,²²¹ hvilket også er Finanstilsynet opfattelse, som ønsker større fokus på at fondsmæglerselskaberne etabler en mere holdbar forretningsmodel, og har iværksat tiltag til at styrke dette område.²²²

På baggrund af ovenstående er der identificerede følgende væsentlig risici under risikokoncentration:

²¹⁸ Ibid

²¹⁹ § 71-vejledningen, pkt. 129 a

²²⁰ § 71-vejledningen, del 5

²²¹ Nielsen, Stig

²²² Galbo, Julie

- Snæver forretningsmodel

Denne risiko anses for at være afdækket af lovgivningen da § 71-vejledningen bl.a. stiller krav til bestyrelsen om at udarbejde retningslinier til direktionen, for alle væsentlige aktivitetsområder med det formål at fastlægge virksomhedens risikoprofil og angive hvilke dispositioner direktionen kan foretage uden bestyrelsens forudgående beslutning.²²³ Herunder skal retningslinierne redegøre for placeringen af likvide midler, aktier, andre midler mv.²²⁴

6.3.1.4 Likviditetsrisici

Ved likviditetsrisici forstås risici som følge af tidsmæssige forskelle mellem indgående og udgående pengestrømme.²²⁵

Det er vurderet at de væsentlige risici i forbindelse med fondsmæglerselskabers likviditet er manglende overholdelse af de i FiL § 125 tilskrevne krav, herunder.^{226 & 227}

- Overholdelse af minimumskapitalkravet
- Overholdelse af 25 % kravet
- Overholdelse af 8 % kravet
- Overholdelse af det individuelle solvensbehov

Disse vurderes for væsentlige idet manglende overholdelse af kravene, i værste fald kan medføre at Finanstilsynet inddrager tilladelsen til at drive fondsmæglervirksomhed, med hjemmel i FiL §§ 224 og 225.

De fire identificerede væsentlige risici er alle indarbejdet i FiL § 125, og det er derfor ledelsens ansvar at sikre foranstaltninger til at afdække disse. Det er tillige i FiL § 71 stk. 1, nr. 5 et krav at virksomheden skal have effektive procedurer til at identificere, forvalte, overvåge og rapportere om de risici, virksomheden kan blive udsat for. Herunder tilskrives § 71-vejledningen at der skal udarbejdes forretningsgang om løbende opgørelse og vurdering af fondsmæglerselskabets tilstrækkelige basiskapital og individuelle solvensbehov.²²⁸

²²³ § 71-vejledningen, pkt. 96

²²⁴ § 71-vejledningen, pkt. 99

²²⁵ Vejledning om opgørelse af individuelt solvensbehov, nr. 32

²²⁶ FiL § 125

²²⁷ Bilag 10, indeholder en kort beskrivelse af de fire kapitalkrav

²²⁸ § 71-vejledningen, pkt. 13 f

6.3.1.5 Operationelle risici

Operationelle risici er risikoen for tab som følge af uhensigtsmæssige eller mangelfulde interne procedurer, menneskelige fejl og systemfejl eller som følge af udefra kommende begivenheder.²²⁹

Ved fondsmæglerselskabers virke, vurderes der at være en øget risiko for hvidvaskning, insiderhandel og spekulationsforretninger, hvilket revisor skal tage stilling til ved at opnå forståelse for hvorledes ledelsen har behandlet områderne, som begge er tilskrevet i såvel § 71-vejledningen, samt i bekendtgørelsen til spekulationsforretninger.

Hovedparten af transaktionerne i et fondsmæglerselskab, vurderes at være rutinedata som følge af fondsmæglerselskabets virke og restriktioner i henhold til overholdelse af god værdipapirhandelskik. Fondsmæglerselskaber anses for at være afhængige af deres it-systemer for at overleve, og dette anses derfor som værende en væsentlig risiko i sig selv. Da de handelsplatforme som fondsmægler anvender, anses for komplekse forligger der implicit en højere iboende risiko end hvis der var tale om simple systemer.

En anden væsentlig risiko, som knytter sig til fondsmæglerselskabernes virke, er risikoen for at virksomhedens tradere ikke overholder de retningslinier for værdipapirhandel, som bestyrelsen har fremsat for at sikre at fondsmæglerselskaberne ikke investerer alt i f.eks. den samme aktie eller obligation.

Der foreligger ligeledes en væsentlig risiko ved at fondsmæglerselskaber skal handle i overensstemmelse med reglerne om god skik, således at de benytter den handelsform, der er mest fordelagtig for kunden.²³⁰ Det kan være svært for revisor at gennemskue om fondsmæglerIskabet overholder dette, hvilket f.eks. er set i en sag i den finansielle sektor hvor Finanstilsynet har politianmeldt Saxo Bank til SØK. I den pågældende sag blev Saxo Bank politianmeldt for at have udsat deres kunder for systematisk snyd, ved at bankens handelsplatform var forprogrammeret til at påføre kunderne tab.²³¹

Dette leder frem til at revisor altid skal tage stilling til besvigelsesrisiciene, hvilket er gennemgået i næste afsnit.

²²⁹ Vejledning om opgørelse af individuelt solvensbehov, nr. 33

²³⁰ FiL § 43 stk. 1

²³¹ DR Penge

6.3.1.5.1 Vurdering af risikoen for besvigelser

Ved at søge inspiration i RS 240 indbefatter besvigelser, tre ting som revisor altid skal tage stilling til: incitament/pres, en erkendt mulighed samt en anden form for retfærdiggørelse heraf.²³²

Ved vurdering af væsentlige risici i henhold til fondsmæglerselskaber skal revisor herunder vurdere risikofaktorerne, der indikere eller gør det direkte muligt at besvigelser kan forekomme.²³³ Her skelnes mellem to typer af besvigelser som er relevant for revisor, misbrug af aktiver og fejlinformation som følge af regnskabsmanipulation.²³⁴

6.3.1.5.1.1 Misbrug af aktiver

Der er flere forhold der indikerer risiko for misbrug af aktiver, såsom aktivernes art eller omfang. I RS 240 fremhæves bl.a. underslæb og let omsættelige aktiver med høj værdi, hvormed fondsmæglerselskabernes struktur ifalder disse områder.²³⁵

Såfremt et fondsmæglerselskab skal handle værdipapirer for egen regning eller opbevare og forvalte værdipapirer for kunder i egne depoter, kræves der jf. kapitel 4 en stor tilladelse. Ved en lille tilladelse kan fondsmæglerselskabet ikke disponere over aktiverne uden kundens medvirken, hvorfor selskabet skal have en fuldmagt til at handle på kundernes vegne. Da begge tilladelser herved giver fondsmæglerselskaber mulighed for at handle udenom kunderne eller på anden måde uretmæssig adgang til kundernes midler, er der tale om en væsentlig risiko, da fondsmæglerselskaber således enten har kundernes midler i eget depot, eller prokura til at handle på vegne af disse.

6.3.1.5.1.2 Regnskabsmanipulation

Regnskabsmanipulation involverer ofte at ledelsen tilsidesætter interne kontrolprocedure, og kan f.eks. være fremkaldt af usædvanligt pres på selskabet eller ledelsen for opnåelse af specifikke resultater eller efterlevelse af markedets forventninger.²³⁶

Risikoen for regnskabsmanipulation i et fondsmæglerselskab, vurderes ikke at være højere end i et aktieselskab, idet forholdende der gør sig gældende for regnskabsmanipulation, ikke indikere at en øget risiko afhænger af branchen.²³⁷ Man kan derimod sige at der er flere forhold der burde give

²³² RS 240, afsnit 12

²³³ RS 240, afsnit 1

²³⁴ RS 240, afsnit 7

²³⁵ RS 240, afsnit 11

²³⁶ RS 240, afsnit 10

²³⁷ RS 240, afsnit 8-10

revisor bedre mulighed for at opdage besvigelser, idet lovgivningen for denne type af selskaber, tilskriver mere vidtrækkende foranstaltninger på dette område, herunder f.eks. § 71-vejledningen. Der har i den senere tid, været en del skandaler inden for den finansielle sektor, og dette set sammen med finanskrisen, vurderes at danne baggrund for at revisor skal have ekstra fokus på at identificere besvigelser.

En anden væsentlig indikation til øget risiko for besvigelser er tilstedeværelsen af resultatafhængig aflønningsformer. Her er der tale om medarbejdere, ledelses- eller bestyrelsesmedlemmer der er ansat med væsentlige aflønningsformer i form af performance aflønning. Det er ansatte der har en væsentlig betydning for det enkelte fondsmæglerselskabs risikoprofil, og der er i FiL derfor indført en regel for direktionsmedlemmer, om at deres variable løndelev højst må udgøre 50 % af den faste-grundløn.²³⁸

Der er for fondsmæglerselskaber ikke nærmere regler herom for såvel aflønning af trader som andre medarbejdere. Dette vurderes at kunne skabe incitament til regnskabsmanipulation eller interessekonflikter, ved at ledelsen eller de enkelte medarbejder investerer efter egen vinding og ikke i henhold til virksomhedens strategi eller kundens bedste som lovgivningen foreskriver.²³⁹ I relation til dette har EU-kommissionen, i en henstilling af 29. april 2009, fremsat ønske om rammer for aflønningspolitikker i den finansielle sektor, for herigennem at reducere denne risiko, idet den anses for høj set i lyset af den finansielle krise som bl.a. vurderes at være udløst af grådighed²⁴⁰. Ligeledes fremgår det i anbefalingerne i Walker reviewet at det anbefales at der indføres lønpolitikker for alle top-cheferne som skal godkendes af såvel bestyrelsen som et specifikt vederlagsudvalg.²⁴¹

Det er således ikke i afhandlingen fundet at der er indført yderligere sanktioner i lovgivningen, end som nævnt 50 % reglen, som reducerer risikoen vedrørende performanceafhængig aflønning. Der er stillet forslag af den af Økonomi- og Erhvervsministeren udvalgte arbejdsgruppe for området, om at ændre FiL § 71, således at det indarbejdes at finansielle virksomheder skal have en lønpolitik, der er i overensstemmelse med og fremmer sund og effektiv risikostyring.²⁴² Dette vurderes i afhandlingen som en god løsning, da der her er et væsentligt incitament til besvigelser, og ved indførelse af skærpet krav til kontrol af selskabs aflønningspolitik, reduceres risikoen på dette område.

²³⁸ FiL § 77a

²³⁹ FiL § 43 stk. 1

²⁴⁰ Bentow, David

²⁴¹ Walker, David, kap. 7

²⁴² Moalem Weitemayer Bendtsen

I relation til besvigelser i fondsmæglerselskaber, skal det dog anføres at risikoen for besvigelser aldrig kan elimineres fuldstændigt, hvilket heller ikke forventes med erklæringen i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr.1.

På baggrund af indeværende afsnit er der identificerede følgende væsentlige risici under operationelle risici:

1. Afhængig af it
2. Kompleks it-system
3. Overholdelse af god værdipapirhandelsskik
4. Underslæb
5. Regnskabs manipulation
6. Misbrug af aktiver/let omsættelige aktiver
7. Performance aflønning
8. Interessekonflikt
9. Prokura til at handle på vegne af kunderne
10. Hvidvask
11. Insiderhandel
12. Spekulationsforretninger
13. Kundernes værdipapirbeholdning i eget depot
14. Overholdelse af lines fra bestyrelsen

Ad 1 og 2 vurderes bl.a. at være afdækket af at det er et krav i henhold til § 71-vejledningen at fondsmæglerselskabet udarbejder forretningsgange herunder brugermanualer til deres it-systemer,²⁴³ samt at de skal anvende de kontrol- og sikkerhedsforanstaltninger som der er udviklet en separat vejledning til, ligeledes i henhold til FiL § 71.²⁴⁴ Herudover tilskrives § 71-vejledningen at hvis fondsmæglerselskabet anvender ikke-integrerede it-systemer kræves der særlige kontrolsystemer.²⁴⁵

Ad 3 – 6 vurderes alle bl.a. at være afdækket af at § 71-vejledningen kræver at bestyrelsen skal være opmærksom på FiL § 43, stk. 1, hvorefter fondsmæglerselskaber skal drives i overensstemmelse med redelig forretningsskik og god praksis mv.²⁴⁶

²⁴³ § 71-vejledningen, pkt. 13 i

²⁴⁴ Vejledning om kontrol- og sikringsforanstaltninger på it-området i henhold til lov om finansiel virksomhed § 71

²⁴⁵ § 71-vejledningen, pkt. 18

²⁴⁶ § 71-vejledningen, pkt. 25

Ad 7 vurderes ikke at være afdækket da der mangler formelle krav om vederlagspolitikker for andre end direktionsmedlemmerne i fondsmæglerselskaberne.

Ad 8 og 9 vurderes bl.a. afdækket ved at der i § 71-vejledningen er krav om at der skal foreligge forretningsgange som beskriver foranstaltninger til overholdelse af god skik om bl.a. interessekonflikter.²⁴⁷ Herunder er der krav til at fondsmæglerselskaber der kan handle for egen regning, skal være særligt opmærksomme på interessekonflikter.²⁴⁸

Ad 10 vurderes bl.a. afdækket ved at fondsmæglerselskabet skal udarbejde forretningsgange der tager højde for såvel den fastlagte kundepolitik og bekendtgørelse om god skik, for herunder at udarbejde procedurer der forebygger foranstaltninger mod hvidvaskning af penge.²⁴⁹

Ad 11 vurderes bl.a. afdækket ved at der i henhold til § 71-vejledningen skal foreligge forretningsgange hvor foranstaltningerne mod insiderhandel er beskrevet.²⁵⁰

Ad 12 vurderes afdækket ved at bestyrelsen er pålagt spekulationsforbud og bestyrelsen skal tage stilling til hvilke medarbejder der er omfattet af forbudet og udarbejde retningslinier for kontrol med overholdelse af forbudet.²⁵¹

Ad 13 vurderes bl.a. afdækket ved at der skal foreligge forretningsgang for sikring af kundernes midler og værdipapir,²⁵² samt forretningsgang der beskriver oprettelse og forvaltning²⁵³ samt stiller krav til at der skal være effektive interne kontroller der adskiller depoterne.²⁵⁴

Ad 14 anses for afdækket ved at § 71-vejledningen tilskrives at der skal være effektive interne kontroller til overholdelse af fastsatte grænser for risikotagning mv. på alle organisatoriske niveauer.²⁵⁵

²⁴⁷ § 71-vejledningen, pkt. 128 c

²⁴⁸ § 71-vejledningen, pkt. 139

²⁴⁹ § 71-vejledningen, pkt. 137 f

²⁵⁰ § 71-vejledningen, pkt. 128 d

²⁵¹ § 71-vejledningen, pkt. 83

²⁵² § 71-vejledningen, pkt. 128 e

²⁵³ § 71-vejledningen, pkt. 128 m

²⁵⁴ § 71-vejledningen, pkt. 129 i

²⁵⁵ § 71-vejledningen, pkt. 129 c

Herunder at bestyrelsen skal udarbejde retningslinier for hvor stort et engagement må være, og hvorledes et engagement opgøres i henhold til instruksens grænser.²⁵⁶

Ud fra dette kan det udledes at der er én identificerede risiko som ikke anses for afdækket af FiL § 71, hvilket er risikoen ved performanceaf lønning for andre medarbejdere end direktionen. Ud over dette vurderes de identificerede risici alle at være afdækket af lovgivningens minimumskrav.

6.3.1.6 Kontrolrisici

Kontrolrisici er risikoen for, at der opstår tab som følge af mere eller mindre begrænsede styrings- og kontrolværktøjer.²⁵⁷

En vigtig faktor i henhold til COSO ERM's komponenter, er at revisor skal opnå forståelse for virksomhedens ledelsesstruktur, kontrolaktiviteter samt hvorledes risikovurderingsprocessen administreres og overvåges som beskrevet i afsnit 3.3.1.

Det er ledelsens rolle at fastlægge selskabets risikoprofil og herigennem at sikre at selskabets risici styres samt at selskabet overholder god administrativ praksis, og sikre at der er tilstrækkelig kapital til at påtage sig disse risici.²⁵⁸

Det fremgår i FiL at bestyrelsen skal udfærdige skriftlige retningslinier for fondsmæglerselskabets væsentligste aktivitetsområder, hvori arbejdsdelingen mellem bestyrelsen og direktionen skal fastlægges.²⁵⁹ Det vurderes således at der er højere krav til ledelsen i et fondsmæglerselskab, end i et aktieselskab, hvilket underbygges af at Finanstilsynet udarbejder en fit & proper vurdering som beskrevet i kapitel 4, som går ud på at vurdere egnethed og hæderlighed for medlemmerne i bestyrelsen og direktionen.²⁶⁰ Som følge heraf vurderes der at være væsentlige risici forbundet med egnetheden og hæderligheden for medlemmerne i bestyrelsen og direktionen, hvilket også ses i relation til Walker reviewet, som anbefaler at der skal ske tvungen uddannelse af bestyrelsen samt at det enkelte bestyrelsesmedlem skal have såvel erfaring som kompetencer indenfor både finansiering og ledelse.²⁶¹

²⁵⁶ § 71-vejledningen, pkt. 102

²⁵⁷ Vejledning om opgørelse af individuelt solvensbehov, nr. 37

²⁵⁸ FiL §§ 70-72 og § 125, stk. 1

²⁵⁹ FiL § 70

²⁶⁰ Galbo, Julie

²⁶¹ Walker, David, kap. 3

Baseret på skandaler under den finansielle krise, vurderes det tillige at ledelsens tilsidesættelse af de interne kontroller samt passiv ledelse er væsentlige risici. Årsagen hertil, vurderes bl.a. ud fra Roskilde Bank sagen, hvor bestyrelsen er stævnet i sagen, og anklagerne går på at bestyrelsen var klar over at de interne kontrolprocedurer blev tilsidesat af direktionen uden at gribe ind.²⁶² Således har en advokatundersøgelse vist at den tidligere bankdirektør Niels Valentin groft tilsidesatte sine pligter som administrerende direktør i Roskilde Bank, idet han tilsidesatte virksomhedens interne kontrolprocedurer, hvormed hans handlinger og undladelser betragtes som en overtrædelse af FiL § 71.²⁶³

En anden risiko som der er i forbindelse med kontrolrisici er at fondsmæglerselskaber, set ud fra en gennemsnitsbetragtning, har en begrænset virksomhedsstørrelse. Ultimo 2009 var der således 46 selskaber i Danmark med tilladelse til at drive fondsmæglervirksomhed med i alt 529 ansatte, hvormed et gennemsnitligt fondsmæglerselskab har 12 ansatte.²⁶⁴ Dette anses som en begrænsning, set i forhold til kontrolmiljøet, idet der herved kan der fremkomme større følsomhed overfor nøglepersoner, manglende funktionsadskilles eller reduceret mulighed for at følge med vækst.

På baggrund af dette er der identificerede følgende væsentlige risici under kontrolrisici:

- Passiv ledelse
- Manglende egnethed og hæderlighed
- Tilsidesættelse af interne kontroller
- Begrænset virksomhedsstørrelse

De identificerede væsentlige risici anses at være afdækket af lovgivnings minimumskrav, da der i § 71-vejledningen er indarbejdet et helt afsnit om bestyrelsens og direktionens arbejde, som skal skabe foranstaltninger for at der ikke sker tilsidesættelse af interne kontroller eller forekommer en passiv ledelse.²⁶⁵ Tillige kan Finanstilsynet fit & proper vurdering danne grundlag for en forebyggende kontrol, af direktionens og bestyrelsens egnethed og hæderlighed.

Ligeledes vurderes det at der indarbejdet forebyggende kontroller for fondsmæglerselskabernes afhængighed af nøglepersoner, herunder krav til at bestyrelsen skal udarbejde retningslinier for hvilke tiltag, der skal tages i tilfælde af en nøgledarbejder forlader fondsmæglerselskabet.²⁶⁶ Det er til-

²⁶² Ritau

²⁶³ Ibid

²⁶⁴ Finanstilsynet. Hovedtal 2005-2009 for finansielle virksomheder under tilsyn

²⁶⁵ § 71-vejledningen, del 3

²⁶⁶ § 71-vejledningen, pkt. 39

lige fundet at der er indarbejdet krav til interne kontroller som sikre tilstrækkelig funktionsadskillelse,²⁶⁷ og retningslinier der skal tage højde for at virksomheden ikke kan tilvejebringe en fuldstændig funktionsadskillelse.²⁶⁸

6.3.1.7 Omdømmerisici

Omdømmerisici er risikoen for tab af indtjening og kapital som følge af virksomhedens dårlige omdømme i omverdenen.²⁶⁹

Det vurderes at der er en højere effekt af omdømmerisici for fondsmæglerselskaber, som følge af den begrænsede virksomhedsstørrelse. Hermed menes at et mindre selskab ofte lever mere stille end et stort, og en dårlig historie kan påkalde sig større opmærksomhed og få kunder til at trække sig.²⁷⁰ Her tænkes på f.eks. hvidvask, dårlig performance eller manglende investorbeskyttelse.

På baggrund heraf anses følgende risiko for værende væsentlig:

- Dårlig omtale

Det er fundet at denne risiko er afdækket af lovgivningen, ved flere foranstaltninger såsom overholdelse af god skik²⁷¹, procedurer for videregivelse af fortroligt materiale²⁷² mv.

6.3.2 Opsummering på identificerede væsentlige risici

Ud fra gennemgangen af fondsmæglerselskabernes risikoområder, som nævnt i afsnit 6.3, er der i bilag 11, foretaget en stratificeret opsummering af alle de identificerede væsentlige risici. Det er i figuren illustreret hvilke risici der anses for afdækket af lovgivnings minimumskrav, således denne kan danne grundlag for revisors videre handlinger i forbindelse med opnåelse af tilstrækkelig og egent bevis for virksomhedens interne kontrolprocedurer og forretningsgange, idet denne kan anvendes som en afgrænsning af omfanget af revisors erklæring. Revisor bør endvidere rette ekstra fokus på områder der ikke måtte anses for afdækket af lovgivningen.

Når revisor har identificeret de væsentlige risici som et fondsmæglerselskab er udsat for, skal revisor opnå overbevisning om at alle væsentlige risici er afdækket af effektive interne kontrolprocedurer og forretningsgange, hvilket leder frem til næste skridt i processen for revisors opnåelse af overbevisning om effektiviteten af virksomhedens interne kontroller.

²⁶⁷ § 71-vejledningen, pkt. 15

²⁶⁸ § 71-vejledningen, pkt. 16

²⁶⁹ Vejledning om opgørelse af individuelt solvensbehov, nr. 40

²⁷⁰ Nielsen, Stig

²⁷¹ Vejledning om fondsmæglerselskaber i henhold til § 71, stk. 1, 1-8, del 5

²⁷² Vejledning om fondsmæglerselskaber i henhold til § 71, stk. 1, 1-8, nr. 90

6.4 Design af interne kontroller

I forbindelse med revisors vurdering af effektiviteten af de interne kontrolprocedurer og forretningsgange skal revisor jf. figur 6-2, tage stilling til hvorledes de skriftlige forretningsgange og de interne kontrolprocedurer er designet.²⁷³ Herunder med hvilket formål de enkelte kontrolprocedurer og forretningsgange er tiltænkt. Ved vurdering af designet skal revisor overveje, om kontrollen i sig selv eller i kombination med andre kontroller er i stand til effektivt at forebygge eller opdage fejl eller besvigelser, således at de imødegår de væsentlige risici som er identificeret i afsnit 6.3.²⁷⁴

For at vurdere de forskellige former for interne kontroller, herunder hvorledes og med hvilket formål de er designet, vil der herunder blive redegjort for de forskellige former for interne kontroller og disse design.

6.4.1 Revisors tilgang til vurdering af designet af interne kontroller

Ved revisors vurdering af designet af de interne kontroller, kan de interne kontroller i grove træk opdeles i to former for kontroller, de specifikke kontroller og de overordnede kontroller.²⁷⁵ De specifikke kontroller er på procesniveau, og skal sikre mod at der opstår fejl i forbindelse med enkelte handlinger i transaktionskæden.²⁷⁶ De overordnede kontroller er kontroller på virksomhedsniveau som er kontroller, der kan påvirke forskellige dele af organisationen og dermed flere processer i virksomheden²⁷⁷. Et eksempel på sådanne overordnede kontroller er FiL § 70, der tilsiger at der skal foreligge skriftlige retningslinier mellem bestyrelsen og direktionen. Kontrollerne på virksomhedsniveau er således dem der overordnet har ansvaret for de underliggende kontroller i virksomheden, hvormed det er disse kontroller som skal sørge for at alle målene jf. COSO ERM bliver mødt, som beskrevet i afsnit 6.2.²⁷⁸

Gennemgangen og vurderingen af interne kontroller på virksomhedsniveau vil primært blive foretaget ved interviews, observation samt test af ledelsens udtalelser.²⁷⁹ Mange af de senere års virksomhedsskandaler, har involveret ledelsens tilsidesættelse af kontroller på virksomhedsniveau.²⁸⁰ Det er derfor af central betydning at revisor i dennes vurdering af designet af interne kontroller på virk-

²⁷³ RS 315, afsnit 54-56

²⁷⁴ RS 315, afsnit 91

²⁷⁵ Elilifsen, Aasmund og William F. Messer, s. 221

²⁷⁶ RS 315, afsnit 90

²⁷⁷ Elilifsen, Aasmund og William F. Messer, s. 221

²⁷⁸ RS 315, afsnit 54-56

²⁷⁹ Ibid

²⁸⁰ Ibid

somhedsniveau har taget stilling til, hvorledes kontrollerne sikre at ledende medarbejder ikke har mulighed for eller incitament til at begå besvigelser og herigennem tilsidesætte de interne kontroller.²⁸¹

Ved såvel de overordnet som specifikke kontroller, skal revisor tage stilling til om kontrollerne er designet som forebyggende eller opdagende kontroller.²⁸² Forebyggende kontroller har til hensigt at fange fejl inden de opstår og opdagende kontroller, efter fejlen er indtruffet.^{283 284}

Ved vurdering af designet er det ligeledes vigtig for revisor at fokusere på hvilken form for kontrol der er designet, herunder om det er en manuelle, applikations- eller it-manuelle kontrol. Manuelle kontroller er karakteriserede ved at kontrollen udføres af den enkelte medarbejder, hvorimod applikationskontroller er de kontroller der findes i it-systemer og it-manuelle er en kombination af begge.²⁸⁵

Forskellen på manuelle og applikationskontroller vurderes som oftest ved at manuelle kontroller afhænger af den enkelte medarbejders kompetence hvorimod applikationskontroller afhænger af designet af it-systemet.

Da revisor udover at vurdere designet af de interne kontrolprocedurer, skal tage stilling til forretningsgangene, hvilket i henhold til § 71-vejledningen skal foreligge på alle væsentlige områder, vil der i afsnit 6.4.2, blive taget udgangspunkt i revisors tilgang til disse.

6.4.2 Design af forretningsgange

Der er i kapitel 5 redegjort for de tretten områder, som der i henhold til § 71-vejledningen²⁸⁶ som minimum skal være etableret forretningsgange på. Foruden dette skal revisor individuelt vurdere hvorledes der er behov for yderligere forretningsgange for det enkelte fondsmæglerselskab, ud fra den konklusion at alle væsentlige aktivitetsområder skal være afdækket af skriftlige forretningsgange.²⁸⁷

²⁸¹ Elilifsen, Aasmund og William F. Messer, s. 221

²⁸² Elilifsen, Aasmund og William F. Messer, s. 225

²⁸³ Ibid

²⁸⁴ The accountancy foundation limited in UK, nr. 37

²⁸⁵ RS 315, afsnit 58

²⁸⁶ § 71-vejledningen, pkt. 5

²⁸⁷ Se afsnit 5.2

Ved revisors vurdering af designet af forretningsgangene, har Finanstilsynet stillet overordnet krav til hvad disse skal indeholde, hvilket vurderes at kunne tjene som en vejledning til revisor.²⁸⁸ Finanstilsynet har i deres vejledning fremført følgende forhold som skal være opfyldt:²⁸⁹

- De skal løbende ajourføres
- De skal være letlæselige
- De skal beskrive de faktiske forhold
- De må ikke efterlade tvivl om, hvem der har ansvaret for den enkelte opgave
- De skal i passende omfang være kendt af de relevante medarbejdere
- Det skal kunne konstateres, hvem der har udført den enkelte opgave
- De skal indeholde kontrolelementer, som sikrer en ensartet kvalitet i sagsbehandlingen som overholdelse af forretningsgangene
- De skal dække alle virksomhedens væsentlige forretningsområder
- De skal sørge for tilstrækkelig funktionsadskilles
- De skal beskrive kontrolopgaver, herunder hvem der skal udføre kontrolopgaverne
- De skal beskrive, hvordan selskabet vil sikre overholdelse af § 43 og § 72 i lov om finansiell virksomhed samt bekendtgørelse om god skik for finansielle virksomheder

Ovenstående krav må anses at kunne bruges i revisors vurdering af hvorledes designet af forretningsgangene er effektivt.²⁹⁰ Forretningsgangene skal foreligge skriftligt og ajourført samt klart beskrive forhold af betydning for en betryggende håndtering af hver enkelt markedsrisikobehæftet aktivitet²⁹¹.

6.4.3 Opnåelse af bevis for designets effektivitet

Kontrollerne kan anses for værende effektivt designet, når det af revisor er vurderet at de enten forebygger eller opdager fejl eller besvigelser, som kan resultere i fejlinformation i alle virksomhedens målsætninger jf. COSO ERM som beskrevet i afsnit 3.3.1.2.

Revisor skal vurdere om det enkelte fondsmæglerselskab, har kontroller der afdækker alle væsentlige risici. Dette opnås ved at identificere de kontroller, der opfylder hvert af virksomhedens mål indenfor de fire målsætninger i henhold til COSO ERM, og herefter afgøre om kontrollen, vil kunne forebygge eller opdage fejl eller besvigelser. Designets effektivitet vurderes ved at revisor foretager de risikovurderingshandling som beskrevet i afsnit 6.2, herunder undersøgelser, observation, walk

²⁸⁸ § 71-vejledningen, pkt. 12

²⁸⁹ Ibid

²⁹⁰ RS 3000, afsnit 33

²⁹¹ § 71-vejledningen, pkt. 127 og 128

throughs, gennemgang af relevant dokumentation mv., kombineret med en subjektiv vurdering af om kontrollen vil kunne forebygge eller opdage fejl eller besvigelser. I så fald at den opererer som designet og af kvalificerede personer, vurderes designet effektivt.²⁹²

Når revisor har vurderet at alle de identificerede væsentlige risici er afdækket af effektivt designet interne kontroller, skal revisor herefter i henhold til figur 6-2, opnå overbevisning om at de identificerede interne kontroller er effektivt implementeret.

6.5 Implementering af interne kontroller

Efter at revisor har opnået bevis for effektiviteten af designet, skal revisor opnå overbevisning om at de enkelte kontrolprocedurer og forretningsgange er implementeret således at de understøtter designet, og herunder det formål som de er tiltænkt.²⁹³ Da der ikke, som under designet, er vurderet at være væsentlig forskel mellem hvorledes revisor opnår bevis for implementeringen af de interne kontrolprocedurer eller forretningsgangene, er det valgt at foretage en samlet gennemgang af de interne kontroller.

Revisor vurderer at de interne kontroller er implementeret effektivt ved at fastslå, at kontrollerne virker efter hensigten, og den person som udfører kontrollen er i besiddelse af de nødvendige beføjelser og kompetencer til at udfører kontrollen.²⁹⁴ For at opnå bevis for implementeringen af de interne kontroller, skal revisor tage udgangspunkt i de samme handlinger som beskrevet i afsnit 6.4.3 for vurdering af designet, herunder foretage walk throughs, interviews, forespørgsler og observationer mv. for at opnå bevis for at virksomheden anvender de interne kontroller aktivt og de reelt bliver anvendt som de er designet.²⁹⁵

Som illustreret i figur 6-2, er næste skridt i processen for revisors opnåelse af bevis for effektiviteten af virksomhedens interne kontroller, at teste disse.

6.6 Test af interne kontroller

Test af kontroller foretages for at opnå bevis for at kontrollerne opererer effektivt, hvilket adskiller sig fra beviset for kontrollernes implementering, da dette blot beviser at kontrollerne er til stede og anvendt som beskrevet i afsnit 6.5.²⁹⁶ Der foretages kun test af kontroller, hvor revisor har fundet at

²⁹² RS 315, afsnit 6-11

²⁹³ RS 315, afsnit 54-56

²⁹⁴ Elilifsen, Aasmund og William F. Messer, s. 225

²⁹⁵ RS 315, afsnit 6-11

²⁹⁶ Elilifsen, Aasmund og William F. Messer, s. 148

kontrolleren er designet og implementeret effektivt.²⁹⁷ I disse tests opnår revisor bevis for ensartetheden og anvendelsen af kontrollerne, herigennem hvem de er blevet anvendt af.²⁹⁸

De risikovurderingshandlinger som revisor udfører for at vurdere kontrollernes design og for at fastslå at disse er implementeret korrekt, kan, i visse tilfælde, give bevis for kontrollernes funktionalitet og derfor tjene som test af kontroller, selvom de ikke specifikt er udformet som test af kontroller.²⁹⁹ For at teste funktionaliteten skal revisor dog overveje arten, den tidsmæssige placering og omfanget af kontrollerne.³⁰⁰

Arten af kontrollerne, f.eks. om der er tale om en manuelle kontrol, har indflydelse på typen af den handling, der er påkrævet for at opnå tilstrækkeligt bevis, for at kontrollen har fungeret effektivt.³⁰¹ For nogle kontroller underbygges kontrollernes funktionalitet af dokumentation, hvor revisor under disse omstændigheder kan kontrollere dokumentationen for at opnå bevis for kontrollernes effektivitet. For andre kontroller er dokumentation ikke tilgængelig, hvorfor revisor dermed må forespørge til, samt observere kontrollerne, for herigennem at opnå bevis for kontrollernes funktionalitet.³⁰²

Den tidsmæssige placering, betyder at revisor er nødt til at vurdere, hvilken periode denne ønsker bevis for samt hvornår revisors testhandlinger skal udføres, for herigennem af opnå bevis for at kontrollen har været effektivt over hele perioden.³⁰³

Omfanget af stikprøvestørrelsen, afhænger som udgangspunkt af revisors overvejelser af følgende forhold.³⁰⁴

- Hvor ofte virksomheden udfører kontrollen, herunder om det er en daglig, månedlig eller kvartalsvis kontrol, for herigennem at give revisor en forståelse af hvor mange gange den enkelte kontrol har været i brug.
- Hvilken form for kontrol der er tale om, idet manuelle kontroller underkastet mere omfattende tests, end automatiske kontroller, set i lyset af, at risikoen er højere ved de kontrolforanstaltninger der omfatter mennesker.

²⁹⁷ RS 330, afsnit 24

²⁹⁸ RS 330, afsnit 26

²⁹⁹ RS 330, afsnit 27

³⁰⁰ RS 330, afsnit 10-21

³⁰¹ RS 330, afsnit 30

³⁰² Ibid

³⁰³ RS 330, afsnit 45

³⁰⁴ RS 330, afsnit 10-21

Det er op til revisors professionelle dømmekraft at vurdere stikprøvestørrelsen, ud fra de to ovennævnte forhold, samt hvorvidt der er tale om en erklæring med høj eller begrænset grad af sikkerhed.

Ved outsourcing af væsentlige områder til eksterne leverandører, af f.eks. IT³⁰⁵, skal revisor sikre at denne modtager en RS 3411 type B erklæring som indeholder udtalelser om udformningen, implementering og funktionalitet. Dette giver revisor tilstrækkelig og egnet bevis for området.³⁰⁶ Det er vurderet ikke at være tilstrækkeligt bevis for virksomheden at modtage en RS 3411 type A erklæring, da denne ikke udtaler sig om funktionaliteten af den interne kontrol, hvilket det i afsnit 5.2.3, er kommet frem til at revisor skal erklære sig om i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1.

Ved konstateret svagheder i de interne kontrolprocedurer eller forretningsgange, f.eks. hvis revisor finder mangler i designet såsom manglende funktionsadskillelse eller medarbejderne ikke anses for kvalificerede til at udfører de interne kontrolprocedurer, skal revisor vurdere ud fra sin professionelle dømmekraft, om hvorvidt disse svagheder er væsentlige i forhold til den samlede erklæringsopgave, for derigennem at vurdere hvorledes dette kan påvirke konklusionen på revisors erklæring i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr.1. Hvis revisor finder at svaghederne er væsentlige, bør forholdet medføre forbehold i erklæringen.

Dette medfører ikke nødvendigvis at revisor skal tage forbehold eller lave en supplerende oplysning herom i revisionspåtegningen, idet erklæringen i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 dækker alle fire mål i COSO ERM, hvorimod revisionspåtegningen henføres til målet for rapportering. Som følger heraf bør revisor foretage en isoleret vurdering af hvorvidt svaghederne er væsentlige i forhold til årsregnskabet retvisende billede, idet dette, i bekræftende fald, må medføre forbehold eller supplerende oplysning i revisionspåtegningen. Såfremt revisor vurderer at svagheden ikke har en direkte indvirkning på årsregnskabet retvisende billede, kan revisor vurdere hvorvidt disse forhold bør omtales i noterne til årsregnskabet, eller oplyses i årsprotokollatet.

6.7 Delkonklusion

Baseret på dette kapitlets gennemgang af hvorledes revisor opnå tilstrækkeligt og egnet bevis for effektiviteten af virksomhedens interne kontrolprocedurer og forretningsgange, er det forfatterens overbevisning, at såfremt revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 bliver en særskilt erklæring lig konklusionen i kapitel 5, vil dette kræve en vejledning til revisor i stil med PCAOB AS No. 5.

³⁰⁵ Bueskov, Jeppe og Søren Skibsted

³⁰⁶ RS 3411, afsnit 2 – Type B

Som fremført i indeværende kapitel vil en sådan vejledning, godt kunne baseres på danske revisionsstandards, som efter forfatternes vurdering vil være en fordel, idet disse på forhånd er kendt af de danske revisorer. De danske revisionsstandards vil dog ikke kunne anvendes direkte på erklæringsopgaven, men med inspiration i disse, og en struktur som vist i figur 6-1, ville der kunne udarbejdes en vejledning til revisor indeholde en afgrænsning af bredden af erklæringen, samt en afgrænsning af hvornår revisor kan udtale sig om effektiviteten af virksomhedens interne kontroller. På denne måde vil fortolkningsfriheden, i forbindelse med erklæringsopgaven begrænses væsentligt, hvilket vil medføre kontinuitet, i de kriterier der ligger til grund for revisors konklusion på erklæringsopgaven.

Det kan på baggrund af kapitlet konkluderes, at revisor kan anvende de samme risikovurderingshandlinger i forbindelse med erklæringsopgaven som ved revision. Revisor skal således foretage forespørgsler, observationer, undersøgelser, samt interviews og walk throughs etc. for at opnå overbevisning om at virksomhedens interne kontrolprocedurer og forretningsgange er designet og implementeret effektivt som beskrevet i afsnit 6.4 og 6.5. For at opnå bevis for kontrollernes funktionalitet skal revisor foretage tests af kontrollerne, ved at genskabe, gennemgå dokumentation eller på anden måde opnå bevis for at kontrollerne har opereret effektivt i perioden som beskrevet i afsnit 6.6.

Da det i kapitel 5 blev konkluderet, at den administrative og regnskabsmæssige praksis dækker over hele virksomheden, og ikke kun de områder der knytter sig til regnskabet, blev der i dette kapitel, med udgangspunkt heri, foretaget en risikoidentifikation af væsentlige områder, for herigennem at identificere væsentlige risici for fondsmæglerselskaber som helhed, som ligeledes kan danne grundlag for en afgrænsning af bredden af erklæringen. Sondringen mellem de identificerede væsentlige risici og afdækningen af disse efter lovens minimumskrav i afsnit 6.3.2, blev foretaget for at danne et overblik over, om der kunne være væsentlige risici, som revisor skal tage med i sine overvejelser for at erklærer sig i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, som lovgivningen ikke eksplicit kræver at virksomheden skaber foranstaltninger til at imødegå.

Ud fra afsnit 6.3.1.5.1.2 blev det vurderet, at der ikke i henhold til FiL foreligger krav til vederlagspolitikker for andre end direktionsmedlemmerne, hvilket vurderes ikke at være tilstrækkeligt, da medarbejderne herunder tradere i fondsmæglerselskaber generelt er performance aflønnet. Ved at selskaberne ikke udarbejder vederlagspolitikker som skaber sunde rammer for aflønning, vurderes dette at kunne give incitament til besvigelser eller interessekonflikter. I Walker reviewet går en af

anbefalingerne ud på at der skal tages stilling til alle top-cherfers løn, herunder at der skal redegøres for og vurderes de mål top-cheferne bliver aflønnet ud fra.³⁰⁷ Dette kunne konverteres til fondsmæglerselskaberne, ved at der blev indført en regulering i FiL § 71, der stillede krav til ledelsen om, at der skulle foreligge retningslinier samt årlig redegørelse for vederlagspolitikker. Det er en væsentlig risiko, som revisor skal tage stilling til i henhold til sin erklæring, der ikke eksplicit anses afdækket af lovgivningen. Dette betyder, at revisor skal have ekstra fokus på risikoen, og skal opnå bevis for, at virksomheden har indarbejdet effektive interne kontroller, som enten forbygger eller opdager væsentlige risici på området.

Det kan ud fra afsnit 6.6 udledes, at såfremt revisor i sit arbejde finder at der er svagheder i de interne kontrolprocedurer eller forretningsgange, skal denne ud fra sin professionalisme vurdere hvorvidt de identificerede svagheder i forhold til den samlede erklæringsopgave, kan anses for væsentlige, idet en RS 3000 erklæring som beskrevet i afsnit 5.3.2.1, ikke afgives med 100 % sikkerhed, hvorfor revisor arbejder med et væsentlighedsniveau for erklæringsopgaver.

Ud fra dette kapitel i kombination med kapitel 5, er det fundet at for at revisor kan erklære sig i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, kræver det merarbejde i forhold til de handlinger, revisor skal foretage i forbindelse med revisionen. Dette kommer til udtryk, ved at revisor skal tage stilling til alle væsentlige risici, som virksomheden er udsat for, og ikke kun dem der er væsentlige i henhold til regnskabet, som beskrevet i afsnit 6.2.

Hvor meget merarbejde dette omhandler, kommer an på om det skal være en erklæring med høj eller begrænset grad af sikkerhed, hvilket vil have en direkte effekt på bl.a. den stikprøvestørrelse, som revisor skal udvælge for at opnå egnet og tilstrækkelig bevis for de interne kontrolprocedurer og forretningsganges effektivitet, som beskrevet i afsnit 6.6.

Da Finanstilsynet har anvendt ordret *betryggende* i revisionsbekendtgørelsen, hvilket vurderes at være en vag betegnelse af effektivitet, sammenlignet med effektiv, operationelle etc., kan det antages at pege i retningen af en erklæring med begrænset grad af sikkerhed. Endvidere påpeges det indirekte i et høringssvar fra Finansrådet, at regeringen ikke har til hensigt at pålægge erhvervslivet, og derigennem fondsmæglerselskaberne, større omkostninger end højst nødvendigt, hvilket igen peger i retning af en erklæring med begrænset grad af sikkerhed.³⁰⁸

³⁰⁷ Walker, David, nr. 29 og 30

³⁰⁸ Finansrådets høringssvar på udkast til ny revisionsbekendtgørelse

Det kan således udledes at der er flere forhold, der peger mod en erklæring med begrænset grad af sikkerhed. Der er dog ligeledes forhold, der taler for en erklæring med høj grad af sikkerhed, idet Finanstilsynets formulering af revisionsbekendtgørelsen § 6, nr.1, lyder som følger:

”hvorvidt virksomhedens administrative og regnskabsmæssige praksis på væsentlige områder, herunder forretningsgange og interne kontrolprocedurer, er tilrettelagt og fungerer på betryggende vis”.

For at revisor kan erklære sig i henhold til denne sætning, skal revisor, som omtalt i afsnit 5.4, erklære sig med ordlyden:

”I henhold til revisionsbekendtgørelsens § 6 skal vi erklærer, at: virksomhedens administrative og regnskabsmæssige praksis på væsentlige områder, herunder forretningsgange og interne kontrolprocedurer, er tilrettelagt og fungerer på betryggende vis”.

Som det fremgår af ovenstående ordlyd, kræver Finanstilsynet at revisor skal udtrykke sig positivt i sin konklusion, hvilket revisor ikke gør i en erklæring med begrænset grad af sikkerhed, da denne foreskriver at konklusionen skal udtrykkes negativt.³⁰⁹

Trods de fremførte argumenter, som taler for en erklæring med begrænset grad af sikkerhed, må det ud fra dette faktum således konkluderes, at erklæringen bør anses for at skulle afgives med høj grad af sikkerhed, for at kunne opfylde Finanstilsynets krav til værdien af konklusionen.

Da det kan udledes af afsnit 5.4, at revisors erklæring bør udformes som en RS 3000 erklæring, som udtaler sig direkte om erklæringsemnet, kan det herfor endeligt konkluderes, at revisors erklæring i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, bør være udformet som en særskilt RS 3000 erklæring med høj grad af sikkerhed, som udtaler sig direkte om erklæringsopgaven.

Det kan diskuteres hvorledes en RS 3000 erklæring med høj grad af sikkerhed, og Finanstilsynets hensigt med ikke at pålægge fondsmæglerselskaber større omkostninger hænger samme, idet en erklæring med høj grad af sikkerhed, alt andet lige, koster mere at få udarbejdet end en erklæring med begrænset grad af sikkerhed.

Et argument herfor vurderes at være, at Finanstilsynet ønsker skærpet krav til bestyrelsesansvar og mere fokus på dennes rolle. Ved at kræve en erklæring med høj grad af sikkerhed, opnår Finanstilsynet stærkere bevis for at virksomhedens interne kontrolprocedurer og forretningsgange, som bestyrelsen har det overordnede ansvar for, er tilrettelagt og fungerer effektivt. Et andet argument vurderes at være en følge af de skandaler som der de senere år har været indenfor den finansielle sek-

³⁰⁹ RS 3000, afsnit 49 (j)

tor, hvorfor Finanstilsynet ønsker at skærpe kravene til virksomheden, for herigennem at genskabe tilliden til sektoren.

Walker reviewet har til dels været med til at sætte fokus på bestyrelsesansvar, hvilket har medført at Finanstilsynet har skærpet kravene til deres fit & proper vurdering, og det antages at der kommer flere tiltag på dette område i fremtiden. Det er vurderet at Walker reviewet har været en af årsagerne til, at kravene til egnethed i forbindelse med fit & proper er blevet skærpet, således der fremover vil blive foretaget en mere virksomhedsspecifik vurdering.

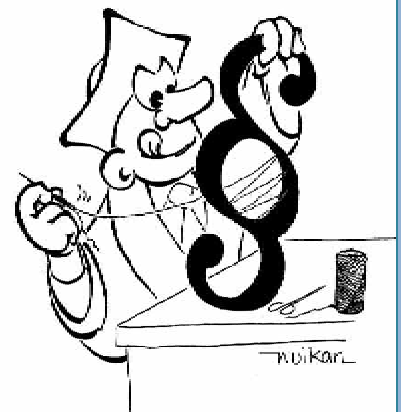
En RS 3000 erklæring med høj grad af sikkerhed vurderes at kunne give bestyrelsen et redskab til at sikre at denne opfylder FiL § 71. Dette vurderes relevant set i forhold til Finanstilsynets skærpet fokus på bestyrelsesansvar, da det er bestyrelsens ansvar, at denne overholder lovgivningen. Det vurderes f.eks. i Roskilde Bank sagen, hvor bestyrelsen som nævnt i afsnit 6.3.1.6, nægter et hvert kendskab til at der skulle være afdelinger som ikke overholdte de interne retningslinier, at kunne skabe en bedre tillid til de interne kontroller, såfremt revisor havde afgivet en separat erklæring med høj grad af sikkerhed på dette område.

Det vurderes derfor at en RS 3000 erklæring med høj grad af sikkerhed, vil være i bestyrelsens interesse, idet denne erklæring, som før nævnt, vil skabe en større tillid til de interne kontroller, samt forsikring om at selskabet overholder de krav FiL § 71 tilskriver. Et andet argument vil være at denne erklæring vil skabe større tillid til sektoren set fra omverdens synspunkt. Der har været en del sager i den finansielle sektor, senest med Saxo Bank, som alle har været med til at skabe utryghed hos sektorens kunder. Under afhandlingens risikoidentifikation i afsnit 6.3 blev det bl.a. identificerede, at fondsmæglerselskaber generelt har en begrænset kundekreds samt en høj effekt af omdømmerisici, idet et mindre selskab ofte lever mere stille end et stort, og en dårlig historie kan påkalde sig større opmærksomhed. På baggrund af dette vurderes det at være i bestyrelsens interesse at kunne skabe forhold, som sikre bedre tillid fra kunderne, for herigennem ikke at risikere at miste dem på baggrund af mistillid eller skandaler i sektoren. Erfaringer fra udlandet ved f.eks. implementeringen af SOX 404 har vist, at skønt implementeringsomkostningerne er høje, opvejes dette af fordelene ved, at investorerne og kunderne har mulighed for at anvende en erklæring lig revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 til vurdering af selskabets interne kontrolmiljø og hermed sikkerhed.³¹⁰

³¹⁰ Johansen, Thomas Riise, s. 14

Afslutning

Konklusion og perspektivering

7 Konklusion

Baseret på afhandlingens hovedspørgsmål, er det med afsæt i revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, undersøgt hvilken værdi bestemmelsen giver, og hvordan revisor bør afgive sin erklæring i henhold til denne. Afhandlingen bidrager således med en uafhængig, objektiv og kritisk evaluering af denne bestemmelse i revisionsbekendtgørelsen.

I relation til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, konkluderes det på baggrund af afhandlingens resultater at interne kontroller udgør et centralt begreb for både ledelsen af fondsmæglerselskabet, såvel som for revisor, idet denne skal erklærer sig om, hvorvidt virksomhedens interne kontrolprocedurer og forretningsgange er betryggende. For ledelsen, bistår de interne kontroller til reducere eller eliminering af agent-principal problematikken, idet implementering af effektive interne kontroller medfører at principalerne opnår tillid til agenternes virke. Interne kontroller er således et redskab til at opnå overensstemmelse mellem hvem der får glæde af virksomhedsbeslutningerne eller direktionens handlinger, og hvem der i princippet skulle have glæde af disse samt et middel til opnåelse af virksomhedens mål.

Som bestemmelsen står angivet i sin nuværende form, har Finanstilsynet ikke tilkendegivet en konkret beskrivelse, af det arbejde der forventes af revisor i forbindelse med erklæringsafgivelsen, om erklæringen skal afgives med eller uden sikkerhed, og i bekræftende fald, med hvilken sikkerhed denne erklæring skal afgives med.

For at afdække erklæringens værdi er der i afhandlingen både undersøgt erklæringens merværdiskabende funktion, samt erklæringens værdi overfor omverdenen. Ud fra afhandlingens retsdogmatiske fortolkning af revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, konkluderes det at bestemmelsens merværdiskabende funktion, findes i dennes sætning nr. 1, koncentreret omkring betydningen af ordene *administrativ og regnskabsmæssig praksis* samt *betryggende*, hvor det er udledt, at *betryggende*, fastsætter den værdiskabende funktion bestemmelsen har overfor modtager, ligesom betydningen heraf influerer på revisors krævede arbejdshandlinger.

Baseret på afhandlingens ordlyds- og præciserende fortolkning, konkluderes det at ordet *betryggende* i den sammenhæng revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 står anført, skal fortolkes som det *at sikre noget*, hvorfor revisor skal udtale sig om effektiviteten af virksomhedens interne kontrolprocedurer og forretningsgange i forbindelse med erklæringsafgivelsen. Samtidig konkluderes det at *administrativ og regnskabsmæssig praksis* fordre at revisors erklæring skal favne hele virksomheden.

Erklæringen skal i sin nuværende form anvende protokollen til årsregnskabet som erklæringsmedie, og det er i afhandlingen fundet, at der er indikationer på at Finanstilsynet ikke betragter denne erklæring som en særskilt erklæringsopgave. Afhandlingens resultater vidner om at denne tvungne implementering i protokollen afføder modsatrettede effekter, idet erklæringen i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, favner bredt, modsat årsregnskabet som er koncentreret omkring forhold af regnskabsmæssig relevans.

Der er i afhandlingen argumenteret for at erklæringsopgaven skal anses for omfattet af et trepartsforhold, bestående af revisor, bestyrelsen som den ansvarlige part og Finanstilsynet samt bestyrelsen som tiltænkte bruger, idet Finanstilsynet modtager en kopi af protokollen til årsregnskabet. Derfor blev det i afhandlingen fundet, at Finanstilsynet er begyndt at offentliggøre indhold af revisionsprotokollerne. Baseret på en højesteretskendelse som danner grundlag for almindelige retsgrundsætninger, konkluderes det i afhandlingen at Finanstilsynet ikke kan anvende revisionsprotokollen, og dermed revisors erklæring aktivt, uden at tilsynet kan betragtes som part i sagen, hvorfor afhandlingens antagelse om et eksisterende trepartsforhold anses som opfyldt.

For at undgå misforståelser i forhold til revisors pligter i forbindelse med erklæringsopgaven, samt værdien af erklæringen overfor de tiltænkte brugere, konkluderes det således i afhandlingen, at erklæringen i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 bør afgives som en særskilt erklæringsopgave omfattet af begrebsrammen for erklæringsopgaver med sikkerhed og ikke som en bestanddel af revisionsprotokollen, som den er på nuværende tidspunkt. Endvidere konkluderes det ud fra sammenhængen i RS systemet at erklæringen bør afgives som en RS 3000 erklæring, udtrykt direkte om erklæringsemnet, omfattet af revisorlovens bestemmelser, idet RS 3000 favner bredt, både med hensyn til målgruppe og erklæringsemne. Som en separat erklæring vil denne således skulle overholde formkravene i henhold til RS 3000, hvormed formkravene jf. revisionsbekendtgørelsen, bilag 1, nr. 4, skal tilsidesættes.

Det er i afhandlingen fundet, at der ikke foreligger specifikke regler eller vejledninger til, hvilke handlinger revisor skal udføre for at kunne erklære sig om effektiviteten af interne kontrolprocedurer og forretningsgange. Såfremt revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, bliver en særskilt erklæringsopgave, vil erklæringsopgaven således være åben overfor fortolkning, som ville kunne føre til hvidt forskellige konklusioner, alt afhængigt af hvilken revisor der udførte erklæringsopgaven– dette uanset om COSO ERM bliver anvendt som kriterium i erklæringsopgaven, idet COSO ERM som refe-

renceramme ikke indeholde en konkret afgrænsning af hvornår interne kontroller er effektive, eller hvilke arbejds handlinger revisors skal foretage for at opnår en overbevisning herom.

Det kan på baggrund af afhandlingen således konkluderes at såfremt revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, bliver en særskilt erklæringsopgave vil dette kræve en vejledning til revisor i stil med PCAOB AS No. 5. En sådan vejledning vurderes af forfatterne godt at kunne baseres på danske revisionsstandarter, som af forfatterne anses for en fordel, idet disse på forhånd er kendt af de danske revisorer. De danske revisionsstandarter vil dog ikke kunne anvendes direkte på erklæringsopgaven, men med inspiration i disse, og en struktur som i afhandlingen, ville der kunne udarbejdes en vejledning til revisor indeholde en afgrænsning af bredden af erklæringen, samt en afgrænsning af hvornår revisor kan udtale sig om effektiviteten af virksomhedens interne kontroller. På denne måde vil fortolkningsfriheden i forbindelse med erklæringsopgaven begrænses væsentligt, hvilket vil medføre kontinuitet i de kriterier der ligger til grund for revisors konklusion på erklæringsopgaven.

Det er i afhandlingen konstateret at revisors kendskab til den virksomhedsform erklæringen i henhold til revisionsbekendtgørelsen skal afgives for, og de risici denne kan være udsat for, er essentiel, idet erklæringen, baseret på afhandlingens syllogismer, favner hele virksomheden, hvorfor det konkluderes at revisor skal tage stilling til alle væsentlige risici, som virksomheden er udsat for, og ikke kun dem der er væsentlige i henhold til regnskabet.

Baseret på en indledende kendskabsopnåelse af fondsmæglerselskaber, hvor det blev fundet at et fondsmæglerselskab er et aktieselskab, der har opnået tilladelse fra Finanstilsynet, til at udbyde tjenesteydelser i forbindelse med værdipapirhandel, samt at selskabets kerneindtjening baseres på nettokurtag, gebyrer og provisionsindtægter fra værdipapirhandel, er det i afhandlingen fundet at følgende væsentlige risikoområder er kendetegnet ved fondsmæglerselskabers virke og omgivelser:

- Markedsrisici
- Risici forbundet med indtjeningen
- Risikokoncentration
- Likviditetsrisici
- Operationelle risici
- Kontrolrisici
- Omdømmerisici

For at kunne erklære sig om virksomhedens interne kontrolprocedurer og forretningsgange konkluderes det i afhandlingen at revisor skal opnå tilstrækkeligt og egnet bevis om effektiviteten af

designet, implementeringen og funktionaliteten af de interne kontrolprocedurer og forretningsgange, som afdækker risikoområderne, for at kunne erklære sig i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1.

Såfremt revisor identificere svagheder eller fejl i virksomhedens interne kontrolforanstaltninger, er der i afhandlingen argumenteret for, at dette ikke nødvendigvis vil kræve at revisor skal tage forbehold eller lave supplerende oplysning herom i revisionspåtegningen, idet erklæringen i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 dækker alle fire mål i COSO ERM, hvorimod revisionspåtegningen kan henføres til målet for rapportering. Som følger heraf bør revisor foretage en isoleret vurdering af hvorvidt svaghederne er væsentlige i forhold til årsregnskabet retvisende billede, idet dette, i bekræftende fald, må medfører forbehold eller supplerende oplysning i revisionspåtegningen. Såfremt revisor vurderer at svagheden ikke har en direkte indvirkning på årsregnskabet retvisende billede, kan revisor vurdere hvorvidt disse forhold bør omtales i noterne til årsregnskabet, eller oplyses i årsprotokollatet.

Der er i afhandlingen fremsat argumenter for, at Finanstilsynet kræver at revisor skal udtrykke sig positivt i sin konklusion til erklæringen i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, hvilket revisor ikke gør i en erklæring med begrænset grad af sikkerhed, da denne foreskriver at konklusionen skal udtrykkes negativt.

Med afsæt i dette faktum konkluderes det at erklæringen bør anses for at skulle afgives med høj grad af sikkerhed for at kunne opfylde Finanstilsynets krav til værdien af konklusionen.

Da det som nævnt endvidere er konkluderet at revisors erklæring bør udformes som en RS 3000 erklæring som udtaler sig direkte om erklæringsemnet, konkluderes det herfor endeligt at, revisors erklæring i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 bør være udformet som en særskilt erklæringsopgave efter RS 3000 med høj grad af sikkerhed, som udtaler sig direkte om erklæringsemnet.

8 Perspektivering

Det er forfatterens overbevisning, at afhandlingens konklusioner kan danne grundlag for en generel betragtning i relation til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, og således anvendes på samtlige virksomheder omfattet af denne bestemmelse. Dette som følge af at de finansielle virksomheder alle er underlagt Finanstilsynet, og alle er i offentlighedens søgelys, hvorfor det vurderes at der ikke bør være forskel i den erklæringsopgave, revisor bliver stillet i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1.

Bruger af denne afhandling skal dog være opmærksom på, at afhandlingens præciserende fortolkning er foretaget ved sammenholdelse med revisionsbekendtgørelsen § 35 samt § 71-vejledningen. Revisionsbekendtgørelsen § 35 er en særbestemmelse i revisionsbekendtgørelsen for værdipapirhandlere, herunder fondsmæglerselskaber, og vil således ikke omfatte samtlige finansielle virksomheder underlagt revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1. § 71-vejledningen, som er benyttet i afhandlingen, er en vejledning udarbejdet af Finanstilsynet specielt til fondsmæglerselskaber. En sådan vejledning er ligeledes udarbejdet for bl.a. realkreditinstitutter, forsikringsvirksomheder, investeringsforvaltningsselskaber og pengeinstitutter. Hvorvidt disse vejledninger indeholder samme retningslinjer for denne typer af selskaber, som § 71-vejledningen for fondsmæglerselskaber, har denne afhandling ikke beskæftiget sig med.

Som tilkendegivet ovenstående har Finanstilsynet udarbejdet separate § 71-vejledninger til de forskellige finansielle virksomhedsformer underlagt denne bestemmelse. Idet afhandlingen har beskæftiget sig med fondsmæglerselskaber, og § 71-vejledningen som disse er underlagt, skal bruger af denne afhandling være opmærksom på, om lovgivningens minimumskrav er tilstrækkelige for den pågældende virksomhedsform, for hvilken der skal afgives en erklæring i henhold til revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1, og kan ikke uden videre anvende afhandlingens konklusioner til dette. Endvidere skal bruger være opmærksom på at revisionsbekendtgørelsen ikke tilkendegiver, for andre virksomhedsformer end værdipapirhandlere, at virksomhedens interne revision skal undersøge og evaluere, hvorvidt virksomhedens interne kontrolprocedurer og ordninger er passende og effektive, hvilket efter forfatterens vurdering medfører øget risiko for fejl.

Herudover er det essentielt, at der for hver enkelt virksomhedsform foretages en selvstændig risikoidentifikation, idet de i afhandlingen identificerede risici skal betragtes som en generel risikoidentifikation for fondsmæglerselskaber, og vil som følge heraf, ikke kunne projekteres til samtlige virksomheder omfattet af bestemmelsen.

Med iagttagelse af ovenstående forbehold, bør denne afhandling kunne udgøre en vejledning for samtlige virksomheder omfattet af bestemmelsen, såfremt revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1 i fremtiden bliver en særskilt erklæringsopgave lig konklusionen i afhandlingen.

9 Litteraturliste

- Andersen, Ib. *Den skinbarlige virkelighed - vidensproduktion inden for samfundsvidenskabernes*. Frederiksberg: Samfundslitteratur, 4. udgave, 2. oplag, 2009.
- Andersen, Lennart Lynge og Peer Schaumburg-Müller. *Finansselskabsret*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1. udgave, 1. oplag, 2010.
- Arens, Alvin A. og James K. Loebbecke. *Auditing: An Integrated Approach*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc., 7. udgave, 1997.
- Becker-Christensen, Christian. *Politikkens Nudansk Ordbog med etymologi*. Aalborg: Politikens Forlag A/S, 1. udgave, 2. oplag, 2000.
- Bøg, Kjeld Christian og Lars Kiertzner. *Professionsetik for revisorer*. Viborg: Foreningen af statsautoriserede revisorer, 1. udgave, 1. oplag, 2007.
- Cassøe, Jan Friis og Mille Frydendahl Iversen. *COSO ERM's teoretiske forudsætninger - en analyse og konsekvensvurdering*. København: Revifora og Thomson Reuters Professional A/S, 1. udgave, 1. oplag, 2009.
- Dahlerup, Verner. *Ordbog over det danske sprog*. København: Gyldendalske boghandel – Nordisk forlag, 2 bind, 1920
- Dahlerup, Verner. *Ordbog over det danske sprog*. København: Gyldendalske boghandel – Nordisk forlag, 4 bind, 1920
- Elilifsen, Aasmund og William F. Messer. *Audition & assurance services*. New York: McGraw Hill Companies, international edition, 2006.
- Evald, Jens og Sten Schaumburg-Müller. *Restfilosofi, retsvidenskab og retskildelære*. København: Jurist- og Økonomforbundets forlag, 1. udgave, 1. oplag, 2004.
- Füchsel, Kim, Lisbeth Kjersgaard, Martin Lunden og Henrik Sørensen. *Revisors skriftlige erklæringer*. København: Forlaget Thomson, 2. udgave, 1. oplag, 2007.
- Füchsel, Kim, Peter Gath, Lars Bo Langsted og Jens Skovby. *Revisor, regulering & rapportering*. København: Forlaget Thomson A/S, 2. udgave, 1. oplag, 2010.
- Grue, Malene. *Politikkens Retskrivnings- og Betydningsordbog*. Finland: Politikens Forlag A/S, 4. udgave, 2. oplag, 2002.
- Gup, Benton E. *Corporate Governance in Banking*. Northampton: Edward Elgar Publishing Limited, 2007.
- Hjetting, Merete, Thomas Kjøller, Marianne Simonsen og Malene Stadil. *Lov om finansiel virksomhed - med kommentarer*. København: Forlaget Thomson A/S, 1. udgave, 1. oplag, 2007.

- Informatikudvalg, FSRs. *Risk Management - Risikostyring og intern kontrol set fra bestyrelsens bord*. København: Foreningen af Statsautoriserede Revisorer, 1. udgave, 1. oplag, 2005.
- Jørgensen, Ole Steen. *Revisorhåndbogen*. København: Thomson Reuters Professional A/S, 1. udgave, 2009.
- Langsted, Lars Bo, Paul Krüger Andersen og Mogens Christensen. *Revisoransvar*. København: Forlaget Thomson A/S, 6. udgave, 2. oplag, 2007.
- Laursen, Peter Birkholm. *En komparativ analyse af udviklingen i international revisionsregulering med hensyn til intern kontrol og IT-revision*. København: Handelshøjskolen i København, 1. udgave, 2000.
- Moeller, Robert R. *COSO Enterprise Risk Management - Understanding the new integrated ERM framework*. New Jersey: John Wiley & Sons, 2007.
- Nielsen, Ruth og Christina D. Tvarnø. *Retskilder & retsteorier*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2. udgave, 1. oplag, 2008.
- Rienecker, Lotte og Peter Stray Jørgensen. *Den gode opgave - håndbog i opgaveskrivning på videregående uddannelser*. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur, 3. udgave, 2005.

Rapporter

- Alfred Berg Fondsmæglerselskab A/S. *Årsrapport 2009*.
- Finanstilsynet. *Fondsmæglerselskaber - Markedsudvikling 2009*.
- Finanstilsynet. *Hovedtal 2005-2009 for finansielle virksomheder under tilsyn*.
- Finanstilsynet. *Redegørelse for Finanstilsynets tilsyn med EBH Bank i henhold til § 352 a i lov om finansiell virksomhed i forbindelse med EBH Banks sammenbrud*. 26/03/2009.
- Finanstilsynet. *Redegørelse for Finanstilsynets tilsyn med Roskilde Bank i henhold til § 352 a i lov om finansiell virksomhed*. 17/06/2009.
- Finanstilsynet. *Regler om finansielle tjenesteydelser mellem EU-landene*. 12/06/2009
- Finanstilsynet. *Strategi 2011 – Tilsyn med kant*. november 2009.
- Finanstilsynet. *Årsrapport 2008*.
- FSR's revisionstekniske udvalg. *Begrebsramme for erklæringsopgaver med sikkerhed*. januar 2005
- FSA. *Effective corporate governance (significant influence controlled functions and the Walker review)*. januar 2010.
- Johansen, Thomas Riise. *Corporate governance og revisor - konsekvenser af aktuelle corporate governance indsatser*. 2006.

- KPMG. *Walker review - recommendations to strengthen bank governance*. 2009.
- Nielsen Capital Management Fondsmæglerselskab A/S. *Årsrapport 2009*.
- Rigsrevisionen. *Notat til Statsrevisorerne om beretning om Finanstilsynets aktiviteter i forhold til Roskilde Bank A/S*. november 2009.
- Secure Fondsmæglerselskab A/S. *Årsrapport 2009*.
- Stonehenge Fondsmæglerselskab A/S. *Årsrapport 2009*.
- The accountancy Foundation Limited in UK. *Providing Assurance on the Effectiveness of Internal Control*. 2001.
- Walker, David. *A review of corporate governance in UK banks and other financial industry entities - final recommendations*. 26/11/2009.

Artikler

- Bentow, David. *Ydmyg Straarup: Vi har været for grådige*. Business.dk, 12/01/2010
- Brahm, Kristoffer og Jesper Høberg. *Tilsyn: Saxo Bank bryder loven*. epn.dk, 08/07/2010
- Buskov, Jeppe og Søren Skibsted. *Finansielle virksomheders outsourcing*. Revision og Regnskabsvæsen, nr. 8 2008
- Buskov, Jeppe og Søren Skibsted. *Nye fælles regler for finansielle virksomheders outsourcing*. Revision og Regnskabsvæsen, nr. 7 2010
- Dagbladet Børsen. *Staten går efter struben på Roskilde Bank-revisorer*. Dagbladet Børsen, 04/03/2010
- DR Penge. *Saxo Banks IT-program anklages for snyd*. DR penge, 11/07/2010
- Evald, Jens. *Om "forholdets natur"*. Aarhus Universitet, 2002
- Fedders, Jan. *Kreditkrisen og oplysninger om finansielle risici*. Revision og Regnskabsvæsen, nr. 2 2009
- Meyer, Finn L og Jan Jansson. *Analyse af rapportering om interne kontrol- og risikostyringssystemer i årsrapporten 2009*. Revision og Regnskabsvæsen, nr. 8 2010
- Moalem Weitemeyer Bendtsen. *Aflønning i den finansielle sektor*. Advokatselskabet Moalem Weitemeyer Bendtsen, 15/04/2010
- Ritzau. *Valentin udpeges som hovedskurk i Roskilde Bank-sag*. Information, 05/08/2009
- Thomsen, Steen. *Nye krav til bankbestyrelser efter finanskrisen*. Børsen, 26/02/2010
- U.S. Securities and Exchange Commission. *SEC Approves PCAOB Auditing Standard No. 5 Regarding Audits of Internal Control Over Financial Reporting; Adopts Definition of "Significant Deficiency"*. For immediate release. 2007-144

Love, vejledninger, bekendtgørelser, høringer, domme mv.

- Bekendtgørelse af lov om finansiel virksomhed. nr. 467 af 29/04/2010
- Bekendtgørelse om godkendte revisorers erklæringer (erklæringsbekendtgørelsen). nr. 668 af 26/06/2008
- Bekendtgørelse om god skik for finansielle virksomheder. nr. 965 af 14/10/2009
- Bekendtgørelse om revisionens gennemførelse i finansielle virksomheder mv. samt finansielle koncerner, nr. 999 af 17/12/1998
- Bekendtgørelse om revisionens gennemførelse i finansielle virksomheder mv. samt finansielle koncerner, nr. 1324 af 14/12/2004
- Bekendtgørelse om revisionens gennemførelse i finansielle virksomheder mv. samt finansielle koncerner, nr. 1348 af 11/12/2009
- Disciplinærnævnet for Statsautoriserede og Registrerede Revisorers kendelse, sag nr. 40-2005-R af 31/03/2008.
- Grundloven. Lov nr. 169 af 05/06/1953
- Høringssvar. Finansrådets høringssvar på udkast til ny revisionsbekendtgørelse. 10/08/2007
- Høringssvar. Finansrådets høringssvar på Finanstilsynets udkast til bekendtgørelse om revisionens gennemførelse i finansielle virksomheder m.v. samt finansielle koncerner. 16/11/2009
- Høringssvar. Foreningen af Interne Revisorers høringssvar på udkast til bekendtgørelse om revisionens gennemførelse i finansielle virksomheder m.v. samt finansielle koncerner. 16/11/2009
- Høringssvar. Forsikring & pensions høringssvar vedrørende udkast til bekendtgørelse om revisionens gennemførelse. 16/11/2009
- Lov om aktie- og anpartsselskaber (selskabsloven). nr. 470 af 12/06/2009
- PCAOB Release No. 2007-005A. Auditing Standard No. 5. 12/06/2007
- Revisorloven med kommentarer. 4 bogudgave 2009. L nr. 468 af 17/06/2008
- Vejledning om bekendtgørelsen om godkendte revisorers erklæringer (erklæringsbekendtgørelsen). Erhvervs & Selskabsstyrelsen. 24/03/2009
- Vejledning for fondsmæglerselskaber i henhold til § 71, stk. 1, nr. 1-8, i lov om finansiel virksomhed. nr. 10117 af 22/12/2006
- Vejledning om kontrol- og sikringsforanstaltninger på it-området i henhold til lov om finansiel virksomhed § 71, stk. 1, nr. 4. nr. 9074 af 23/01/2004
- Vejledning om opgørelse af individuelt solvensbehov, nr. 85 af 15/10/2009

- Vejledning om tilstrækkelig basiskapital og solvensbehov for pengeinstitutter, 18/01/2010
- Vejledning om krav i den finansielle lovgivning til direktørers, og bestyrelsesmedlemmers egnethed og hæderlighed (fit & proper) og krav til godkendelse af ejere af kvalificerede andele, nr. 9473 af 27/07/2005

Kilder

- *Colin, Carsten*, partner i Ernst & Young P/S, 27/06/2010
- *Galbo, Julie*, vicedirektør i Finanstilsynet, internt notat, bestyrelsens rolle og ansvar – Indlæg på den danske Fondsmæglerforenings ordinære generalforsamling 2010, 26/04/2010
- *Nielsen, Stig*, kontorchef i Finanstilsynet, foredrag, kapitaldækningen – opgørelsen af forholdet til corporate governance reglerne, 23/09/2008

Hjemmesider og andet elektronisk materiale

- [Finanstilsynet. dk](http://Finanstilsynet.dk)
- Oem.dk
- Retsinformation.dk
- [RR Online](http://RR.Online)
- Revisorbiblioteket

10 Bilag

Bilag 1 - Forkortelser/begrebsdefinition

<i>Forkortelse</i>	<i>Fulde titel</i>
AS No. 5	Auditing Standard No. 5
AUM	Den kapital som forvaltes af fondsmæglerselskaber - asset under management
Begrebsrammen	Begrebsramme for erklæringsopgaver med sikkerhed, FSR's revisionstekniske udvalg, januar 2005
Erklæringsbekendtgørelsen	Bekendtgørelsen om godkendte revisorers erklæringer, nr. 668 af 26. juni 2008
Erklæringsvejledningen	Vejledning om bekendtgørelsen om godkendte revisorers erklæringer (erklæringsbekendtgørelsen). Erhvervs & Selskabsstyrelsen. 24/03/2009
FiL	Lovbekendtgørelse af lov om finansiel virksomhed, nr. 467 af 5. maj 2010
FSA	Financial Services Authority
FSR	Foreningen for Statsautoriserede Revisorer
IFAC	International Federation of Accountants
ISA	International Standard on Auditing
Revisionsbekendtgørelsen	Bekendtgørelse om revisionens gennemførelse i finansielle virksomheder m.v. samt finansielle koncerner, nr. 1348 af 11. december 2009
RL	Revisorloven
RS	Revisionsstandard
PCAOB	Public Company Accounting Oversight Board
SOX	Sarbanes-Oxley Act
SØK	Statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet
Walker review	A review of corporate governance in UK banks and other financial industry entities – final recommendations, d. 26. November 2009
ÅRL	Årsregnskabsloven
§ 71-vejledningen	Vejledning for fondsmæglerselskaber i henhold til § 71, stk. 1, nr. 1-8, i lov om finansiel virksomhed

*Begrebsdefinition***COSO ERM**

”COSO Enterprise Risk Management – Integrated Framework”. Se beskrivelse i afsnit 3.4.1

Interne kontroller

Interne kontroller er defineret i COSO ERM under afsnit 3.4.1.6. Når der i afhandlingen refereres til dette begreb, menes det implicit at dette dækker over såvel de interne kontrolprocedurer (*procedure*) som forretningsgange (*politikker*).

Bilag 2 - Indviders adfærdstræk i henhold til agentteoriens teoretiske sfære

Beskrivelsen af de tre grundlæggende postulater omkring individers adfærdstræk som agentteoriens teoretiske sfære er bygget op omkring:

Individualismen tilsiger, at det enkelte individ grundlæggende handler ud fra egoistiske motiver, hvorfor individet hovedsageligt vil fokusere på sine egne personlige særinteresser.

Rationalitet er et klassisk grundprincip indenfor økonomisk teori og postulerer, at det enkelte individ som hovedregel vil basere sine beslutninger på rationelle overvejelser og analyser af den enkelte situation. Beslutningen vil være påvirket af den førnævnte individualisme, individets præferencer samt en vurderet nytteværdi af de enkelte valgmuligheder. Det rationelle individ vil således altid vælge det alternativ, der optimerer individets nytte.

Ligevægt finder anvendelse i det tilfælde, hvor flere individers beslutninger påvirker hinanden. I det tilfælde hvor flere egoistiske og rationelle individer skal træffe hver deres beslutning, hvor den ens beslutning påvirker det andet individs nytte, vil begge individer træffe en beslutning, der under de givne forudsætninger maksimerer det enkelte individs nytte. Man taler om, at agentens og principalens incitamentsstrukturer er asymmetriske. Både principalen og agenten er således nyttmaksimerende, og er altså begge optaget af at vælge den situation, der er bedst for dem selv.

Bilag 3 - Grundlæggende begreber affødt af COSO ERM iht. risikostyring

Definitionen af risikostyring i COSO ERM afføder nogle grundlæggende begreber³¹¹ som følger:

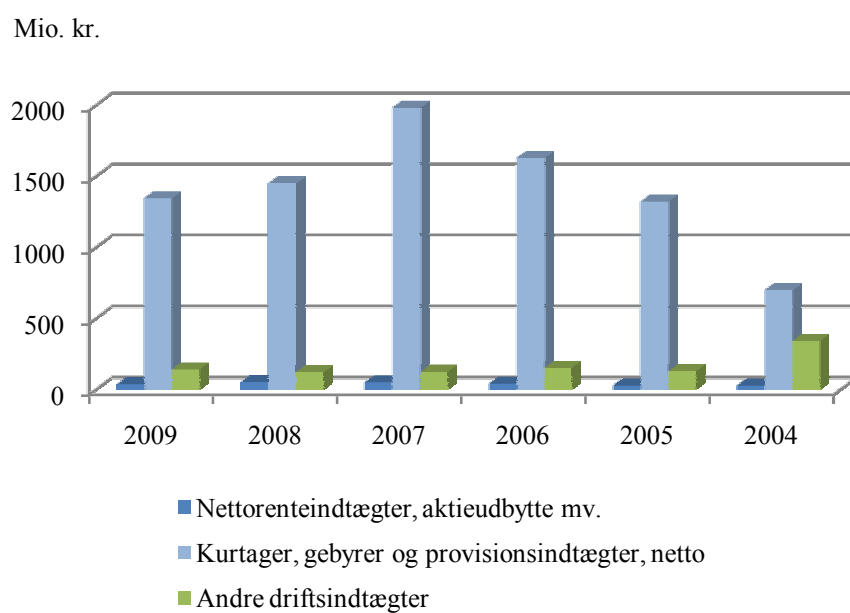
- *ERM is a process.* Risikostyringen skal ikke anses som en statisk handling, men mere som en fleksibel og kontinuerlig proces som gennemsyrrer virksomheden. Dvs. den er et middel og ikke et mål i sig selv.
- *The ERM process is implemented by people in the organization.* Risikostyring vil ikke være effektiv hvis denne blot består af strategidokumenter og instrukser, men kræves indarbejdet på alle niveauer i organisationen, således risikostyringen håndteres af de mennesker, der er tæt nok på de enkelte risici, til at identificere, vurdere og fastsætte disse.
- *ERM is applied through the setting of strategies across the overall organization.* Idet en virksomhed kontinuerligt udvikler sig, er det essentielt, at risikostyring bliver indarbejdet helt fra strategifasen, således man opnår bedst mulige risikostyring.
- *The concept of risk appetite must be considered.* Virksomhedens risikovillighed skal fastsættes på bestyrelsesniveau.
- *ERM provides only reasonable, not positive assurance on objective achievements.* Det er således vigtigt altid at holde sig for øje, at en velfungerende og velimplementeret risikostyringsproces aldrig vil være en garanti for succes. Der vil altid være risiko for fejl.
- *ERM is designed to help attain the achievement of objectives.* Som udgangspunkt bør en virksomhed altid fastsætte mål, visioner og strategier, i fællesskab med virksomhedens investorer, som COSO ERM kan hjælpe med at opnå.

³¹¹ Moeller, Robert R., s. 50 - 52

Bilag 4 - Tjenesteydelser for fondsmæglerselskaber, jf. FiL, bilag 4

Tjenesteydelser for fondsmæglerselskaber, jf. FiL, bilag 4:

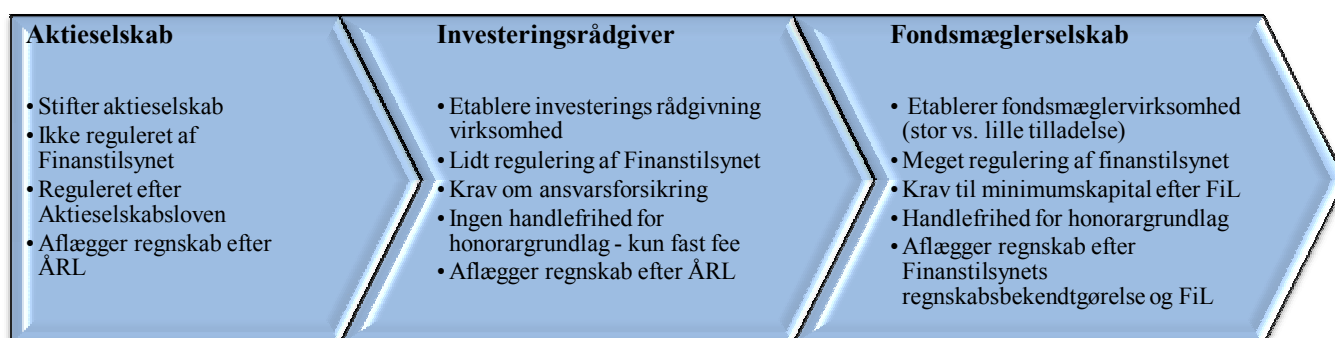
- 1) *Modtagelse og formidling for investorers regning af ordrer vedrørende et eller flere af de i bilag 5 nævnte instrumenter, dækkende:*
 - a. *Omsættelige værdipapirer såsom aktier, aktiebeviser, obligation og andre gældsinstrumenter og værdipapirer der kan sidestilles med aktier mv.*
 - b. *Pengemarkedsinstrumenter*
 - c. *Andeile i kollektive investeringsordninger omfattet af lov om investeringsforeninger og specialforeninger samt andre kollektive investeringsforeninger m.v.*
 - d. *Optioner, futures, swaps, terminskontrakter fremtidige renteaftaler (FRA'er) og andre derivataftaler*
 - e. *Finansielle differencekontrakter (CFD'er)*
 - f. *Valutaspotforretninger i investeringsøjemed.*
- 2) *Udførelse af ordrer med et eller flere af de i bilag 5 nævnte instrumenter for investorers regning.*
- 3) *Forretninger for egen regning med ethvert af de i bilag 5 nævnte instrumenter.*
- 4) *Skønsmæssig porteføljepleje af de enkelte investorers værdipapirbeholdninger efter instruks fra investorerne, såfremt beholdningerne omfatter et eller flere af de i bilag 5 nævnte instrumenter.*
- 5) *Investeringsrådgivning.*
- 6) *Afsætningsgaranti i forbindelse med emissioner af et eller flere af de i bilag 5 nævnte instrumenter eller placering af sådanne instrumenter på grundlag af en fast forpligtelse.*
- 7) *Placering af finansielle instrumenter uden fast forpligtelse.*
- 8) *Drift af multilaterale handelsfaciliteter.*
- 9) *Opbevaring og forvaltning for investorers regning i forbindelse med et eller flere af de i bilag 5 nævnte instrumenter, herunder depotvirksomhed og tjenesteydelser knyttet til en eller flere af de i nr. 1-8 nævnte aktiviteter.*

Bilag 5 - Fordeling af indtægter for alle fondsmæglerselskaber i Danmark

Kilde: Finanstilsynet. Fondsmæglerselskaber - markedsudviklingen 2009

Bilag 6 - Etablering af fondsmæglerselskab

Fra et aktieselskab indgiver ansøgning om tilladelse til at drive fondsmæglervirksomhed hos Finanstilsynet, til tilladelsen opnås kan der gå op imod et halvt til et helt år, før tilladelsen bliver givet. Herudover har flere af disse aktieselskaber eksisteret i noget tid før ansøgningen om tilladelse til at drive fondsmæglervirksomhed finder sted, idet selve processen om kapitalfremskaffelse, etablering af investorkredse og interne forretningsgange og processer kan være langvarig. Som en konsekvens heraf vælger en del at søge om tilladelse til at drive virksomhed som investeringsrådgiver efter FIL § 343 a, imens virksomheden afventer svar fra Finanstilsynet, idet kravene hertil ikke er lige så restriktive, jf. FIL § 343 c.³¹² En investeringsrådgiver skal fortsat have forsvarlige forretningsgange i lighed med et fondsmæglerselskab, ligesom der er krav til selskabets ledelse, men det vigtigste er at selskabet har en ansvarsforsikring efter FIL § 343 c, stk. 1, nr. 2. Igennem virket som investeringsrådgiver har selskabet mulighed for at opbygge et netværk, samt generer en vis indtjening i perioden indtil selskabet opnår tilladelse af Finanstilsynet til at drive fondsmæglervirksomhed. Årsagen til at flere investeringsrådgivningsvirksomheder søger om tilladelse til at drive fondsmæglervirksomhed, er at der er specielle regler for indtægtsgrundlaget, hvilket fondsmæglerselskaber ikke er underlagt.³¹³ En investeringsrådgiver har ikke tilladelse til at basere deres honorar som et afkastafhængigt honorar, men udelukkende et fast fee, hvorfor det ikke anses for særligt lukrativt at drive denne virksomhedsform over en længere periode. I nedenstående figur er det typiske flow ved etablering af et fondsmæglerselskab illustreret.

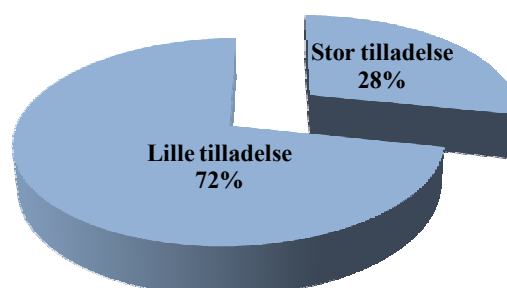

Kilde: Egen tilvirkning

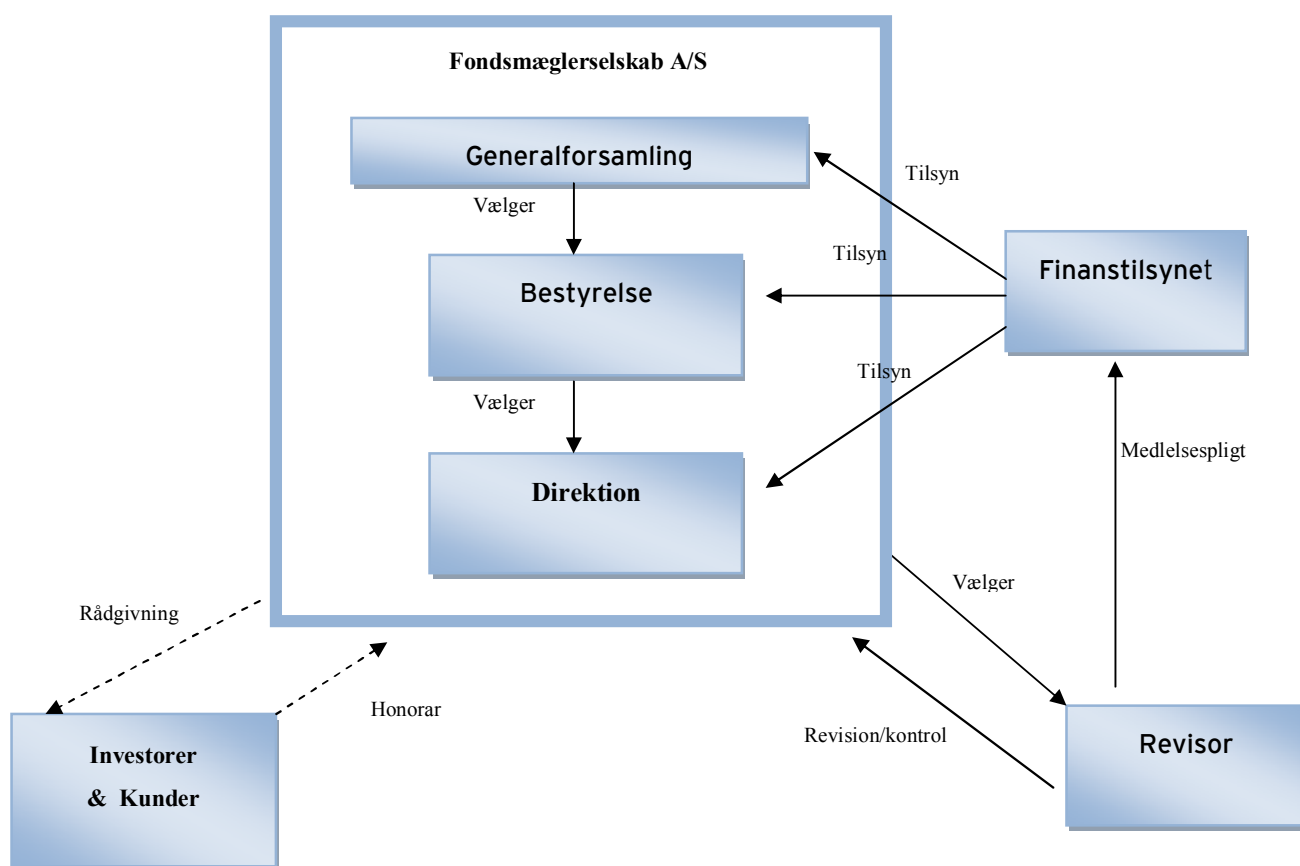
³¹² Collin, Carsten

³¹³ Ibid

Bilag 7 - Fordeling af tilladelser

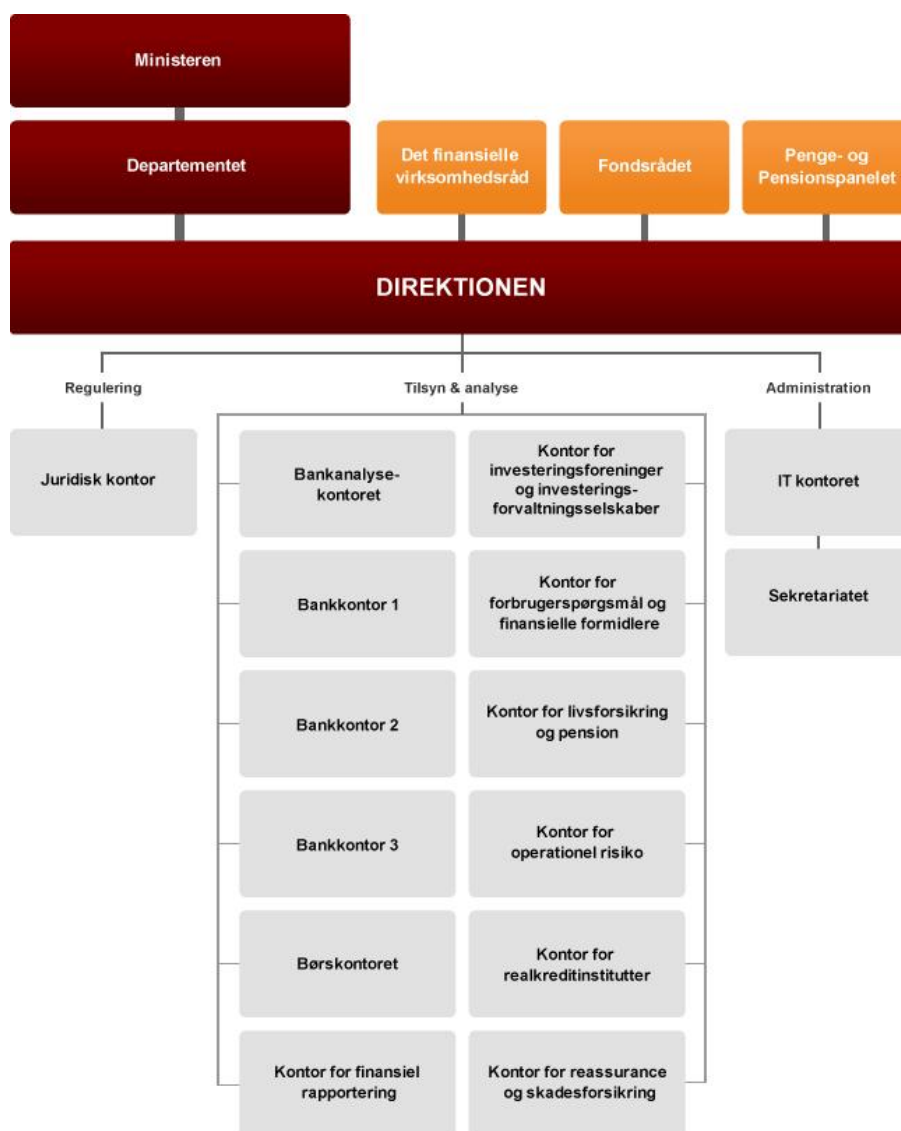
Kilde: Finanstilsynet. Fondsmæglerselskaber - markedsudviklingsrapport 2009

Bilag 8 - Fondsmæglerselskabs organisation og tilknytning til eksterne aktører

Kilde: Egen tilvirkning

Bilag 9 - Myndigheder, råd og paneler m. indflydelse på Finanstilsynets opgaver

For at opnå et samlet overblik over de myndigheder, råd og paneler der kan yde indflydelse på tilsynets opgaver, er herunder gengivet organisationsdiagrammet for Finanstilsynet efterfulgt af en kort gennemgang af disse.

Kilde: Finanstilsynet. Strategi 2011- Tilsyn med kant, s. 23

Økonomi- og Erhvervsministeriet

Økonomi- og Erhvervsministeriet fastsætter regler om god værdipapirhandelsskik³¹⁴ jf. værdipapirhandelsloven § 3 stk. 2. Erhvervs- og Økonomiministeriet har ikke herudover direkte kompetence i forhold til børsmarkedsretten, men det er Økonomi- og Erhvervsministeriet, der fremsætter lovforslag, ligesom det også er Økonomi- og Erhvervsministeriet, der har instruktionsret over for Finanstilsynet.

Det Finansielle Virksomhedsråd

Det Finansielle Virksomhedsråd er ikke en selvstændig myndighed, men fungerer som en del af Finanstilsynet, hvor rådet skal bidrage til sikringen af uafhængighed fra det politiske system. Det Finansielle Virksomhedsråd hjælper således med at beskytte Finanstilsynet mod politikerne. I principielle tilsynssager og tilsynssager med videregående betydning agerer rådet endvidere øverste beslutningstager inden for dettes kompetenceområde, som omfatter pengeinstitutter, forsikringsselskaber, pensionskasser, fondsmæglerselskaber, m.fl.³¹⁵

Andre råd og paneler i tilknytning til Finanstilsynet

Som det fremgår af figuren indgår Fondsrådet og Penge- og Pensionspanelet ligeledes i organisationsdiagrammet for Finanstilsynet. Fondsrådet fungerer i lighed med Det Finansielle Virksomhedsråd, som den øverste beslutningstager i principielle tilsynssager og tilsynssager med videregående betydning. Fondsrådets kompetenceområder omfatter dog ikke konkret fondsmæglerselskaber men i stedet værdipapirhandelsområdet.

Penge- og Pensionspanelet har til formål at fremme forbrugernes interesse for og viden om finansielle produkter og ydelser, hvor Finanstilsynet fungerer som sekretariat for panelet.³¹⁶

Udledt af ovenstående reguleres de finansielle virksomheder således, som udgangspunkt, udelukkende af Finanstilsynet med assistance fra råd og paneler. Dog er der en instans der ligger over Finanstilsynet, som udgøres af domstolene, der repræsenterer den øverste kontrollant af juraen i systemet. Domstolene har ikke nogen hyppig rolle at spille indenfor kapitalmarkedsretten, men som øverste kontrollant af juraen i systemet er domstolene selvsagt altid til stede i baggrunden, hvad enten der er tale om en civilretlig tvist mellem to parter eller en domstolsprøvelse af en forvaltningsmyndigheds afgørelse, jf. grundloven § 63, stk. 1.³¹⁷

³¹⁴ Fondsmæglerselskaber, betragtes som værdipapirhandler, jf. FiL § 9, stk. 1

³¹⁵ Andersen, Lennart Lyng og Peer Schaumburg-Müller, s. 61-62

³¹⁶ <http://www.finanstilsynet.dk/da/Om-os.aspx>

³¹⁷ Andersen, Lennart Lyng og Peer Schaumburg-Müller, s. 79

Bilag 10 - Kapitalkrav i henhold til FiL § 125

Minimumskapitalkravet er fastsat i henhold til om fondsmæglerselskabet har en lille eller stor tilladelse, som beskrevet i kapitel 4, hvorimod omkostningskravet udgør 25 % af det foregående års faste omkostninger, uanset størrelse.³¹⁸

8 % kravet er for at sikre, at selskabet har kapital til at dække de risici, der er forbundet med handelsbeholdningen (aktiver og ikke balance førte poster) samt de operationelle risici³¹⁹. Her skal revisor sikre at beregningsmodellen og herigennem de vægtede poster³²⁰ vurderes rimelige. De væsentlige elementer er markedsrisiko³²¹, valutarisiko³²² og operationel risiko.³²³

Det individuelle solvensbehov har til formål at sikre, at selskabet har kapital til at dække alle de risici, der er forbundet med selskabets drift. Solvensbehovet bliver fastsat ud fra de risici som bestyrelsen opgør, og skal opgøres uafhængigt af de øvrige kapitalkrav.³²⁴

³¹⁸ FiL § 125

³¹⁹ Se afsnit 6.3.1.5

³²⁰ Ved vægtede poster menes de poster der er medtaget i beregningsmodellen

³²¹ Se afsnit 6.3.1.1

³²² Se afsnit 6.3.1.1

³²³ Nielsen, Stig

³²⁴ FiL § 125, stk. 7

Bilag 11 - Oversigt over alle de identificerede væsentlige risici

	Identificerede til brug for revisionsbekendtgørelsen § 6, nr. 1	
	Afdækket af lovgivningen	
Markedsrisici		
Valutarisici	X	X
Renterisici	X	X
Aktierisici	X	X
Risici forbundet med indtjeningen		
Indregning og måling af indtægter	X	X
Performance baseret indtjening	X	X
Begrænset antal kunder	X	X
Risikokonzentration		
Snæver forretningsmodel	X	X
Likviditetsrisici		
Overholdelse af minimumskapitalkravet	X	X
Overholdelse af 8 % kravet	X	X
Overholdelse af det individuelle solvensbehov	X	X
Overholdelse af 25 % kravet	X	X
Operationelle risici		
Afhængig af it	X	X
Kompleks it-systemer	X	X
Overholdelse af god værdipapirhandelsskik	X	X
Performance aflønning		X
Interessekonflik	X	X
Hvidvask	X	X
Insiderhandel	X	X
Spekulationsforretninger	X	X
Regnskabsmanipulation	X	X
Misbrug af aktiver/let omsættelige aktiver	X	X
Underslæb	X	X
Prokura til at handle på vegne af kunderne	X	X
Kundernes værdipapirbeholdning i eget depot	X	X
Overholdelse af lines fra bestyrelsen	X	X
Kontrolrisici		
Passiv ledelse	X	X
Manglende egnethed og hæderlighed	X	X
Tilsidesættelse af interne kontroller	X	X
Begrænset virksomhedsstørrelse	X	X
Omdømmerisici		
Dårlig omtale	X	X

Bilag 12 - Sammendrag af Walker review

Rapporten som oprindeligt hedder ”A review of corporate governance in UK banks and other financial industry – final recommendations” blev offentliggjort d. 26. november 2009, og er skrevet af Sir David Walker. Rapporten omhandler corporate governance i større engelske banker og andre finansielle virksomheder, og er skrevet på baggrund af finanskrisen og de heraf afledte tvivl, om hvorvidt bankledelser og ledelser i andre finansielle virksomheder har levet op til deres forpligtelser,³²⁵ efter ønske fra den engelske regering.³²⁶ I rapporten slår Sir David Walker fast at det ikke er nok at lave nye og bedre finansielle regulativer for at sikre de finansielle virksomheder, virksomhederne må have bedre regler for corporate governance.³²⁷

Rapporten har udmundet i 39 anbefalinger³²⁸ til hvorledes virksomhederne sikre bedre corporate governance, anbefalingerne er herunder inddelt i følgende fem afsnit:

1. Bestyrelsens størrelse, sammensætning og kvalifikationer³²⁹
2. Bestyrelsens funktion samt vurdering af præstation³³⁰
3. Rollen som institutionel aktionær: Kommunikation og engagement³³¹
4. Styling af risiko³³²
5. Vederlag³³³

Afsnit 1-3: I anbefalingerne lægges der bl.a. vægt på at bestyrelsen skal uddannes, have de rette kompetencer samt have erfaring med såvel finansiering som ledelse³³⁴. Det er for at sikre en mere kompetent bestyrelse som helhed, og for de enkelte bestyrelsesmedlemmer ligger anbefalingerne op til at, i større virksomheder skal en bestyrelsespost betyde mellem 30-36 dages arbejdsindsats³³⁵. Desuden anbefales det, at det skal skildres i årsrapporten hvordan bestyrelsen evalueres, og hvert andet eller tredje år skal eksterne konsulenter evaluere bestyrelsen³³⁶. Dette er for at imødegå tendensen om en passiv bestyrelse, og i stedet få en aktiv og kompetent bestyrelse.

³²⁵ Thomsen, Steen

³²⁶ Walker, David, s. 5

³²⁷ Walker, David, s. 9

³²⁸ Anbefaling nr. 15 er senere hen blevet slettet hvormed der reelt kun er 38 anbefalinger

³²⁹ Walker, David, s. 14-15, nr. 1-5

³³⁰ Walker, David, s. 15-17, nr. 6-13

³³¹ Walker, David, s. 17-19, nr. 14-22

³³² Walker, David, s. 19-20, nr. 23-27

³³³ Walker, David, s. 20-22, nr. 24-39

³³⁴ Walker, David, nr. 1,5,8

³³⁵ Walker, David, nr. 3

³³⁶ Walker, David, nr. 12

Afsnit 4: Rapporten fokusere ligeledes på risikostyring, og en af anbefalingerne på dette område er, at der skal oprettes et risikoudvalg, som ikke er sammenfaldende med revisionsudvalget³³⁷. Dette udvalg skal bl.a. udarbejde en risikorapport, hvori alle større risici bliver omhandlet³³⁸, samt rådfører aflønningsudvalget om hvorvidt risikojusteringen af cheflønningerne er passende³³⁹.

Afsnit 5: En anden vigtig del som rapporten kommer ind på, og som ligeledes er det område, der er flest anbefalinger til, er området om vederlag. Rapporten anbefaler at der i større virksomheder bliver nedsat et aflønningsudvalg, som skal have tilstrækkelig kendskab til virksomhedens lønpolitik og føre tilsyn med hele virksomheden på lønområdet³⁴⁰. En vigtig opgave for aflønningsudvalget er at overvåge topchefernes løn samt gennemgå og bekræfte en passende risikojustering af topchefernes løn³⁴¹. Anbefalingerne på dette område er for at imødegå de kortsigtede lønsystemer og i stedet sætte overgrænser, risikojustering og en tidshorisont.

Financial Services Authority i England som svarer til Finanstilsynet i Danmark, har kommenteret anbefalingerne, og har udtalt at flere af anbefalingerne, godt kunne tænkes at blive indarbejdet som vejledninger eller retslige reguleringer.³⁴² FSA har taget stilling til alle 39 anbefalinger, og har på baggrund af dette, udarbejdet et forslag for hvilke tiltag de vil implementerer fra de enkelte anbefalinger. Af dette notat fremgår det bl.a. at FSA stiller forslag om at få indført, at en bestyrelsespost i større banker eller finansielle virksomheder, som nævnt, skal udgøre mellem 30-36 dages arbejdsindsats³⁴³, samt at der skal vælges et uafhængigt bestyrelsesmedlem, som er tilgængelig for aktionærerne hvis kommunikationen med formanden bliver vanskelig eller uhensigtsmæssig³⁴⁴.

Dette indikere at tendensen i fremtiden må antages at være, at bestyrelsesarbejdet kommer mere i fokus, og skal tages mere seriøst end tidligere, hvilket, i henhold til Walker reviewet, indebærer at, arbejdet bliver mere tidskrævende, samt at bestyrelsesmedlemmerne skal have bedre forudsætninger indenfor specielt finansiering og risikostyring³⁴⁵.

³³⁷ Walker, David, nr. 23

³³⁸ Walker, David, nr. 27

³³⁹ Walker, David, nr. 34

³⁴⁰ Walker, David, nr. 28

³⁴¹ Walker, David, nr. 29-30

³⁴² FSA, s. 33 pkt. 6.3

³⁴³ Walker, David, nr. 3

³⁴⁴ Walker, David, nr. 11

³⁴⁵ Thomsen, Steen